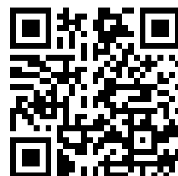

DROTAR.

DROTAR.

VESELA IGRA U TRI ČINA.

Sastavio (slovački)

J. BESDYKOV.

Pohrvatio

SKENDER VABKOVIĆ.

KARLOVAC 1861.

Tiskom Ivana Nep. Prettnera.

OSOBE:

ROZUMNI, vlastnik tvornic u Pešti.
ERNEST, sin mu.
LUDMILA, kćerka mu.
MARINA, bratučeda mu.
ZALEVSKI, polski bjegunac.
DROTAR.
DOBOŠI, bivši studiosus.
ŽUDIJA MOJŠL.
KOMISAR.
JOHANN, sluga Rozumnoga.
KUHARICA i SLUŽAVKE.

(Sve to biva u kući tvorničara Rozumnoga. Drugi i treći čin o mjesec kašnje).

ČIN I.

PRIZOR I.

(Dvorišće u kući Rozumnoga).

DROTAR, MARINA i KUHARICA.

DROTAR (sjedeć na zemlji blizu kuhinskih vrat, opleta njeku posudu; nuzanj se vidi kupió svakovrstne njegove tvorine, i halat mu):

Doista tako čiste i korenite slovenske kuće nisam u Pešti našao. Ta malo i veliko ovdje radostno sa mnom — siroticom — razgovara! — Hm, a ta mlada Oravčanka — evo čitavu gomilu nanese mi sudja, — baš hrane moje; — ah! doista je prepoštena srdca, te ušći sirotici drotaru koju krajcaricu. — Bilo što bilo, valja mi se požuriti.

(Opitajuć stade pjevati):

Vitajte [1]) drotári — v pešćanskom chotari:
Na tych vašich čelách — čo su to za chmáry! [2])

Jaj zle je, nedobre — zly svět na nás šomre, [3])
Že tá bědna Slovač — v svete len tak žobre.

Dobry je ten Slovák, — trápi sa neborák: [4])
Pre svoju dobrotu — uz vyšiel na psotu.

Pracuje, [5]) mozoli [6]) — v horách i na poli,
A predca vždy stoná [7]) — vchudobe, nevoli,

---

[1]) dobro došli. [2]) brezgotine. [3]) pomrmljava. [4]) sirotica. [5]) radi. [6]) re bija se. [7]) čami.

Nezbíja, nelúpi [1]) — každy ho však tupi: [2])
Že je on surovec — nevzdelany [3]) hlupy.

Jaj zle je v krajine — slovenskej rodine:
Tá naša žebrota [4]) — kedy sa pominie?

Pomáhaj Slovakom — mily, mocny Bože!:
Keď si sám pomôžeš — i Boh ti pomôže.

MARINA (po pjevanju izza kuhinskih vrat pomoliv se, približi se drotaru):

Ao — Ao, drotarku, kako liepo umite pjevati! Ja sam vas za kuhinjskimi vrati posluškala. Evo vam pehar vina, da se malo okriepite!

(Drotar uze i pije).

KUHARICA (otvoriv kuhinjska vrata, s kuhačom u ruci):

Ha ha ha, gledji gledji toga drotara! Kako znade žalostne pjesmice izvoditi; malo, te mi suze, staroj, neizvabi — s očiuh! (Služkinjam, što su na vrata navalile kao zapovjedajuć): No — jel' vidiš; što ovdje radite? zar neimate posla, — vi opice njekakve, ha, ha, ha! (Ode sa sluškinjami).

DROTAR (vraćajuć Marini prazni pehar):

Bog da vam plati, gospodično, stostruko!

MARINA:

Bog te uslišao, drotarče! Nu, gdje ste, molim vas, naučio tako mudru pjesmu?

DROTAR:

Ah, molim vas, gospodično! Drotari vam, ovakove pjesme od pamtivjeka pjevaju! (opliće).

MARINA (na strani):

Ta baš nebi bio tako zločest, samo da nije zamusan!

---

[1]) nelupežuje. [2]) kudi. [3]) neizobražen. [4]) prosjačtvo.

(k njemu): Dakle, vi znate i više sličnih pjesam, drotarku? Smiem li vas prositi, da mi još koju zapjevate!

DROTAR:

Aj — oj, draga gospodičnice! Ako vam do toga, drage volje! Samo slušajte!

(Kašljuene, i začne pjevati).

Ked' sa drotár do sveta preč odobral,
Na Machnaču [1]) znovu horko zaplakal —
Na Machnáču pri Trenčine ešte raz
Rozliehal sa na rozlúčnu jeho hlas.

Povedzže mi, ty nás Machnáč vysoky,
Či t'a eštė uvidim o dva roky?
O dva roky tochto môjho lučenia,
Či sa azda losy [2]) moje premenia?

Či mi dotial živi budú otec, mat'?
Či sa ešte s milou budem objimat'?
Či mi dotial vernou bude v dedine,
Al'bo žialom, túzbou za mnou nezhynie?

MARINA (smeje se):

Dakle vi imate kud kuće i tugujuću za vami ljubovnicu? gledji, gledji!

DROTAR:

Ha ha ha, krasna gospodičnice! ta to je samo takova pjesmica. Ja u svojemu domu nikoga neimam, do staroga otca, kojemu za volju, da se njekako do smrti dohrani, odoh u sviet, da za se i zanj ovom žicom, klieštami i

---

[1]) Machnač jest visokī vrhunac medju trenčanskimi Toplicami i Banovcami, iz kojega se putujući u sviet drotar, jošte jeden put na svoju milu postojbinu obazre i sa milim si rodom, koj ga često do ondje sprovadja, bolnim srdcem oprašća. [2]) sudbina.

kladivcem zaslužim koji novčić; — kad u našoj kukavštini neima nikakove zasluge, a sviet, do mala, i korom se hrani.

MARINA:

Kukavče jadni! Samo mi pjevajte dalje, — baš, mi vaše pjevanje ugadja duši!

DROTAR (pjeva):

Oj ty moja mat' slovenská — smutná si,
Sklúčujú tá od jakživa zlé časy!
Tvoje detí vo svete sa túlajú, [1]
Bo vyživy doma viacej nemajú!

Zanecháva ženu manžel, [2] sestru brat
Pre pár groší ide hrnce [3] dratovat' —
Pre pár groši v štyry sveta končiny
K ratovaniu svojej drahej rodiny.

MARINA (na strani):

Ah, kako me ta pjesma obuzè! To je doista njeki neobičan mladi drotar! (Njemu). Ama ama, — kako krasno pjevate; — nu slušajte — da vam i ja zapjevam, kako se u nas na Oravi o drotarih pjeva.

(Pjeva).

Ach, čo zly svět potupněho [4] natara [5]
Na Slováka, ubohého drotára:
Bár on nosi biedne krpce, psotu trie [6] —
Lež pod huňkou [7] šlechetny cit v prsách vrie.

Nie je preto drotár hoden haňenia, [8]
Že krajšieho neprovodi umenia:
Lež vy pány hanu na vás tiachnete,
Umenia viac čo mu nedoprajete! [9]

---

[1] tumaraju. [2] suprug. [3] lonce. [4] sramotnoga. [5] natovariva. [6] psotu trie-podnosi biedu.— [7] gunjac. [8] odurjavanja vriedan. [9] neuščite.

Ostatne je každá [1]) práca [2]) poctivá,
Ked' poctivé v prsach srdce prebyva:
Kdo lenoši, pravo láme a lúpi —
Len ten hoden všeho l'udstva potupy!

(Opetuje važno).

Kdo lenoši, pravo láme a lúpi —
Len ten hoden všeho l'udstva potupy!

(Marina pobježe u kuhinju).

PRIZOR II.

DROTAR a časkom KUHARICA.

DROTAR (kao bez sebe, potrči za Marinom):

Avaj, — postojte, krasna gospodično! zahman, pobježe! — Aoh, Bože moj! malo, te zaboravih, da sam sirotica, kukavni drotar! Što takovoga, po rane božje! nedoživljeh na čitavu putu; ala me očarà ota Oravčanska! Nu, kako prispje upravo u Peštu, i čim je u ovoj kući, — da mi je znati?!

KUHARICA:

Hi hi hi, drotarku, pustite svoj posal — Kišasonka Marinka mi zapovjedje, da vam dadem dobar ručak; idite u kuhinju!

DROTAR:

Kišasonka Marinka, molim vas?

KUHARICA:

Jeste ona ista, što sad u vas bje, i vina vam doniela.

DROTAR (začudjen):

Aha, dakle to je vaša Kišasonka, ako smiem pitat?

[1]) Každy svaki a. o. [2]) posal.

KUHARICA:

Aha, — doista vam pomiešala račun njezina seoska odjeća? Nu znajte, drotarku, da je ona bratučeda našega milostivnoga i velemožnoga gospodara.

DROTAR (osupnjen):

Za Boga, valjda ovoga bogatoga tvornicara? (fabrikanta).

KUHARICA:

Dakako! Naš velemožni gospodar jest njezin rodjeni stric, i nedavno dade ju iz Orave simo dopeljati zato, što joj sirotici, neima tomu dugo, — umre tamo otac, — znate, — rodjeni brat našega velemožnoga gospodara, — a sada već neima od roda nikoga, do toga svojega gospodina strica, koj vam evo ovdji u Pešti, košto i sam slutiti možete, postade — glavom svojom pamtite! i poštenjem — bogatašem prve ruke.

DROTAR:

Ah, dakle je ona sirotče — bez otca i majke!?

KUHARICA (pospješno govori):

Poštenja mi, drotare! nebila, što sam, ako tako nije! — Njezin pokojni otac, — Bog mu i duša mu — visokih škol nikada neučaše, nu pomoćju našega velemožnoga gospodara zače trgovati platnom, košto i drugi Oravčani; ta to znadete, drotarku! — Početkom mu se sve u srebro i zlato obraćalo; ali — čujte! nebi dugo, a on vam se propije, — što je za trgovca najpogibelnije. Trgujuć po svietu sve vam je u kratki čas zapio; jer su ga ljudi — pijana vazda — varali, okradjali tako dugo, dok nije došao do prosjačke batine. — Žena mu malo zatim, od tuge i nevolje umre, ostaviv kukavcu, malu, još nedohranjenu kćerku. Naš velemožni gospodar, pošiljao bi mu, do duše, svake

godine liepu novčanu podporu; nu molim vas, drotare mili! — što je i to korenitomu pijanici, i što bi moglo takova od strašne njegove propasti sačuvati? Nesretnik — umre, napokon, u najvećoj biedi i nevolji, ostaviv iza smrti ovu zapuštenu djevojčicu, koja ga ipak do posljednjega časka, djetinskom ljubavi njegovala i do crne zemljice sprovela.

Oho, jezik mi već preuzė mah; idite drotarku blagovati, da vam ručak neohladne!

DROTAR:

Bože moj, Bože moj! što ti čovjek sve nemora čuti i osjećati! Dakle ta Marinka postade siroticom — krivnjom svoga otca — pijanice? Oj — prokleto pijanstvo, koliko li ti milih mi Slovenskih obiteljih nestrmoglavi! koliko nevinih sirotic nestvaraš!? Nu, ipak je sreća, što Bog uzčuva siroticam takvim po gdjekojoga možnijega strica ali ujaka, u kojih nalaze podporu i vjerno okrilje! Al, što ću ja nesretni, osamljeni i biedni drotar! Ah!

(Ode s kuharicom u kuhinju).

PRIZOR III.

(Sjajna dvorana).

ERNEST i LUDMILA.

ERNEST (sjedeć na lievoj strani dvorane uz svoj pisaći stol — piše):

LUDMILA (sjedi na drugi strani nuz svoj toaleletni stolić, pletuć):

Hm! Otaj moj bratac, danas je njekako i odviše marljiv; valjda se boji toga novoga odbranitelja, kojega danas naumi naš babo uzeti; (bratu) čuj li me Erneste, što je to, te si danas tako marljiv? ta drugda nemožes ni časkom mirno sjedjeti!

ERNEST:

Pusti me molim te, u miru, — ta vidiš, da pišem svoju zadaću!

LUDMILA:

Ihi, hi hi hi, to bude doista nješto mudroga! (Ustav, ide po palcih k Ernestovu stoliću, te iza ledj zavirkuje u bratovo pismo). Aha! — Mein allerliebstes Fräulein! ha ha ha, brajane sladki, liepe li mi zadaće!

ERNEST (Razljućen, krije dlanom listić):

Ludmilo, tako te pljusnem, da budeš zviezde brojila. Ta zar si već zaboravila, što nam reče naš bivši instruktor, da nije plemenito biti odviš zvedljivim, osobito zavirkivati u tudja pisma, tudja tajna; zvedljivci postanu i uhodami, špioni a to je sramotno!

LUDMILA:

Ali — još veće uhodstvo jest: Liebsbriefe pisat!

ERNEST:

Ti tupi tupane! šta ti znadeš? ta ja se samo vježbam u kaligrafiji; razumieš?

LUDMILA:

Ala — liepa mi predmeta za kaligrafiju! Bio tako dobar, — da vidim, kako krasno pišeš!

(Htjede mu odteti list; nu on nedade — osupnuv se nemilo na nju).

PRIZOR IV.

***ROZUMNI** za čas **MARINA** s prijašnjim.*

ROZUMNI (prekrstiv ruke):

To je strašno! Pa zar tako pravite svoje zadaće?

ERNEST (metnuv u džep list):

Ama dragi babo, ja se vježbah u krasopisu a Ludmila me je vazda uznemirivala!

(Zažmirne joj).

LUDMILA:

Aha, babo, njegov tak zvani krasopis počinje ovako: Mein allerliebstes Fräulein! Ja sam ti to od rieči do rieči, pročitala; ima ga u džepu babo!

ROZUMNI:

To je strah božji! Ne — to nemože biti! Ta jošte mu, štono vele, mliekom iz ustiuh zavanja! Jošte toga trebam, da — jošte toga! Medjutim, neplašim se, — odviše mi je razuzdan, svoje glave, a u današnje mladeži, košto opazih, godine popušćaju gnjevu i ljutosti. Aoh — mladeži, ti pokvarena mladeži! A ti stara mladeži, gdje si?! — (Sinu). Erneste, mahom da mi pokažeš svoj krasopis, da vidim, kakov si majstorštuk napravil! (Ernest prkosi). Zar nečuješ? Hoćešli da čutiš? (Ernest se bliži vratam a otac lupajuć nogama za njim). Ajme, tri sta ti čud, derane, takoli se sluša roditelj!? (U to unidje Marina šalice na taci noseć, u koje Ernest motajuć se okolo vrat, ledjima tresk, sve sruši na tla — i tu nesgodu pri zgodno otvorenih vratih — na svoju obrativ — pobjegne, što bi pljesnuo). To je ipak strašno!

MARINA:

Doista, to je strašno, gospodine striče! Otaj Ernest — sunca mi — jest tako pokvaren, tako razuzdan i svoje glave, da već ni vi šnjim vladati nemožete.

ROZUMNI:

Šuti, šuti, Marinko, pa pokupi oto crepovlje i iznesi ga!

MARINA (sabirajuć creplje — sobom):

Vidji biesa, ota šalica samo puče — opet novoga posla za onoga drotara. Gdje je nesreće, tu je i sreće; — barem za njekoga.

ROZUMNI:

Tako tako, djevojčice zlatna, idi sada, pak nam donesi

ručak u moju sobu. Nu znaj, Ernest nesmi ručat, niti objedvati, razumieš? Al da mu ničesa u kuhinji nedate — podnipošto niti plitič oblizavati. (Marina ode). Strašno je to ipak! Upravo danas nakanih, iza duga časa, mirno s vami naručati se božjega dara; pa eto ti, — ranom zorom čuda i pokora! A k tomu od svoga jedinoga sina! —

(Baci sobom u naslonjač).

LUDMILA:

Ali babo moj, samo se više neljutite; ta znadate dopro, što vam jučer reče naš liečnik: da je i najmanje razdraženje žući, — pravi otrov za vaše zdravlje. A što bi iz nas sirotic bilo, — gdje već majčic sladkih neimamo, — da nam još i vi obolite?

ROZUMNI:

Ah, — ta to ti je upravo ono, diete moje milo, što me nemilo uznemiruje, što mi jade zadaje! — Svi smo smrtelni, umrli, — a zdravlje mi, dušo zlatna, — koje godine, koje velika briga podgrizuju na očigled; ah, da me u istinu tako iz nenada Bog k sebi pozove: ti si jošte diete mlado, slabo neobskrbljeno; Ernest, taj tvoj i moj nesretnik, lahkouman i razuzdan, on bi mogao za tili čas moje, krvavo stečeno, blago — raztepsti te tako i tebe nesretnu učiniti. Gledji, kćerko moja, u tomu su ti moje glavne otčevlje brige, — i s toga upravo naumih jošte jednom predati ga u šake vješta kojega odhranitelja.

LUDMILA:

Ta čitah u novinah i vaš oglas toga radi, babo; ali — ali — ta njemu je već 20 godin, pak jošte zanj odhranitelj? — Meni se njekako sve po glavi vrte one stare rieči naroda našega: Neuvijaj staru hvojku; hvojčica — liepa trtica!

ROZUMNI:

No no, diete moje, — valja kušati. Ja se uhvam, da mu možda ipak sada, kad je u zrelijoj dobi, nješto i u glavi pukne, samo ako se srećom kojom namjerimo na vješta odhranitelja. — Još mi nješto srdce para, kćeri moja, — a to ti je žalostna sudbina sestrične ti Marinke. Kod kuće u pustoj onoj Oravi — odgojilo ju nikako. Sirotice jadna, ta znaš i sama — nezna ni magjarski ni njemački, niti je za ikakov ženski posal, — a vlada i ponaša se posve po seljačku; — a čemu se ima i nadati ovdje u Pešti? (čuje se krika, vika, smieh). No — kakva je to vani krika i hrzanje? što je to?

PRIZOR V.

JOHANN, MARINA, DROTAR i prijašnji.

JOHANN (dotrči iznenada):

Ha ha ha, da vidite, koga biesa nepočini taj naš mladi gospodičić sa drotarom u kuhinji, ha — ha — ha!

MARINA (vodi drotara):

Samo dalje — drotarku, neka sazna i g. stric, kako bezbožnoga sina — žalosti moje — imade?

JOHANN:

Ha — ha — ha!

ROZUMNI (snjevno):

Pa čemu ha — ha ha, ti neotesanče! što je dakle?

MARINA:

Ama gospodine striče! Otaj Ernest zametne baš surovu, prostačku šalu sa ovim drotarom. Sirotice, dadosmo mu u kuhinji, da si malo založi, i potuživ nam se, da ga noge zabolješe — od predugačkoga putovanja, dadosmo mu prežega, da si njim malo noge ojača.

JOHANN:

Ihi — hi hi, nu onaj naš mladi gospodičić svjetova mu, da si tako natrte noge i ruke na plamenu ogrieva, da mu se taj liek tim bolje i brže uvuče; — ha — ha — ha, — drotar prosti posluhnu, a mladi gospodin Ernest — nebudi lien, odtražke porine ga na oganj — a ruke drotarove mahom uzplamte; u to drotar stade dlanom ruku gasiti — al sada i dlan u plamen, jer je bila još mokra od prežega — ha — ha — ha drotar sada zače skakati, vikati, hopati, dupati — a lonci — što su na ognjišću nuzanj bili, — tresk na zemlju, ha — ha — ha; tko se nebi smijao!

ROZUMNI:

Ah, bože moj, to je ipak strašno! Možda ste si ruke opalio, drotare dragi?

DROTAR:

Ah, bože oslobodi, velemožni gospodine, niesam; ja sam plamen mahom utrnuo; već što sam se malo uplašio, — ako smim reći, velemožni gospodine! —

ROZUMNI:

To je ipak odviše; što li još doživim od svoga izroda? (Johanu). Johanne! Poskoć der mahom; sakupi ostalu čeljad, — uhvatite mi toga razuzdanca, jadnjaka — pa ga zatvorite u sobicu, a nedajte mu ničesa, do kruha i vode — da vidimo, kakovli je majstor odhranitelj — glad? Žurno — žurno!

JOHANN:

Dobro — velemožni gospodine, ta ja sam vam dobar, fogmeg! (Ode).

LUDMILA:

Ali — babo zlatni, neljutite se. —

ROZUMNI:

I opet velju: da je strašno takova sina imati! Imali gdje sviet nesretnijega otca?

(Usvija rukama).

DROTAR:

Molim, kak se Bog moli, velemožni gospodine, samo da se nebiste izvoljeo ljutiti na toga vašega sina. Do duše, jest istina, da ima svoje hire; nu molim vas ponizno, — ta još mu nije u mozgu puklo. Kad se jednom s razumom sastane, bude š njega čovječina — i kakva?!

ROZUMNI:

Ah drotarku moj, vidje li kada pasju slaninu?

DROTAR:

E — pa zašto bi to bilo nemoguće, molim ponizno? —

ROZUMNI:

Al čuješ, što reče: sa psa slanina, ali pasja slănina? U slast vam bila, moj dragi drotare!

DROTAR:

Liepa vam hvala, velemožni gospodine! Al gledjte, ja to ovako razumiem: da — kada se sada za mladosti vašemu g. sinu ona bujna vatra i druga nerazborita poduzeća izhlape, da vam velim, kašnje u zrelijoj dobi nebude nikada više zlim dosadjivao.

Pa izvoljite posluhnuti: Moj krstni kum imao je takodjer sina djaka, koj je za svoje lude mladosti bio nestašno, razuzdano i ujedljivo štenće, upravo tako, kao vaš sin, — gospodine velemožni!

ROZUMNI (Ludmili a Marini):

Slušateli, kakov je to neotesanac?!

DROTAR:

Dá, i gospodin rechtor mojemu kumu često govoraše: Moj prijatelju od psa nikada slanine. Pa da vidite, što bude ipak s onoga vucibatine? Uzeše ga u crnu školu, a sada vam već mudrim i velikim gospodinom postao; već vam nosi — vjerujte mi crveni pas, po Bogu, pedalj — oširok, a kite ga rudaste resice, — e — pa njegov rod, košto se vidi, ima u njega već sada liepe slanine i prem da je još mlad, nada se, košto nam to naš g. župnik reče, postati na skoro i — pogodite čim? i — gospodinom, koji križe nosi — gospodinom prečastnim kanovnikom.

ROZUMNI:

Bre, uhvano — mastna kanonija je ti upravo debela slanina!

DROTAR:

Sada na opak. Ja imadoh takodjer brata rodjenoga djaka, izučivšega, prosim liepo — svih dvanaest, i ako se nevaram, samu trinaestu, — koja ima oštre zube, — do konca je proštudiral. —

ROZUMNI:

Šta — vi prosti drotar pa takova brata. —

DROTAR:

Ah, prosim vas liepo, — tomu je sada istom druga godina, što se latih — u zao čas — toga drotarskoga zanata. Prije njekoliko godin moja kuća bila je mastna, — moj otac biaše u cieloj okolovini najjačim gospodarom, pa još k tomu, molim ponizno — nosio je kneževsku palicu, — sa crvenim gajtanom, da — palicu, koju gospoda panišnorom zvahu. Ah — vajme, to vam se je živjelo u našoj knježevskoj kući. Tu vam se je nahranilo, Bog sám znaj — koliko gospode i zemaljske i varmedjske, pa sve

bez krajcare. Naš gospodin direktor, koj nas za onda često pohadjao, nemogaše dosta prehvaliti mojega starijega brata Matiju, koj je kroz zimu u školu hodio a ljeti ovce i jariće pasao, — pa vazda otca nagovaraše, da ga pošalje u latinske škole u Žiline. —

ROZUMNI:

Vi to razvlačite, drotare, kao da idemo na prošćenje; recite mi samo u kratko: čim postade vaš brat?

DROTAR:

Ah, molim vas liepo; dok je učio male škole, bio vam je tako pobožan, mil i ponizan — dá — vazda sobom nosaše molitvenu knjižicu i čislo — i sam g. naš župnik reče: da mu neima para u čitavoj županiji. Nu kad ga uzelo za krelika u crnu školu u Trnavi, od onda, — sam neznam, što i kako — toliko znam, da je naš g. župnik dobio veliko pismo velikim pečatom zapečaćeno, gdje stajaše: — da se moj brat Matija Bubenčik morao svući, jere ga pronašlo za nevriedna staleža sveštenskoga; tako jest — proćeraše ga! —

ROZUMNI, LUDMILA i MARINA:

To je ipak strašno!

DROTAR:

Doista strašno, molim vas liepo; jer od onoga dana i časa, moj mili brat, — gdje je tam je — kao da ga je pozoj progutao, nikada nečujemo o njemu ni zlih ni dobrih glasov. Moja mila majka, Bog joj dušici, — od same žalosti prije časa umre; a moj otac primi se od ono doba pića — a to kako — nu znao ga je i prije kanoti selski knez; — polja i livade metnulo nam na bubanj — jaoh! —

MARINA:

Sirotice tužna! Sada već razumimo, kako mogaše knežev sin postati drotarom, jeli da, striče?

ROZUMNI:

Doista, liepo se ošinuo, — prokleto i preprokleto pijanstvo! (Drotaru): Dakle od onoga časa nikada ništa nečuste o svojemu bratu, drotarku?

DROTAR:

Molim ponizno, — prije godine po prilici, kada se naši drotari kući vraćahu, donesoše nam radostnu viest, da su ga, u Pešti, budući, njekoji vidjali i prepoznavali, na što me moj otac od te dobe vazda nagovarao, da idem u sviet, veleć: ah moj sinko, spremi se u sviet kao drotar, da si koju krajcaru zasluziš, a Bog znaj, nebili te gdje sreća na svoga izgubljenoga brata, Matiju, namerila? — —

ROZUMNI:

Dakle, po tomu, mogao bi biti ovdje u Pešti? Kako li se ono zove taj vaš brat, drotarku?

DROTAR:

Ja — Matija Bubenčik, molim liepo.

ROZUMNI:

Matija Bubenčik! Hm! do duše, to je čisto slovensko ime, nu ja ovdje neznam nikoga — hm! Bubenčik!

(Razmišljajuć — šeta se).

MARINA:

Ej — čujte der drotare: Možda je taj vaš brat ovdje već kakvim velikim gospodinom postao! Edali biste bio sretan, da ga nadjete?

DROTAR:

Aj — liepa gospodično, ki bi da bi?! Da se pita selo: Ki bi htjeo biti knezom, svak bi rekal: „ja bi.“

JOHANN (dotrči):

Velemožni gospodine, onoga rekruta već smo zatvorili.

ROZUMNI (slugi):

Dobro. (Drotaru): Znate li šta, drotare? Ako li je možda taj vaš brat ovdje u Pešti, evo vam ruke, da mu u trag dodjemo. Vaša sudbina mnogo je nalik sudbini mojega roda, te me osobito zanima. Ostanite kod mene, drotarku. Imadem velike tvornice za varošem, u kojih si možete kao nadničar mnogo više zaslužiti, nego drotarenjem, poturajuć se od nemila do nedraga.

MARINA (radostno):

Ah, kao da ste mi s jezika uzeo, ljubazni g. striče!

ROZUMNI:

Al već sada, djetco moja, ručat; ti Marinka daj kašnje ovomu drotaru dobar objed, pa ga odvedi u naše tvornice, te mu odluči posal. U njemu vidim pravoga djelavca a tvorničkomu poslu brzo privikne; pri tomu nastojim saznati, gdje i što mu je brat? Ajdmo, ajdmo? — (oberne se — Johanu). A ti Johanne ostani ovdje, pa ako bi se medjutim koji „Erzieher" oglasio, reci mu, da izvolji ovdje pričekati, dok se mi naručamo. (Ode sa Ludmilom).

NARINA (na polazu):

Idite drotarku! Uvidite, da vam nebude zlo, dok sam vam ja gazdaricom. (Odoše).

PRIZOR VI.

JOHANN a za čas ZALEVSKI.

JOHANN (sam):

He he he, u koliko razabrah, žele ovoga prostoga drotara ovdje pridržati kao nadničara. — No to je baš Marinki po ćudi; baram se nasluša do guta raznih drotarskih pjesam, kojih je drotar pun, kao šipak koščić. — —

(Izsmehavajuć drotara i pačinjajuć). —

Ohé — rajgepinki, héfi — fajni
Flik, — fajni flik!! —
Dratovać!! kotle krpat —
Kotle — rajnle!! krpat!
Ha ha ha — krasna li pjevanja!

ZALEVSKI (kod vrat):

Ipak, rekao bih, da se niesam prevario? Barem po opisu u novinah — ovdje bi to imalo biti! Hm! to je valjda domaći poslužnik — barem naliči takovim — moram šnjim progovoriti. (Kašljucne, — Johanu). Oj prijane, dobro li dodjoh? Netrebali možda ova gospodska kuća poedagoga?

JOHANN:

Pe — pe — pedakoga? Prosim, po prilici, kakova je to roba.

ZALEVSKI:

Idi — tupane tupi — moderatora. —

JOHANN:

Moderateura? Ne, monsiurko, nepotrebujemo! Upravo jučer kupismo dva nova, i s timi je dosta koječesa; skoro svako večer zamastim se njimi.

ZALEVSKI:

Ha ha ha! ti prosto tele, poedagoga, moderatora, t. j. po slovensku vychovatela, učitelja — odhranitelja, razumiš? koji bude tvoga mladoga gospodina učio morešem i pamjeti, razumiš sada — slovenski?

JOHANN:

A — tako, sada dokučujem, mislite doista „Erzieher" — da kako, da ga trebamo; izvoljite si samo ovdje (pokaza mu udoban naslonjač) po volji odmoriti, dok se moja gospoda naručaju; (motreči ga od glave do pete, — sam sobom), gledji gledji!

— kakove rukavice a kakov po modi frak ima! To je doista njekakov inglezki moderateur! (Privuče mu sam naslonjač). Izvoljite samo, kao kod kuće!

ZALEVSKI:

Hvala! (Negledeć na slugu, hoda po dvorani — sobom govori). Ovdje, ko što vidim, duše mi, sve ukusno — sve na veliku! krasni sagov ondje — a ukusna slikarija svagdje! Hm! U toj baršunastoj stolici, duše mi, sjedi se baš po velegospodsku. (Sjednuv — slugi). Bio tako dobar, posluži mi čašom hladne vode! (Johann ode). Do duše, nije šala u ovom trenutku biti poedagogom; u obće, sviet od njih već mnogo zahtieva. Takov treba da bude vješt jezikoslovac, prepečen u raznih znanostih i umjetnostih, n. p. trgovačkih, krasoslovnih, gjimnastičkih — — ha ha ha, gjimnastika! u toj sam hvala Bogu, i vještak, košto to posvjedočih u Polskoj, kadetom još bivši — onim — svojim dvobojom. Uh! — da, dvoboj, koj me i danas progoni — evo već treću godinu po svietu; ah mila moja Polsko! tri pune godine potucam ti se po Ugarskoj — pak još pod tudjim imenom! Da samo neima onih reglementov i strogih vojničkih sudov! — Pri tom ipak čast i poštenje onoj Ugarskoj vlasteli na slovensku, koja me liepo krivahu, i medj kojimi se naučih dobro slovenski, što me i u buduće može braniti, — jer bude svatko misliti, da sam rodjen Slovenac tatranski. Sada već možem u srdcu Ugarske pokušati novu si srećicu — dao Bog — te me svagdje sliedom sliedela! (U to Johann nosi čašu vode, — Zalevski pije — a sluga s tacom pred njim stoji). —

PRIZOR VII.

DOBOŠI i prijašni.

DOBOŠI (Nespretno se pred vrati klanjajuć):

Alá szolgajo, humillimus servus, domine spectabilis!

ZALEVSKI (predav čašu, — reče Johann):

A tko je taj biedni filister?

JOHANN (motreć Doboša):

Ej — valjda je i to njekakov „Erzieher" za našega mladoga gospodina!

(Odlazi s tacom).

DOBOŠI:

Oprostite, rogo humillime domine spectabilis, čitah u peštánskih novinah, da trebate slovenskoga poedagoga. Ja sam, hvala Bogu, absolutus theologus, t. j. izučih svih 12 škol, slušah gjimnazij u Žilini, bogosloviju i prava u Trnavi, Pečuhu i u Pešti; evo moje svjedočbe gimnazialne (podaje ju Zalevskomu) iz koje se možete, domine spectabilis, uvjeriti, da sam bio eminens i zovem se Matija Doboši.

ZALEVSKI (čitajuć svjedočbu):

Mathias Doboši? Ho — ho, domine frater, — ta ovdje jest liepo i jasno napisano: Mathias Bubenčik!

DOBOŠI:

Rogo humillime, jerbo si, jošte juristom bivši, prezime pomagjarih zato, što me Magjari kao Slovenca nemilo proganjahu pa iz toga uzroka i iz bogoslovije izćeraše; akoprem sam imao tvrdu volju posvetiti se staležu sveštenićkomu, te se i kašnje obraćah na mnoge biškupe s molbom, da me opet u sjeminište primu; nu, rogo humillime, komu sv. Petar barem nekumuje, težko dodje u raj — a i mene tako samo, cum spe odpraviše — a sada, jadan, živim iz kondicij (Johann unidje); — ako se dakle domine spectabilis nada mnom smilujete i uzmete me za poedagoga — evo onda mogu služiti i drugimi recomendaciami.

(Podaje papire).

JOHANN (na strani):

He he he — baš si se na pravoga obratil! To nije brus za tvoju sjekiru! Šic — mic! —

ZALEVSKI (za se):

Ha ha ha — sirotice, neznam bili se smijao ali ga žalio! — (Baciv svjedočbu na stolac — Dobošu). Netrebam, domine frater, drugih listin! Iz riečih, što jih prosboriste, poznajem vas; nu žalim, što vam već sada, a niti danas — ništa jamačnoga reći nemogu. Al, znate li što? (Segne u džep). Uzmite ovu malenkost kao subsidium, pak se sutra opet potrudite simo! (Dade mu njekoliko grošev — pa ga izprati iz sobe). Dakle, od revidere, do zobačenja — dà — na schledanou! (Za se, kao u smetnji). Pst! ta ja nijesam Polak, već Slovak! — Lingva præcurrit mentem, t. j. bržji jezik od pamjeti! —

DOBOŠI (primiv dar):

Gratias dne magnifice, dakle imamli što uhvanja? (Uzmiče pred Zalevskim).

ZALEVSKI (turajuć ga van):

U podpunom uhvanju, domine frater, — ad revidere!

DOBOŠI (već vani):

Humillimus servus, domine magnifice! (Nestane ga):

ZALEVSKI (sam za se):

Hvala Bogu, u dobri čas ode!

PRIZOR VIII.

ZALEVSKI, JOHANN i za čas LUDMILA.

ZALEVSKI:

Poedagog — sirotice! Bio bis bolji za pečara, kostanjara ali pereclara! kukavice, tebe je imalo za što drugoga odhraniti a ne na sveštenika! (Johanu). Ama, tri sta mu čud,

zašto me neprijaviš svojemu gospodinu, ta vidiš, da već predugo čekam?! (šeta se simo — tamo).

JOHANN (gledeć ga poprieko — na tiho):

Ohó, — taj diže svoj nos — visóko! — No, toga još trebamo u kući! Čekaj, čekaj — zasolim ti ja namah — u svojega velemožnoga! (Ode).

ZALEVSKI (opaziv klasifikaciu Doboševu, uzme ju):

Nu, vidji biesa; ta bluna zaboravi ovdje i svoju svjedočbu, ha ha ha — najljepše sada, da dodje kuće gazda k meni, a u taj čas, da se ona sirotica po svoj dokumenat povrati.

(Drži papir u ruci).

LUDMILA (na vratih):

Ha! —

ZALEVSKI:

Oho, što to vidim, — čarobna li pojavljenja! (Pokloniv se joj — ide naproti). Neznam, krasna gospodično, skim imadem sreću? —

LUDMILA:

Niti ja, gospodine! Moj babo me posla vidjeti, edali se neoglasi možda koji odhranitelj?

(Zavirkuje unj ljubazno).

ZALEVSKI (za se):

Ah, krasne li djetinske, mile prostote! (Sada k njoj). Aj aj, dakle vi ste kćerka gospodina (malo u smetnji) vašega babe? — a kako se zovete?

LUDMILA:

Ta Ludmila! (pokloniv se). Nu dopustite, gospodine, moram izviestiti svoga babu, da se još nijedan odhranitelj neprijavi.

ZALEVSKI:

Nijedan? Pa zar nećete mene za odhranitelja? —

LUDMILA (kao u čudu):

Ama gospodine — vas — vas — za odhranitelja?

ZALEVSKI:

Ta zato sam simo došao, krasna Ludmilo; — pa s toga li se vi u čudu nadjoste? —

LUDMILA:

Ah, ja sam vazda mislila, da mora svaki odhranitelj biti — biti — pristar, ružan, poderan, i — i tako dalje.

ZALEVSKI:

Ha ha ha, pa kako vi to razumiete, ljubazna gospodično?

LUDMILA:

Ja već imadoh u kući dva odhranitelja; jedan bijaše grbav a drugi po čitavu licu hrapav, ko hrastova kora, a moj braček imao jih petoricu do sada, i svi su bili zločesti i nevaljali; ali vi gospodine — ah, (smetena i zabunjena) što sam to rekla — pravo reći, ja mislim, da ste vi na oko posve drugi; akoprem baš nije sramota biti. —

ZALEVSKI:

Odhraniteljem, jel'da gospodično? (Obrativ se od nje). Ne — takovu andjeosku nevinost — to bi bio, po Bogu, grieh. —

LUDMILA:

Dakle dobro gospodine, idem vas babi prijaviti; vi mu se doista dopadnete i mojemu bratu, à dieu!

(Odlazi):

ZALEVSKI:

Gdje sam, što sam? Što to biva? — Ne, tako naiv-

noga, nevinoga očitovanja ljubavi, — žemlja nikad jošte poniela nije! Oh — ja lahkoumni — izgubljeni sine, ja krivnjom natovareni bjegunče, — ah — ja nemogu ni pomisliti na blaženost svete ljubavi! — Ne ne, — s Bogom moje drago odhraniteljstvo! Bjež' odatle — bjež' — ovdje bi mogla moja poedagogička ladja udariti o skriti sičkamen morski, â dieu! (Hoće da odidje). Oho — stoj brajane! A što da učinim s ovim testimoniumom onoga sirotice? Aha, bude najbolje — ostaviti ga ovdje; on bez toga simo doidje, pa bude pitao — uh, striela — — èvo jih! Sada stoj! —

PRIZOR IX.

ZALEVSKI, ROZUMNI i JOHANN.

ROZUMNI:

To je ipak smiešno! Dakle samo jedan jest ovdje a to ona náprasica? — (Johanu). Zar je ovo onaj mladi čovjek?

JOHANN:

Na službu, velemožni gospodine; onaj isti, o kojemu vam pripoviedah.

ROZUMNI:

Gospodine, to je ipak velika smjelost i drzovitost u mojoj kući rolu moje vlastite osobe preuzeti; vi — menom nikada niti vidjen niti čuven! Tko ste vi, odkrijte se svojimi svjedočbami?

ZALEVSKI (u smetnji):

Sa svjedočbami? Grom me — što da činim? — Evo je (daje mu klasefikacija Dobočevu) druge svjedočbe neimam; — ako li sam pako zlo upotrebio prava gostovska u vašemu domu, gospodine, izvoljite mi oprostiti — u ostalom sluga pokoran (hoće odići).

ROZUMNI (motreć listinu, čita):

Mathias Bubenčik! To je strašno! (Zove ga). Ho — ho — ho, gospodine, molim vas, čekajte! Ta valjda neostavite ovdje svoju svjedočbu?

ZALEVSKI:

Malo mi je do nje stalo, gospodine!

ROZUMNI (Johanu):

Odlazi! (Sluga ode; onda Zalevskomu). Dakle, vi ste Matija Bubenčik, mladi čovječe?!

ZALEVSKI (u sabuni):

Nu — mislim, da je tako; — barem tamo me mora tako pisati!

ROZUMNI (obraćen):

To je strašno! Ala — čudnovata slučaja! On je to upravo, onaj brat drotarov! (Zalevskom). Gospodine, vaša svjedočba mi se osobito dopada; samo ako imate i drugih svjedočab, koje poedagoga naročito preporučaju?

ZALEVSKI:

O — bez sumnje, gospodine! Umiem jašiti, plivati, piliariti, whist i domino igrati, djevojkam kuru praviti i mnogo još — koješta. —

ROZUMNI (začudjen):

To je ipak strašno, djevojkam. —

ZALEVSKI:

Na službu, gospodine — kuru praviti!

ROZUMNI (za se):

Strašno je to; ali on je to ipak! (Zalevskomu). Bez šale gospodine, vi imate neobičnih vlastitostih: vi jašite, plavate, piliarite, whist i domino igrate, s krasnim spolom baviti se

znate — jednom besjedom: vi ste odhranjen, pun duha, dobre volje i vesele ćudi, vi ste izobražen. —

ZALEVSKI:

Osobito pako znadem se tući, strielati i na megdan izlaziti. A dočim me već sada iz korena poznate, gospodine, tak imam čast preporučiti se u vašu blagonaklonost.

(Klanja se i hoće odići).

ROZUMNI (pridrža ga):

Ama — ama, ta pričekajte gospodine! Ta to je plemenito sve, što mi izbrojiste; — što se umite tući i na megdan izhoditi, to mi je dokaz, da ste pravi gymnastikuš, što je po sadašnjoj modi prva vlastitost dobra odhranjenja, a ja želim, da moj sin uzmogne u toj umjetnosti vještakom postati.

ZALEVSKI:

Što mislite otim reći?

ROZUMNI:

Da ste mi upravo po ćudi. —

ZALEVSKI:

Ja — pomislite — ja, da sam vam po ćudi. —

ROZUMNI:

Nebio što sam, ako se pretvaram; uzimljem vas za odhranitelja svoga sina.

ZALEVSKI (za se):

Vrazi ga ne — taj se, duše mi, nešali! (k njemu). Gospodine, ja sam vam veoma lahkoumno stvorenje, vetrenjak — kao što vidite, pravi, strašno biste se mogal prevariti u meni! —

ROZUMMI:

Gledjite — i ovom svojom otvorenošću predobio ste me, to je liepo, — sjednite si, molim vas.

(Posunjiva mu naslonjač).

ZALEVSKI:

Hvala vam! —

ROZUMNI:

Što — hvala, morate sjesti uza me, (prisili ga) tak! — (Rozumni sjedne na divan). Žašto vam nije po volji moja ponuda? Ali možda vam je premala plaća, u novinah naznačena?

ZALEVSKI:

O, molim, gospodine! (Obrati se od anj). Striela da me; — to je ipak mnogo — pa na brzu ruku? Što da radim? Nu — čekaj starče, brzo izgubiš volju.

ROZUMNI:

Dakle, što jošte razmišljate?

ZALEVSKI:

Vaša dobrota osobito me obuze; nu da znadete, komu namjeravate povjeriti svojega sina, — moram vam se malo izpovjedati.

ROZUMNI:

Dakle, — baš sam zvjedljiv!

ZALEVSKI:

Ja sam u kući svojih roditeljev odhranjen u strahu božjem i kršćanskoj pobožnosti; roditeljev volja bje, da mi brat ostane kod kuće kod gospodarstva a mene naumiše posvetiti duhovničkom stanežu, — i tako odoh u bogosloviju. —

ROZUMNI (za se):

Evo ga — evo! To je on!

ZALEVSKI:

Slušajuć tamo svake ruke umstvovanja o sv. vjeri našoj i dočepav se raznovrstnih filosofićkih knjig, naročito francezkih, inglezkih i njemačkih, — zavrtjelo mi nješto u mozgu — i odsudih svu nauku, čuvšu u bogosloviji — riječju: postadoh nevjerovanim Tomom, — bezbožnikom!

ROZUMNI:

Uh, to je strašno! (Groza ga popade).

ZALEVSKI:

Od to doba nevjerujem u Boga, ni u nebo ni u paklo! Na toj zemlji, vidim, neima pravednosti, neima prava ni zakona; u njoj vlada glogova vojska — pravo jačjega — i slučaj; čitàv sviet čini mi se kao njekakov mravinjak i vjekoviti boj bezbrojnih mravcev, simo tamo gmižućih i o plien se svoj, da se prehrane — bojak bijućih, — a čitava historija ljudskoga koljena jest mi neprekinutim lancem okrutnoga, koj bude i na vieke trajati — nasilja, robstva i davljenja narodov. —

ROZUMNI (skoči iz sofe):

To je ipak odviš strašno; ta koža mi se naježila!

ZALEVSKI:

Pa zar to nije istina? S takovimi načeli, dakako, neda se ostati u tom redu — svukoh dakle popovsku mantiju, i što se samo sobom razumi — predadoh se u naručje slastim i razkošju epikurejskomu! — Strastim — za onda utajenim — popustih uzde, počinih u svietu čuda i čudesa, — majka mi od žalosti umre, — otac me stade proklinjati, — sudovi me odasvuda ganjali i vrebali — sretno po-

bjegoh — ostaviv svoj rod i milu domovinu, a sada se još potucam po svietu — kao bludni sin. —

ROZUMNI:

Uh — groze! On je to pravi; sve okolnosti se u njemu slažu!

ZALEVSKI:

Dakle gospodine, jel' vam toga dosta? zar niste izgubio volje — odbranjenje svoga sina, mir, čast svoje kuće (važno) i svoje kćerke tako lahkoumnu, bezčastnomu, duboko propalomu čovjeku povjeriti?! —

ROZUMNI:

Mladiću moj! Štogod mi do sada o sebi pripoviedaste, to niesu u meni nikakova zločinstva, već radje zablude lahkoumne mladosti, koje se godinami liepo opravljaju; a ja se uzdam u vaše krasne sposobnosti i još neugasle iskre čuvstva i odlučnosti. —

ZALEVSKI (kao svladan):

Oj vi postojana dobra dušo slovenska, vi dakle ipak još njeke podrtine krasnih sposobnoslih u meni vidite?

ROZUMNI (na strani):

To momče jošte nije izgubljeno! (Njemu). Gospodine, vaš duh, koj je već sito i rešeto prošao, vaša obilata iskustva i duboko poznavanje tečaj svieta ovoga, koje ste si, bludeć svietom — pribavio, — jesu doista prava i životna filosofia, jer ju sagradiste na temelju poznavanja samoga sebe i poznavanju svieta pokvarena; vi crpiste iz sebe i iz života psychologiu; jednom besjedom, gospodine, upravo vas Bog i sreća nanesoše k meni za mojega sina: podajte mi ruku!

ZALEVSKI (na stran):

Ne, na tako poštenu i mudru dušu slovensku — namjera me do sada nigdje nenamjeri! (Sada njemu). Gospodine, vaša me dobrota upravo nadjača — evo vam ruke! Nadam se, da se u meni neprevarite. (Čuvstveno): Ah moj dobri i sladki otče, kojega sam ja nezahvalni sin raztužio i ucvilio, gadno ostavio! oh, živiš li mi jošte? — Možešli mi jošte oprostiti, lahkoumno učinjene griehe?!

ROZUMNI (ganjen posve):

No no, doista još živi i oprosti vam! (Utira si suze — obrnjen). Pomiluj ga dragi bogo — u plač me — stara — naćera! (Opet njemu). Dakle ostanete pri rieči, vi ste odhraniteljem mojega sina; — (pozvoni) Johanne! (Sluga dotrči). Johanne, idi po mojega sina, dovedi ga simo — i Ludmilu; marš! (Sluga ode). Ha — upravo sam veseo s toga! (Šetajuć se za sebe). Taj mladić doista nezna, što ga još u mojemu domu čeka — a onaj drotar — ala radosti na cente (Zalevskomu). Sada vas, gospodine predstavim svomu sinu i kćerci.

(Spravlja u veliki šrajtof testimonium Dobošev).

ZALEVSKI (na stranu):

Kćerci takodjer! Aj — u zao čas — i s Bogom moja spasonosna poduzeća i pedagogičke maxime!

ROZUMNI:

Dà — sbilja gospodine, neuzmite mi u zlo; — oto vaše pošteno i čišto slovensko inače, ime Bubenčik — njekako smiešno zuji, — moj sin vam je veoma razuzdan — on bi vam se u brk smijao, da zna kako se zovete; uzmite, meni za volju, dok ste ovdje, koje drugo izmišljeno ime — molim vas!

ZALEVSKI (u smetnji):

Tri sta mu ćud, bez šale; — drage volje, kako da me okrstite?

ROZUMNI:

Na primjer „Mudrovčić" — tomu mahom priviknete, — a duše mi, — i dolikuje vam!

ZALEVSKI:

Ha ha ha, blažene kuće, u kojoj je gospodar Rozumni a odhranitelj mudar! Nikad bolje; — ostajem, vama za ljubav, Mudrovčić.

PRIZOR X.

JOHANN, ERNEST i LUDMILA k prijašnjim.

ROZUMNI (k dolazećim):

Bliže bliže, djetčice moja! Ovo je g. Mudrovčić, kojega sam uzeo za odhranitelja sina si Ernesta; — želim i hoću, da ga svikolici najvećma štujete i ljubite, (Ernest ga s jedne strani posmješno motri a Ludmila s druge — ljubazno unj zavirkuje), osobito pako zapoviedam, da ga sva moja družina, kao samoga mene u svemu sluša, — jesi me razumio Johane?

JOHANN (prkošljivo):

Na službu, velemožni gospodine! (Na polazku). S takovim moderateurom neka paklenski vrazi u kući uzdrže!

ROZUMNI:

A ti, sine moj, idi simo! (Zalevskomu). Ovo je moj sin Ernest, g. Mudrovčiću, kojega vam posve predajem; — jest doduše, jako razuzdan i prkošljiv; dajem vam neograničeno pravo — da iz njega samo čovjeka iztešete. A ovo je moja kćerka Ludmila. A sada g. Mudrovčiću s milim Bogom začnite odhranjivati i učiti, kako vas sviet naučio, i vaš um i srdce svjetuju. Ja imadem sa kćerju si nješto

posla — ostajem sam sa svojim gojčetom, — à dieu! (Odlazi sa Ludmilom, koja se kradom do tri put ljubazno s Mudrovčićem s očila).

PRIZOR XI.

ZALEVSKI i ERNEST; posle JOHANN.

ZALEVSKI (gledeć za Ludmilom):

Grom te neošinuo, Zalevski! Krasne li ti poedagogije u toj kući! Duše mi, tu valja sada mudrovati, umstvovati, dubsti i prerovavati, — kojom bih systemom — dakako — poedagogićkom, udario? (Motreć Ernesta). Hm, krasna mladića — otvoreno slovensko lice, sokolove oči! Pun uhvanja, pun nade!

ERNEST (stoji prkošljivo):

Nu, što me samo tako motri? Ako što želi, neka on začne!

ZALEVSKI (Ernesta):

Dakle, sjednite si brajane!

ERNEST:

Neće mi se! (Ipak sjedne proti Zalevskomu pa na tiho reče — kao za se). Da vidimo, uzdržili nuza me osam danov! (Zalevskomu). Evo mojih knjig, iz kojih se do sada učih; — Evo Chrestomathie latinskih klasikov; analyzirao sam njekoje scene iz komedij Plautovih i Terenciovih, sada čitam Licilija, idile Calpurnia i Ausonia. A prije svega protumačite mi g. Mudrovčiću, što je to satira, a što bijahu Calpurnius i Ausonius?

ZALEVSKI (obraćen):

Aj, hoj! to su ti pitanja, na koja neka slavna Akademija peštanska odgovori! (Njemu). Na stran s otimi šalabahteri, amice! Prije svega moramo se nas dva upoznati;

jerbo to je temelj uzajemnoga povjerenja, koje je kod odhranjivanja neobhodno potrebno. Sbilja — inter parenthesim, amice, mogu li si cigar zapaliti?

ERNEST (začudjen):

Ha, po volji, gospodine!

ZALEVSKI (izvadi cigaru):

A vi braco, zar nepušite? Evo vam osobite havanas — zapalite si!

ERNEST:

Hvala vam, — nesmim.

ZALEVSKI:

Nesmite? pa zašto ne?

ERNEST:

Svi dosadašnji moji odhranitelji braniše mi pušiti, veleć, da je to prost i bećarski običaj.

ZALEVSKI:

Hm, to bijahu doista njeke bukve — ili zakleti neprijatelji duhana!

ERNEST:

To baš ne; jerbo kad se gdje šnjimi sastadoh, svaki žvakaše cigar, kao da je meden.

ZALEVSKI:

Dakle brajko, vi ste me pitao, što je satira? Evo vam je u primjeru: Učitelji vaši kudiše ono, bez česa sami nemogahu biti. Turpe est doctori, si culpa redarguat ipsum. Prosto vam bilo sve činiti, što ja činim; evo po volji — zapalite si slobodno cigaru.

ERNEST (obrnjen):

Aha, to ti baš nije onak prosti odhranitelj. (Uzme cigaru.)

ZALEVSKI:

Bravissimo! sad ste mladić po mojoj ćudi! (Podaje mu oganj). Nu à propos, nebiste mi možda mogao poslužiti turskim duhanom? Ja se kod kuće najradje lulom nasladjivam.

ERNEST (zamisli se):

O — drage volje, sad vam poslužim!

(Prikroči ormaru, iz koga izvadi lulu i duhan; — puni lulu):

ZALEVSKI:

Gledji, tobože — nesmi pušiti — a eno gdje čitave inštrumente i rekvisite duhanarske iznosi! To su nasljedci proklete prenapete strogosti u odhranjivanju! Posljedice njezine nijesu oplemenjivanje srdca, već gnjusno pokritstvo — pretvaranje i nagnuće svakoj opačini — nečudorednosti. Pa da ima — postavimo — odhranitelj upravo i stotinu Argusovih očih: badava mu — ostanu mu vazda tajni kuti i kutići učenikovi nepoznati; stoterostruke mahne i duševne i tjelesne neuzmogne ni primetiti — a kamoli — opraviti, akoli si prije nije znao pribaviti pouzdanja i ljubavi gojčeta svojega. (Ernestu, nosećemu lulu). Bravo — amice, vivat herba nicotiana! (Uzme lulu). Hvala vam, — hoj, ovamo — der s onim Calpurniom i Ausoniom, da si njimi lulu zapalim! (Iztrgne list i položi na lulu). Nu prosim vas, poslužite mi ognjem!

(Ernest mu zapaljuje):

JOHANN (otvoriv vrata):

Hm, moram ipak zaviriti u sobu, da vidim, kako se to uče, — — ho ho ho, tu se borme dimi, kao u turskoj kavani! A — to ti je krasno podučavanje!

ZALEVSKI (Ernestu):

Hvala vam, brajko, sada već dobro gori; — sjednite bliže k meni; vi ste moj vriedni učenik, a ja vaš učitelj.

JOHANN (uzvija glavom):

Bormeš lijepi majstor! Vuku ovce povjeriti! (Sada k njim). Ali — za boga, mladi gospodine, ta soba je već puna dima!

ZALEVSKI:

A tvoja glava puna slame! Zar neznaš prozor otvoriti, kad se odviše dimi? (Johann otvara prozor; sada Ernestu.) Ali amice, ja vam, pravo rekuć — ništa nerućah; nebi li vam se pridesilo gdje pri ruci žmuljić kakova likera ali šljivovice?

ERNEST:

To je uprav krasna misal! Ta i ja sam tako rekuć, na tašće, niti mi ide pušenje u slast. (Johanu). Čuj li Johane! Evo ti mojega ključa; skoči u moju sobicu; tamo u knjižnici u prvoj pregradi za knjigami naideš bocicu roztopčina — donesi mi ju simo — razumieš?

JOHANN:

Koga biesa, rostopčina? (Na stranu). I — nuto, ovaj moderateur ga u istinu liepih stvarih nauči!

ZALEVSKI (Johanu dostojanstveno):

Sluga mora biti vazda vesela lica, a jezik za zubi, razumieš?

JOHANN (smeten):

Na službu, g. Moderateure!

ZALEVSKI:

U ostalom, prosto ti misliti o svačemu — sada po roztopčin! (Sluga ode, klimajuć glavom).

ERNEST (zove ga):

Halt Johane, čuješ li! U prvoj pregradi odsgor, — da nezabludiš u drugu pregradu — i knjige mi nerazbacaš!

(Johann ode).

ZALEVSKI (za se):

Pašja capa, u toj drugoj pregradici mora imati ovaj djetčarac štogodj zabranjena. (Ernestu). Ali brajane, neimate li možda pri ruci — tako zvane vražje kipce? Doista bih vam liepu igru pokazal.

ERNEST:

Valjda mislite karte? O, te su takodjer u knjižnici, nu u trećoj pregradi. Idem sam po nje, sad jih donesem. —

(Hoće da ide). —

ZALEVSKI (na stran):

Ahá, baš sam mu žilicu napipao! (Sada njemu). I nu amice, ja vam nemislim dosadjivati; — svaki mladić — bez razlike — ima svoje — manje veće, tajnosti, koje baš i nesmi drugomu odkriti. Nu, meni u oči, braco, valjda se nebudete pretvarao? Recite mi dakle iskreno, želite li sa mnom živjeti kano pretvaralica ali kao otvoren i iskren prijatelj?

ERNEST:

Ej — al da me kašnje izdate, kao —

ZALEVSKI:

Fuj, ja vas izdati? O — tak me još malo poznate. Što do toga, posluhnite me. Ja vam se nebrojim medju one prestroge poedagoge, koji zabranjuju svojim učenikom obćenje s krasnim spolom; što više, tvrdim žestoko, da se medju izobraženimi ženami brusi, lašti ćudorednost, vježba krasoćut i ukus; učimo se razlikovati krasno od ružnoga, nježno od balvastoga; pojmimo što je naravna i blaga prostota, štoli majmunsko zavabljivo prenaivljanje, afektacija; — a koj se u istinu za mladosti nedružaše sa ženami, onaj, tako mi Bog pomozi, ostane krnjastim poedantom, i dok živi, bude izsmehavan poradi svoje nespretnosti. — A

što je glavno, obćenje s krasnim spolom jest vam, mili moj dragane, prava škola mudrosti; jer košto Fenelon piše: „onaj, koj jošte nije poćutio slabosti svoje i snagu svojih strastih, onaj jošte nije mudar, jer nepozna samoga sebe.“

ERNEST:

Gospodine, vi imate odličnu sistemu odhraniteljsku. (Sobom). Ne, takvomu čovjeku moram se predati — tako mudro govori!

ZALEVSKI:

Čini mi se ipak, brajane, da vas nješto u srdcu tišti. Zar niesam vriedan vašega povjerenja?

ERNEST:

Ah — gospodine, kako to godi čovjeku, kada može svoja ćućenja vjernomu prijatelju odkriti — čujte dakle — ja ljubim njeko krasno djevojče — da joj u čitavoj Pešti druge neima. (Uzdahne).

ZALEVSKI:

Pak — nečuvene mi stvari! Ta to sam unapried znao, da tako driečan mladić, kao što ste vi, nemože biti bez ljubaznice; — nu — a jeli ona vas ljubi?

ERNEST:

I to kako, gospodine! Svaki se ćedan sastajemo, ili, košto se veli! ona mi daje „rendezvous“, piše mi svaki treći dan milolistak, dade mi svoj zlatni prstenak, svojih vlasih, svoju sliku — jel' da me —

ZALEVSKI:

Bravissimo, amice, ljubi vas — ljubi; nu kako se zove?

ERNEST:

Emmica; do duše jest Njemica, nu krasna i prekrasna — a uzor svake dobrote.

ZALEVSKI:

Emmica? Aj aj, pokažite mi dakle te njezine vlaske i sliku, da vidim vaše ideale! —

ERNEST:

Sve vam je to tamo u knjižnici u drugoj pregradici; idite, sve vam pokažem a doista se osvjedočite da sam, tanahna oka a još tanahnijega srdca. (t. j. da imam dobar gustuš).

ZALEVSKI:

O — ti osobita knjižnice! Idite k meni, braco, da vas prijateljski obgrlim! (Obgrli ga — pa sobom). Sad je već ptiče moje — — srdce mi je posve otvorio — živila moja poedagogija! —

JOHANN (nosi bocu i žmuljiće):

Vrazi odnieli takovu komediju!

ERNEST:

Ha, tako sam sada dobre volje, bravo Johane! Ipak si sretno tu bocicu našal?

(Uzme ju i nalieva žmulje).

JOHANN (gnjevno):

Našao sam, mladi gospodine! (Na stran). Nu ne tako sretno, — jer bijaše prazna — sinoć sam ju zanjušio i sretno izlokao; a sada bjež po drugu u dučan — pak još za svoje siromašne novce. Hm, liepe mi sreće!

ZALEVSKI i ERNEST (kuckajuć žmulji):

Živila ljubav, živilo prijateljstvo! (Piju).

JOHANN (sobom):

Vrazi vas, za moje žulje i to krvave žulje lasno je piti!

ZALEVSKI:

To je osobiti roztopčin! A sada, braco, hajdmo pre-

gledati one vaše poslastice — i proučiti iz vaše knjižnice i ostala odhraniteljska pravila! (Odoše).

JOHANN:

Hm, to mi je liepi odhranitelj, čini mi se, takovim bih i ja mogao biti; akoprem — košto vidim. — nuzanj nam nebude baš zlo; svakako sada mu možem evo ovako iz boce zatrubiti: — (Uzme bocu — šnjom pod nos). Luk luk luk, luk luk luk, tralala la, — živio naš Moderateur! (Pije; zastor padne). —

ČIN II.

(O mjesec kašnje).

PRIZOR I.

(Soba Rozumnoga).

ROZUMNI, LUDMILA i MARINA.

ROZUMNI:

Jedno s drugim, djetco moja, već me od davno nješto u srdcu kolje, — njeka tajnost; — nu bojim se, da mi ju vi brbotljivke prije reda po kući neraztrusite.

LUDMILA:

Ah zlaćahni babo, budemo ti nieme kao ribe u vodi! (Sobom). Već me znoj pobija od zvjedljivosti.

MARINA:

Ni živoj duši nereknémo toga, g. striče (obrati se). Ala — što ipak može to biti?

ROZUMNI:

Stvar je tako zrela, da vam ju moram saobštiti, vidite, djevojčice moje, već je tomu drugi mjesec, što sam primio u službu dva vriedna mladića, — mislim g. odhranitelja i onoga drotara. —

LUDMILA i MARINA (u glas):

Pak onda?

ROZUMNI:

Vriednoga toga odhranitelja doista nam sam dragi Bog posla; jer š njim nam ujedno uljeze božji blagoslov

u kuću. Evo, istom prodje mjesec, a on sa sinom čudesa stvori — skoro rekao bih, da to nije moj sin Ernest — a malo bi — te ga već, oprosti mi Bože! i neprokleh. Divlje mu misli vidim ukroćene, pripitomljene; — osornost — mahnitost svladane, a od dana na dan divlju ćud svlači — i preoblači tihu, blagu, uznešenu, plemenitu — dà — božanstvenu — smiem li reći, — negrešeć!

LUDMILA:

Ali onu tajnu, băbo, tajnu!

ROZUMNI:

Nu nu, ta nebudite posve tak zvjedljive! — Redom se ježi ježe! Dakle što mislite, kakova je roda i koljena otaj naš odhranitelj?

LUDMILA:

Ah babo zlatni, sudeć njegovo vladanje i ponašanje — za me je on nješto skrovitoga — tajnoga — a motreć plemenite crte oblićaja mu i neobićnu izobraženost, rekla bih — da je čedo višjega roda i koljena; barem mislim — nebih se prevarila, veleć — da je barem njeki grof!

MARINA:

Hi hi hi, a zašto ne i knez?

ROZUMNI:

Tiho djetco mila — nu vi biste to dale u mah na bubanj; — on vam je roda drotarskoga!

LUDMILA i MARINA (osupljene):

Drotarskoga roda? Bože!

ROZUMNI:

Doista, i zove se Matija Bubenčik — a jest vam rodjeni brat onoga našega drotara. —

LUDMILA (žalostna):

Ah, to nemože biti, băbo dragi! vi se možda samo šalite?!

MARINA:

No — čuda golemoga! A zašto nebi mogao imati naš drotar ovako učenoga i izobraženoga brata — a to već polag onoga, što nam sam pripoviedà? Zar si to nemožete protumačiti, sestrice draga, raznovrstnimi primjeri iz života slovenskoga? Pa zar neimamo primjera u vlastitom rodu našemu? Zar moj otac i vaš babo niesu rodjena dva brata; a mi dvie — zar niesmo rodjene dvie bratične? Pa ipak kolika razlika medju nami?

ROZUMNI:

Zrelo govoriš, Marino moja! Odhranjenje čini razluku medju braćom — i buduć onaj drotar nije škol učio — a brat mu, kako se vidi, i najvišje proučio —

LUDMILA:

Ali babo mili, ta naš g. odhranitelj zove se Mudrovčić —

ROZUMNI:

To ime uze on samo meni za ljubav, a pravo mu ime upravo Matija Bubenčik. Sjećaš li se, da su obadva ova drotarska brata prije mjeseca slučajno u našu kuću došla. Jedan o drugomu ništa nije znao, obadva mi svoju historiu pripoviedaše, samo što onaj odhranitelj svoju drotarsku koreniku zataji; nu ime mu, školska svjedočba i sve okolnosti dokazuju, da je on pravi brat onoga drotara.

MARINA!

Ali g. striče, pa zašto namah nerekoste onomu drotaru, da ste saznao o bratu, da je ovdje u nas, zašto?

ROZUMNI:

Svaka zaštovica ima svoju zatovicu!

Zar neznate, kakov bijaše onaj biedni drotar? G. odhranitelj bio bi zarudjeo od stida i sramote — pak i to

znate, da biedne drotare svaki zameće. A sada si još pomislite i to — kako bi to bilo dirnulo Ernesta — za onda još jogunasta, prkošljiva i opaka!

LUDMILA:

Ah — ta to je živa istina, babo mili! Al to bi baš bilo liepo od našega odhranitelja, da se srami svoga rodjenoga brata; — ja mu to barem nikada neoprostih! —

MARINA:

A ja mu, tako mi mojih garavih vlasih — oči izkopah!

ROZUMNI:

Djetco moja, to je, dakako, gnjusan grieh, da, kad se Slovak nječesa dočepa, da se onda stidi svoga korena i poriekla. Takov grieh zove se izrodstvo, i jest u svih narodov najgadniji. A vidite — vidite djetčice moja! Pa upravo naš slovenski narod, koj je inače najveći u svietu — porodi i radja najviše izrodov — odmetnikov, žalosti naše! Pamtite si taj grieh! koj Bog kazni u devetom paklu. — Nu naš g. odhranitelj nije izrodica naroda svojega, što više diči se liepim imenom slovenskim — a vidite i same, da inače ni negovori, već čisto slovenskim, izpredenim jezikom. Kad govori, kan da golub guče! Pa i mojega sina odhranjuje posve u narodnom duhu, a i sam ja, samo krozanj odlučih tvrdo, u buduće prije svega našim dragim domorodcem — dakako vriednim i poslenim — pribaviti posla i svakojake službe, — a posle drugim. Prečja je košulja nego haljina! — Krozanj saznah o tajnih spletkah našega bivšega hausmajstora i one trojice pisarov, — što mi Ernesta pokvariše, i zato jih proćerah mahom a sada imam čisto slovensku čeljad u čitavoj kući. Vidite dakle djetco moja: muž, koj tako radi, koji takove koristne i blagonosne promjene u moju kuću uvlači, — nije moguće,

da se svoga siromašnoga brata srami: pa upravo zato moram šnjim nježno postupati, i s toga sam navlaš onoga drotara u tvornici za varošem pridržao, — da se tamo, laglje radeć, ponješto oporavi, ali košto se kaže po slovensku: aby k sobě prišol. Ha ha — to vam je po novoslovensku!

MARINA:

O g. striče, on vam se već tako oporavio, tako zarudio, da ga je milina pogledati! —

ROZUMNI:

Dakle bi ga već mogao g. odhranitelju predstaviti — ah — radosti mi velike! — samo neraznesite toga po kući — da glasi u nevreme nedodju; razumite?! — jerbo ja jošte nješto snujem i namjeravam sa g. učiteljem. I bez šale — njega u svojoj kući tako scienim, da već nebih ni mogao živjeti bez njega.

LUDMILA:

Ah — babo zlaćabni, u istinu — i ja sam mu već tako privikla, kao da mi je rodjeni bratac!

PRIZOR II.

DROTAR i prijašni.

DROTAR (u vratih):

Bože daj sreće!

(Obazire se po sobi).

LUDMILA a MARINA:

Ha, drotar, drotar! Dobro nam došao, samo dalje!

DROTAR:

Ovdje ga neima! Pa gdje bi u svih biesov bio? Ta vidjeh, gdje je upravo simo išao!

ROZUMNI:

Ama tko, drotarku?

DROTAR:

Ta onaj moj brat, molim pokorno!

SVI (začudjeni):

Vaš brat?

DROTAR:

Ta upravo on, prosim ponizno! Danas po objedu naumih upravo k vama, velemožni gospodine, da čujem, jeste li mu u trag ušao; ostaviv vaše tvornice tvornicami biti, udjoh u varoš, pa kad sam već na puškomet od vaše kuće bio: ugledah na ulici na jedanput dva mlada gospodina — i mal'da mi duša od radosti neizleti, — opazivši —

(Zakašlje).

ROZUMNI (na stranu):

Gromović me Ilija — ako to nebje odhranitelj s mojim sinom!

DROTAR:

Opazivši i prepoznavši u jednom — svojega brata Matiju. Ah, da znate, kako mi srdce od radosti kuckaše, kako mi se grudi nadimahu — nu bojah se približiti njima — a on me doista nije opazio, — i ja sam išao po tihunku za njima sve do evo vaše kuće — aj ovdje mora biti — ovdje — makar gdje!

ROZUMNI:

Nu nu, drotarku, samo tiho! Ta on je doista već u mojoj kući; upravo danas htijah po vas poslati, da dodjete pozdraviti svojega g. brata — da ga vidite — kakov vam je; mudar — drotarku, i premudar!

LUDMILA:

Jest — a još k tomu pošten, ljubazan, blag, plemenit i još više toga — moj drotarku! vjerujte meni, koja sam ga vidjela, i mnogo —

ROZUMNI:

On usreći jednoga otca i cielu moju svojtu — on već upravlja svom mojom kućom. —

LUDMILA:

On nam je tako drag i mio, kao da je naše krvi — ah drotarku, doista možete se ponositi takovim bratom!

DROTAR:

Ah — dakle je ovdje, dakle nije izgubljen moj ljubljeni, moj dragi brat! O dakle se niesam badava Bogu molio, da mu bude na tom svietu u pomoći — po danu i po noći — da ga jošte jednom vidim, oh sretna li mene i presretna! Nu gdje je, gdje je? kad ga ugledam — izjedem ga od radosti!

LUDMILA:

Drotarku, — ne — ne ga izjesti; pa — što bih? —

ROZUMNI:

No no, drotarku, umirite se! Znajte, da vaš g. brat o vas ništa nezna — moramo ga za taj sretni sastanak pripraviti — a pri tomu jest u redu, da se tako učenomu svomu g. bratu malo čišći, ugledniji pokažete; morate svući tu crnu košulju, izzuti opanke i t. d.; — ja sam vam već dao sašiti novo odielo od glave do pete i tamo je u družinskoj sobi sakrito. Ludmila i ti Marina odvedite ga tamo; haidmo — haidmo — a ja g. odhranitelja na sva pripravim, — haidmo!

LUDMILA (primiv drotara za ruku):

Idite dakle drotaru, tamo vas liepo počeljašmo i kao svata nakitimo,

MARINA (primiv ga za drugu ruku):

Obućemo vam novu košulju, što ju ja — svojom rukom, velim, svojom rukom — da me nitko ni vidjeo nije — gustim šavom saših.

LUDMILA:

Pak još vam nov novcati kriljak su crveno — modro — bielom perjanicom na glavu metnemo! Ahá — razumite me?

ROZUMNI:

Ha ha ha, čudna li veselja u mojemu domu, ha ha ha!! — (odlaze). —

PRIZOR III.

(Promjena. Učevna dvorana).

JOHANN, na skoro DOBOŠI.

JOHANN:

Pak zar nebí na moju, — da s tim vragometnim inštruktorom ni sam vrag u kući obstati nemože? Siromaha hausmajstra, pa ona tri pisara, — od kojih liepe groše primah, što sam jim „Lipsprife" i „Kšenke" k onoj frajli Emmici donosio, — Bog i tri puta bogme, upravo jih on krušca mentuvao! sam jošte ja — Johann hausmajstor — ostadoh stalan i nepomičan kao bukva u gori! — Jerbo sam sve rekao onako, košto je bivalo; treba bormeš i pamet šnjofati! (Ide Doboši). Ha — naš novi hausmajstor? —

DOBOŠI (pozorno al plaho motreć sobu):

Čujete li g. Johane, zar nebí ovdje malo prije njeki Gorenac u crnoj surini?

JOHANN:

Nije bio, g. hausinšpektore; niti žive dušice nijesam vidjeo!

DOBOŠI (oddihajuć):

Ah hvala dragomu Bogu; možda me ipak nije prepoznao — i odišao, odkud i došao! Bože dragi, u kakvu konfuziu bio bi me ovdje postavio! (Johanu). Dakle stojte dobro i zdravo g. Johane! (odlazi). —

JOHANN:

He ha ha, gledjte ljudi sada toga novoga našega hausmajstora; — kakoli se ugojio, pa još na brzu ruku u našemu — dakako, mastnomu domu! A prostače, — nedavno, kad mu je naš inštruktor oto visoko dostojanstvo ponudjao, — objesi nos — kao stari puran — veleć: da nije za hausmajstora stvoren, — da je popoviu izučio — pak vazda zahtievao njekakovu klasifikaciu, s kojom poidje po svietu njeke kondicije tražiti; — al konačno, kada mu g. inštruktor obeća veću platu — i da se nebude zvao „hausmajstor“ već — „kućni inšpektor“ — ipak primi službu. — Ha, već idu!

(Stade nješta pospremati).

PRIZOR IV.

ZALEVSKI i ERNEST.

ZALEVSKI (ulazeć, Johanu):

Johane, danas poidjemo u lov. — Skoči g. Inšpektoru, da nam pripravi dvie čuture dobra vina i pečenku, — to da donese simo — a psi takodjer da su spremni! Marš! — (Johann ode; sad Ernestu). Ha ha ha, tak sada vidite, braco, — koliko put sam vam rekao, da nevjerujete onoj u k r i n o l i n o v a n o j Emmici! O — ja vam physionomije ženske proučih bolje, nego jih sam Lavater, nedivite se dakle, što mahom proučih vašu — — A sada se svojima očima osvjedočiste, da je ona s onimi pisari uredno ašikovala; ha — ha! —

ERNEST:

Gospodine, meni nije do smieha; to je nečuvena paklenska lukavost!

ZALEVSKI (udarkajuć ga po ramenu):

Doista brajko, to vam vjerujem, da je težka rana za mladjahno srdce, kada se osvjedoči o nevjeri svoje ljubaznice. Vi ju imaste kao uzor ljepote i krieposti djevojačke, — jere bi prepečena u pretvaranju — i time vas upravo zaniela! O — zahvalite mi, amice, što sam otoj nevjernoj potvori krasnu krinku poštenja s lica snimio —

ERNEST:

Ah, od danas — nevjerujem ni jednoj ženi na svietu — evo moje ruke!

ZALEVSKI:

Ne tako — braco, samo budite mudrijim. Rekoh vam jur, da je obćenje sa ženami prava škola za čovjeka. Nijesu vam sve krasne žene, zločeste i opake; samo — malo je dobrih. Dobra žena prispodablja se dragu biseru; a znate li zašto, braco?

ERNEST:

Mislim zato, što obodvoje vele vriedi —

ZALEVSKI:

Ne — već zato, što su riedki a varljivi stvorovi božji. Jer, kao što je medju biserom najviše tako zvanih prostih, nepravih, pačinjenih, koji nevješto oko lasno zasliepe: isto tako imade najviše ženskih, koje nastoje svojim rumenilom i drugimi mâmi momke očarati, zasliepiti — hoteć rolu dragocjena bisera izvoditi — (ulazi Rozumni). — Ama izkusni draguljar mora paziti, da mjesto skupocjene gemme nekupi kakvu nepravu margaritu; mjesto rubina — obični česki opal, mjesto diamanta kakov česki kristalić ali kus tako zvana mačjega oka.

PRIZOR V.

ROZUMNI i prijašni.

ROZUMNI:

Tako valja, to je pravo g. odhranitelju! Ako sam dobro zarazumio, vi tumačite mojemu sinu vlastitosti draga kamenja — taj predmet je od vele znamenitosti! Pamti si to mili sine! — jer ako komu, a to trgovcu jest osobito potrebna ova znanost, da znade razpoznavati dragulje od podragûlja t. j. prostijih kamikov, da ga neprevari, — što često biva — kakov Mojšl. No, to mi jè osobito milo, djetco moja — ali danas ste si već dosta glavu nalamali naukami, — sutra nastavite ovaj znameniti predmet; — sada imam nješto osobita g. odhranitelju saobćiti. — Ernestku, odstrani se na časak — evo ti ključa od moje blagajnice, tamo naidješ više osobitih dragulj sa svih stran svieta, — mudruj i uči jih poznavati okom, imajuć u pameti vlastitosti njihove, što si jih u theoriji čuo od g. odhranitelja — idi, idi sine moj!

(Ernest poljubi ruku i ode).

ZALEVSKI:

G. Rozumni, osobito sam zvjedljiv —

ROZUMNI (sobom):

Ha, — ala se naidje u čudu! (Njemu). G. odhranjitelju, javljam vam radostnu novinu, — doista o njoj niti nesanjaste — pripravite se za radostan sastanak — vaš — rodjeni brat, došav iz daleka, je ovdje — želi vas vidjeti —

ZALEVSKI (u čudu):

Što? moj brat? Za boga! moj brat doidje iz Polske?

ROZUMNI:

Ama, šta iz Poljske, on tamo nikada nebi; došao je upravo iz Trenčanske županije kao siromašni drotar!

ZALEVSKI:

Z Trenčanske županije kao drotar? Gospodine, vi se sa mnom šalite, košto vidim!

ROZUMNI (sobom):

To sam si namah mislio, da se ga stidi, — sav je smeten! (Njemu). Nešalim se baš ni mrve g. odhranjitelju! fuj, ta nije moguće, da se sramite svoga rodjenoga brata zato, što je ubogi drotar? Ako je tako, vjerujte mi, da nije liepo od vas — od vas velim, tako inače mudra; — on je prav pravcati vaš mladji brat Andrija Bubenčik —

ZALEVSKI (u strašnoj smetnji):

Andrija Bu—benčik!

ROZUMNI:

Tak jest, Andrija Bubenčik, pošten drotar iz Trenčanske županije, a vi ste vriedan njegov brat Matija Bubenčik —

ZALEVSKI:

Svi gromovi me! — Andrija Bubenčik — ahá, sada znadem, na kojoj sam; — da da — pravo velite — dakle moj rodjeni brat —

ROZUMNI:

Tako tako, g. odhranitelju! Već je ovdje u mojoj kući, — mogu li vam ga dakle predstaviti?

ZALEVSKI:

Ha — pa tako brzo? Ama — to je opet strašno — hoću da reknem, iznenadno veselje!

ROZUMNI:

Da mi ni časkom neševrdate, g. odhranitelju! ta i ja sam siromašnoga roda — prekrilite gadne predsude svjetske — a bez toga sam u kući sve uredio tako, kao da

se ništa nesgadja — nitko još nezna, da je otaj drotar vašim bratom — osim mene, Ludmile i Marine.

ZALEVSKI!

Tri sta mu čud, — pa i vaša kćerka to znade?

ROZUMNI:

Da kako, — a zapovjedih joj, da ga dade čisto obući; — uhvam se, da vas nebude s njime sram, — ta on je ipak vaš brat, vaša krv, — pa i nosio crnu drotarsku košulju; — poštenjem i plemenitosti srdca, posve vam je nalik — s takovim bratom nije sramote — sad vam ga dovedem — pozdravite se, — prepoznajte se pa izgrlite kao rodjena braća slovenska, — sada vam je ovdje! (Ode).

PRIZOR VI.

ZALEVSKI — pak za čas ROZUMNI.

ZALEVSKI:

Čista strielo — užgi! U liepoj sam kaši — pak jošte sa nepoznatim drotarom! Dašto — on je brat onoga magjarona Dobošia, kojega pravo slovensko ime — srećom al nesrećom ja imadem čast nositi; posve je naravno, te sam mu ja sada bratom — miliun vragov, to ti je pikantna situatia! Nu ipak, — kako da ga dočekam, što da mu reknem, kakoli ga uočim, — a što će on — kad me opazi? Žarko sunce, pomozi — pomozi! Ha, možda nebi bilo s gorjega g. Rozumnomu čitavu smjesu protumačiti — e, pa šta onda? Izruži me, nagrdi doista tako, da nebudem znao, zovem li se u istinu Zalevski ali Bubenčik; nu kada i tu smjelost sravna sa poznatim mu već mojim životom — možda se umiri ipak. — Ne — Ne — moram ga izvući iz toga nesporazumljenja — koje u obće u svietu vazda nemile posljedice sobom povlači —

(Polazi; nu pri vratih pridrža ga Rozumni i drotar).

ROZUMNI:

Ho ho ho, a kamo g. odhranitelju? Evo vam vodim gosta — riedkoga doista — valja da se poznate?! (Drotaru). Samo slobodno drotarku, neplašite se, ovo je vaš g. brat pozdravite se, izgrlite od srdca — ja vam neću smetati — trećega svjedoka kod takove rodbinske scene nije treba; — s Bogom! (Ode).

PRIZOR VII.

ZALEVSKI i DROTAR; posle DOBOŠI i JOHANN.

ZALEVSKI (dozivlje Rozumnoga):

Ej — gospodine, samo jošte rieč, pak smo na čistu! Nečuje me — izčeznu! (Drotaru). Ha zdravo drotarku, sjednite!

(Pruža mu stolac).

DROTAR:

Ipak — miliun miliunov paklenskih vragov raztrgalo svakoga ugursuza! Čije je to maslo? Čije sam ja žarilo? A na križanji ipak nijesam bio, niti u vrtůljku! Visokorodjeni gospodine, pa zar ste vi moj brat? Tako mi Boga i svih svetcev, nešalite se sa mnom!

ZALEVSKI:

Nije tu šale, dragi drotare! Vi tražite svoga brata, zar ne? On vam je ovdje gospodin kućni inšpektor i zove se Matija Bubenčik — zar nijesam pogodio? On je moj najbolji prijatelj —

DROTAR:

Nu — ipak je ovdje? Pa gdje dakle?

ZALEVSKI:

Sad bude ovdje, drotarku! Veoma se je veselio vašemu došašću, — i namah odtrča po vino i pečenu gusku;

moram — reče mi — svojega brata valjano dočekati, — ta davno ga bez toga, već nevidjeh; — drotarku, od radosti vam po zraku leti! —

DROTAR:

Ah, dakle se veseli, što sam ga našao?!

ZALEVSKI:

Ter i kruto! Nu samo sjednite drotarku, (sili ga sjesti) tako! — Sad je tu vaš g. brat; — ovdje ga dočekajte — a ja imam posla kod našega staroga gospodina. (Htjede odići; nu pridrže ga Johann i Doboši).

JOHANN (zasopljen):

Evo pečene guske i kolačev!

(Metnuv na stol, ode).

DOBOŠI:

A evo čuture vina — psi su već priredjeni.

(Položi na stol).

ZALEVSKI:

Neka biesi uzmu vaše pse — domine frater — sada se govori o vašemu bratu, koji vas ovdje čeka; imam sreću predstaviti vam ga; (pokazujuć drotara) počastite ga što najbolje znate!

DOBOŠI (smeten):

Aoh, po Bogu — moj brat! Dakle je ipak ovdje? Ta Andrija, odkle se stvori?

DROTAR:

Ah, zdravo da si mi, moj mili brate Matija, — dušo i srdce moje, utjeho moja, sladki rode moj! Dakle ti ovdje? Živ si mi i sretan, ako me oči nevaraju?! Ta već mislismo, da si u svietu tom bludnomu poginuo, a ti — hvala Bogu! ipak ovdje! — A — šta ću? Bog te i dalje zadrži! (Plače od radosti).

DOBOŠI:

Brate moj iskreni, sad me već pusti! (Drotar ga pusti.) Sam te Bog donio — pa kako živite po onih pustih gorah, po onomu kršnomu kamenju, — a živi li jošte naš otac?

ZALEVSKI:

Tako valja — samo se sada po volji razgovorite — nu ovdje nije prilike, domine frater; idite s bratom u svoju sobu, tamo si štrebenkajte, — a ovo vino i gusku uzmite sobom (podaje jim) tako — idite, pa blagujte u ljubavi bratimskoj, (prati jih — kao nasilno) za časak i ja sam medju vami; ad revidere! (Drotar i Doboši izčeznu). Hvala Bogu! — do sada je još sve u redu, a sada bježim g. Rozumnomu (— Na vratih sabuši se u bježećega Ernesta). Ajme, vraže!

PRIZOR VIII.

ZALEVSKI i ERNEST.

ERNEST (zasopljeno):

Ho, ho ho, gospodine! Dobro, te vas naidjoh, imadem vam nješto neobična saobštiti —

(Tare si obličaj rubcem).

ZALEVSKI:

Drugi put mi možete to reći, brajko moj? pustite me sada, — imam nješto važnoga kazati — à dieu!

ERNEST (pridrži ga):

Stojte gospodine, ovdje je rieč o vašoj koži — poslušnite dakle! Upravo sada bio je kod mojega otca onaj žudija, koji nam iz Teherana za naše tvornice sumpor nabavlja — on vas onomadne ovdje prepoznà, a sada već pouzdano veli, da vas dobro znade — prije tri godine imao je biti u Krakovu — i dobro se sjeća vašega affaira — imate biti sin njekog poljskoga grofa —

ZALEVSKI:

Paklenski ti duše — pak ja? —

ERNEST:

Jest tako, — da ste bio, veli — u nesretnu dvoboju, i svoga protivnika ubio — radi toga imala se povesti sudbena iztraga proti vami — kojom sgodom izidjoše i mnogi drugi nezakoniti vaši čini na vidjelo, — vi ste doduše, sretno pobjegavši, i rukama kazneće pravednosti izmakao: ali rodbina padšega metnu na vašu glavu **1000** dukatah, ponudjajuć jih onomu, koj vas živa sudu — dovede. Tako on!

ZALEVSKI:

Svi paklenski biesi ga raztrgali, — danas — kao da se svi elementi proti meni sdružili! (Ernestu). A jeli g. otac tomu prokletomu zemaljskomu i podzemaljskomu vragu vjeruje?

ERNEST:

Moj otac mu badava dokazivaše, da se on vara, da vi nijeste Poljak, već da ste sin siromašne njeke drotarske obitelji, da je ovdje vaš rodjeni brat, koj može tisuć put, ako treba — priseći, da je vašim bratom; ukaza mu takodjer njekakvu školsku svjedočbu, — i što vam ja sve znam; — ali žudija osta nepomičan na svojoj, tvrdeć: onaj vaš brat da mora biti njeki preizpreden nazovi brat, koj je sklon za novac i miliun put krivo priseći, a moj otac da je u tanku savezu s vami, da vas ovdje pod krivim imenom krije i taji; da je u cieloj stvari prevara, izdajstvo, komplot —

ZALEVSKI:

Sto striel unj udarilo iz vedra neba!

ERNEST:

Moj otac ga na to u največoj jarosti, žestini i bjesnilu, — bogme — tako čusnu, da se je tri puta u vreteno obrnuo,

i razabrav se, zače otcu u brk prietiti policijom, koja mu dovoljnu zadovoljštinu nedvojbeno dati mora, — u tomu žurnim korakom ode — a i moj otac za njim —

ZALEVSKI:

To je odviše — amice moj — znate li, da mi čami u svih žilah — smrtonosni pot me prešikuje; (tare se rubcem) nu à propos, znadeli što o toj stvari vaša sestra?

ERNEST:

Nije bila prisutna — al to vam se sve, što bi pet nabrojio, dogodilo — a otac odleti namah na policiju, nerekav nikomu ni rieči.

ZALEVSKI:

Ah, brajkec moj, nepripoviedajte o toj stvari nikomu ni slovca, da — leteć od ustiuh do ustiuh, nezaleti i u pogana usta; — ta možda prelete oti crni oblaci iznad moje glave — ali sada nevalja oklievati, — sad se hoće brza savjeta i razuma. — Po rane božje! — aha, — evo je, ta je dobra — samo odvažno, — smjelo — smjelost vazda naidje čvrsto sidro spasenja. — O, — tomu židu hoće se doista novac — — bježmo za njimi — možda još nijesu pred komisarom — možda su još u čekalnici; — o, zlato i srebro jesu najpouzdaniji, neoprovrživi dokazi, koji žudiju osvjedoče, da ja nijesam onaj, koga misli; — ajdmo, — vi utiešite otca, ja s tim handlé — žudijom kšefte stvorim — ostala saznate putem iduć. (Odoše).

PRIZOR IX.

(Promjena. Soba Doboševa; prazna boca na stolu).

DROTAR i DOBOŠI.

DROTAR:

Tako mi Boga, ovakova vina nepih od onih zlatih časov, što je naš otac bio knezom selskim; baš sam se ga natrusil — Matko moj!

DOBOŠI:

To je najmanje, brate moj, samo kad te je sve u kući tako liepo primilo; nu znaj, to samo meni za ljubav!

DROTAR:

He he, tà istina je; — velemožni gospodin reče mi: „gledjite drotarku, vi sada ostanete u mojoj kući kod svoga g. brata, kojega svi nada sve rado imamo.

DOBOŠI:

Ej — pa reče li to sbilja?

DROTAR:

Dá — i jošte nješto više! A šta ćete bolje i ljepše, reče mi, — kad se vaš g. brat ovdje s mojom kćeri Ludmilom oženi — dá, to mi reče!

DOBOŠI:

Koga biesa! — što sboriš Andrija?!

DROTAR:

He — čujder i dalje: Velemožni g. rekao mi još, da upravo tebe za zeta si izabra, i prem da si siromašne drotarske korenike, ipak da ti u cieloj Pešti druga neima, pak pri tomu veli „tko vodu gazi, žedan ju nepregazi." — Mudru — i oko dosta!

DOBOŠI:

Idi — to nemože biti, — on se je samo šalio!

DROTAR:

Idi u šaš! Što bi se šalio, — ja šalu poznam — ali on te je tako u zviezde kovao, da samo ti možeš — košto reče — njegovu kćerku usrećiti — a ta njegova vragometna kćerćica kišasonjka — to ti je živ živcati angjeo! Ih — imati takovu svast! — Možete se ponositi, drotarku — reče mi opet i ona — da imate takova brata, —

i nada mnom se radovala, tebe prehvaljivala i o tvojih djačkih godinah razpitkivala — ihuhu!

DOBOŠI (radostno):

Adaniškátum, — inače nije — mora biti u me zaljubljena.

DROTAR:

Ta preko glave, — pa mi se još potužila, da si š njom odviše strog i hladan; da ju više put ukoriš — a š-njom razgovaraš, kao da ti se neće — ahá Matejko — što to sve znači?

DOBOŠI:

O ja prosti somar! Komu bi to biesu bilo moglo na um pasti, da je baš u me zaljubljena? Hm, (motreć se u zrcalu) istina je, doduše, da baš nijesam tako ružan, košto sam krasan — a ove nove haljine mi osobito dolikuju, ili — kako se je govorilo — baš liepo u njih van zgledim; — a žene imaju svakojaki guštuš! — Za Boga, eno, upravo sada dolazi simo, — ah, krasno li ti je obućena! —

PRIZOR X.

LUDMILA i prijašnji.

LUDMILA (u klobuku):

Gospodine inšpektore, ako bi možda moj babo za me pitao, — recite mu, da sam u vrtu, pak onda doidjite po me, razumite?

DOBOŠI (smijuć se):

He he he, kao da nerazumiem, draga kišasonjka, moj krasni angjelće! — (Ruku joj ljubi). Ako mi izvoljite dopustiti, namah idem s vami u vrt, pa se tamo liepo ujedno prošećemo, ružic milodušnih natrgamo pa makar i u vience sapletemo!

LUDMILA:

Ha ha ha, hvala vam na toj galantnoj ponudi, gospodine inšpektore! Ha ha ha, — kao da ste predobre volje! (Drotaru). A i vi ste ovdje, drotarku? Pa kako vas je vaš brat dočekao, recite mi:

DROTAR:

Ahaha, veoma dobro, gospodično kišasonjko! i krasnim me još k tomu vinom počastio — s prevelike radosti, he he he!

DOBOŚI:

Tom sgodom bormeš — i ja sam si malo više pricmrknuo — he he he! —

LUDMILA:

Ta — to vam se pozna iz rumenoga lišca — g. inšpektore! (Drotaru). A jeste li mu pripoviedao, kako sam vas ja dočekala — i jeli mu to bilo milo?

DROTAR (Dobošia sune laktom):

Ta Matija, čuješli ju? (Ludmili). Oj — sve sam mu pripoviedal, draga kišasonjko, i s prevelike radosti, kak vidite — migom se pomladio — i u zrcalo zazirao — a moram vam istinito reći — moj g. brat zaljubljen je u vas preko glave! (Dobošiu). Ta Mato — po rane božje, — budi junak!

DOBOŚI:

Doista — preko glave, kišasonjko! — gori od ljubavi; nu sve do sada nije se usudio ljubavi vam odkriti —

LUDMILA:

Ha ha, pa kako možete vi to znati, g. inšpektore?

DOBOŠI:

Kako? he he he, ta iz dubljine srdca svoga, —

mišlju i cielom dušom — ljubim vas, zlatni moj bisere! (Klekne pred nju). Moja jasna danice, moj krasni angjelku — moje blaženo rajašce! Ljubim vas neizrečeno — a ljubavi mi nije kraja niti konca!

(Ljubi joj ruku).

LUDMILA (grohotom se smejuć):

Ha ha ha, ustanite g. inšpektore — ha ha ha ha ha — tá valja groš! Nu samo vino ima tu divotvornu moć; — ono je doista pravi napitak ljubavi, vilinski napitak, koji takove mečte ljubavi u mozgu i samoga strogoga Kata probudjuje, — tako smiešne besjede izmamljuje, — tako smiešna previjanja izvodi i na smjelost podiže, ha ha ha — à dieu g. inšpektore! (Drotaru). a vi drotarku, recite g. bratu, da mu iz vrta donesem liepu kitu cvieća, à dieu! (Pokloni se). Ha ha ha, to je upravo smiešno — ha ha ha! (Ode).

PRIZOR XI.

DROTAR i DOBOŠI.

DROTAR:

Tako mi živoga Boga, ta djevojka — da ponori za tobom, Mato!

DOBOŠI:

He he he — pa zar nije?

DROTAR:

Ta vidje li, kako su joj sladile dušu, tvoje otvorene rieči!

DOBOŠI:

I kako se je smjehuckala — he he he! —

DROTAR:

Ta, malo da se smiehom nezahliknu!

DOBOŠI:

A vidje li, kako mi svoju nježnu ručicu podavala, da ju cjelivam, — i kako me je poput golubice gledala, he he he! —

DROTAR:

I obrekla ti kiticu cvieća —

DOBOŠI:

I tako liepo mi se poklonila — aj — ta već neima druge — moram se ovdje oženiti — ah — to ti bude ženčica — do duše, njekoč imadoh posve drugu težnju, ali sada je moja težnja i vokacija ta krasna i bogata djevojčica — ah, u dobri čas doidjosmo obadva u tu Peštu!

DROTAR:

I ja bih rekao — da smo dvostruko sretni, Mato moj! jerbo, medju nami budi rečeno — i ja ti se mislim ovdje oženiti; — možda budemo imali dvie svatbe ujedno, he he he!

(Omamljen, batuca po sobi).

DOBOŠI:

Ama, moj Andrija, taj vinček te njekako razigrao — a tko bi se u Pešti u sirotu drotara zaljubio?

DROTAR:

Auh, šta u drotara! He hej — brajko; ču li i kada ovu pjesmicu?

(Ševrdajuć amo tamo, pjeva). —

Já sam dobry remeselnik [1]) z tej trenčanskej stolice,
Po mestach i po dědinách chodim dratovać hrnce. [2])
Žienky mna všade vítajú, [3])
Kde rozbitý hrnček majú; — Ja som dobry atd.

---

[1]) zanatnik. [2]) lonce. [3]) pozdravljaju.

Drotár som bol, drotár budem, drotarom chcem zostati,
Keď já budem drotovati, tak si budem spievati:
Zdjelky — hrnce i randličky
Dajte dratovat' ženičky; — já som dobry atd.

(Batuca sve to više).

PRIZOR XII.

MARINA i prijašnji.

MARINA (na vratih):

Za Boga, što to vidim? Ta taj drotar je pijan! (Drotaru). Ali — Andrija za Boga što uradiste?

DROTAR:

Ej — šta — uradio — neuradio: — idi k meni dušice moja — da ti izljubim otu izvezenu košuljicu!

(Batajuć — hoće ju uhvatiti).

MARINA (ugnuv mu se):

No, no! Vi ste već i odviše smion ovdje! zato, što vašega brata svi ljubimo — nije vam dozvoljeno biti nepristojnim.

DOBOŠI:

He, he he — oprostite mu Marinko; — sirota — malo se je podnapio od prevelike radosti.

MARINA:

Žaliboże — što moram gledati! (Dobošimu). Nu, slušajte g. inšpektore, g. stric mi još rano reče, da vam ove liste predam, a vi da jih na poštu odnesete i predate na retour-recepise, jer su u nutri penezi, a g. stric samo vam takove povjerava — veleć, da mu vi najtočnije takove stvari izvršivate; evo jih! (Daje mu liste).

DOBOŚI (preuzimajuć liste):

Hm! i to je već osobito znamenje, da baš meni takove stvari na srdce meće!

MARINA:

Nu — samo idite, g. inšpektore! (Baciv oko na batucajućega drotara). Ah! —

DOBOŚI:

U mah u mah, Marinko zlata! (Tiho drotaru). Grom paklo, Andrašku! nebi li to bila ta tvoja djevojčica?

DROTAR:

U istinu jest; pa zar nije kao kapljica rosna na ružičinu listu, kad ju prvi sunčani traci ošinu? He — he he! —

DOBOŚI:

Ohó — ta ona je najbližja krv našega velemožnoga! Na taj način sa dvie strane voda na naš mlin — samo braček — mudro se okolo nje okreći — ostavljam vas sada same, hop hop! (Odtrča s listi).

MARINA (sama):

Hvala Bogu, te sam sama š njim! (Njemu). Nu, za Boga — Andrija, — ta vi se prinapiste; — sačuvaj Bože, da vas takova moj g. stric ugleda! Nikad vas nebi smjela ljubiti — on je strašan neprijatelj svakoj pijanici!

DROTAR:

Eh — šta pijanica ja, dušo moja!? Malo me počastio otaj moj brat — to je sve!

(Pjeva batuckajuć, a svirka se pianissimo odzivlje).

Prišiel z Trenčina — do Pesť — Budina
Slovenski Śuhaj — drotár Kalina.

MARINA:

Ali za Boga vas molim Andrija, ako me samo malo

rado imate, posluhnite me, — lezite si malo evo ovdje u toj sobici — doista ste pripit — idite, izspavajte se!

(Vuče ga).

DROTAR (vodjen Marinom pjeva):

Drotár Kalina — napil se vina,
Bo ho miluje — švarna Marina.

MARINA (u pobočnoj sobici):

Tak — ovdje vas g. stric neuvidi; — izspavajte se ovdje vi drotar Kalina!

DROTAR (slabim glasom):

Bo ho miluje švarna Marina.

(Pausa — svirka prestane):

MARINA (Povrati se):

Kako ga je to vino omamilo! Ej — no, valja mu to oprostiti; ta današnji dan je njemu neobičan svetak — pak i do sada življaše u nas posve uredno, umjerno, svaku krajcaru, dosta težko zasluženu, meni je točno predavao, — da mu jih sahranim, dok jih svomu siromašnomu otcu poslati uzmogne; — ta već ima do 20. fr. u mene — prištedjenih. — O — pijanice toga nečine, to dobro znadem! (U odlasku). Srećom, te ga g. stric takova nevidje! Ovdje neka se malo izspava — pak bude opet sve u redu! (Ode.)

PRIZOR XIII.

(Promjena. Učevna dvorana).

ROZUMNI, ZALEVSKI i ERNEST.

ROZUMNI (odlazeć s Ernestom i Zalevskim, klobuke u ruci držeć — pred vrati):

To je strašno, kako je taj žudija poludjeó! — A — Boga mi, netajim, — baš je i mene nemilo uplašio bio!

ERNEST:

Nu — babo dragi, može mu se ipak oprostiti; u neobićnoj jednoličnosti osob morao se je bio prevariti — a to se u životu češće dogadjà.

ZALEVSKI:

Ha ha — baš me u smieh nagnà, kad stajaše preda mnom, izbuljenima očima i kao bez sebe, čuvši pitanje: Što hoće sa mnom? Ha ha ha! —

ERNEST (na stran):

Da da — novac je doista ćudotvorna sila ovoga svieta! (Sad glasno). A kako strašno bi zabunjen, — kako zapinjaše jezikom — upravo žvac'kucaše, za oproščenje proseć.

ROZUMNI:

Ali — vjere mi, i samu mi je milo, da stvàr nedoidje pred komisara. Ta bi se bila migom razniela po gradu krika vika, a možda i kakovo iztraživanje u kući preduzelo — što je u obće veoma nemilo. A sada budi žudiji, što je dobio; onu pljusku nitko mu lje nesnimi! — Meni nije do ničesa, kao do počašena čàsa. — Upravo njekoje liste za Teheran dogotovih i stadoh pregledati trgovačke knjige — kad me taj vražji — nemilo u poslu uzbuni, — sada moram, tako reći, sve iznova začeti. Idi sine moj sa mnom — pomozi mi, da prije dovršim posal, a vi g. odhranitelju, potražite si brata, on vas doista zeljno izgleda — posavjetujte se š njim, što bi se sve ovdje u Pešti moglo opraviti — s Bogom! (Ode).

ERNEST (na razstanku Zalevskomu):

Primite moju prijateljsku ponudu, kada žid doidje; što se mene tiče, nežalim žrtvovati Bog zna česa — za spasenje svoga prijatelja, komu za ljubav ne samo koju tisuću, već i sam život drage volje žrtvujem! (obgrliv ga — pobjcže za otcem).

PRIZOR XIV.

ZALEVSKI za čas ŽUDIJA.

ZALEVSKI:

Ala tankoćutna, plemenita mladića! Prava je istina, da su lahkoumni vazda dobra srdca — evo mi najjasnijega dokaza na momu gojčetu. On mi se upravo u najopasnijemu za me trenutku pokazà vrućim prijateljem, a takvih je sada malo u svietu. — Nu sada — kako upotriebiti plemenitu otu ponudu?

ŽUDIJA (kucajuć na vrata):

Khäšama Diener! Sam li ste, herr graf?

ZALEVSKI:

Ha, samo dalje Jakube! (žid ide, klanjajuć se). To sam si mislio, da nedate na se dugo čekati, ali dopustite, da vas umah srdačno pozdravim: vi ste ugursuz, žide!

ŽUDIJA (sladko):

Košto vidim, svietli g. grof dobro znade, da ja niesam jako „empfindlich"; ali jäkkrle, kada mi tko što takova u brk rekne —

ZALEVSKI:

To vam moram i dokazati, jel' da? Nu recite mi Jakube, što to nije kujonstvo, ugursuzstvo — s nesreće bližnjega svojega veseliti se pa mu još tako podlim načinom 6000 dukatov iz džepa oteti, što?

ŽUDIJA:

Prosim, herr graf, i siromašni žid mora se njekako u svietu proživjeti. Gore visoko a dole tvrdo! Vidite, da vas izdam, imadem kao krajcar svojih t i s u ć u f o r i n t o v, ona infamija i pljuska od g. Rozumnoga — vjerujte — doista vriedi medju braćom tri t i s u ć e f o r i n t o v — pak

k tomu još — po trgovačkū ako uzmem, onako — mali rhebach od dvie tisuće — a sada sumirajte herr graf!

ZALEVSKI:

Sumirovati je lasno Jakube, nu tko to plati?

ŽUDIJA:

Jäkkrle — Jemine — zar možda neimate novac?

ZALEVSKI:

Niti pišivoga groša!

ŽUDIJA:

Auveh! pa kako mi mogoste obreći onu sumu?

ZALEVSKI:

Vrazi te, žide — jer si me htjeo izdati. Nu: znašli što Jakube, ja znadem, da me imaš u škripcih — zaboravi me, — a ja ti dadem wechslu na šest tisuć forintov.

ŽUDIJA:

Auveh! iz našega handla niks — neimate u mene kredita — bolje je tisuća sigurnih nego šest tisuć neistih — ja idem pravo pa policiju — à dieu! (Hoće odić, nu vrati se.) Nu hola g. grofe! Stari g. Rozumni osobito se stara o vas i — kako razumjeh — hoće vas imati zetom svojim; nebi li on tu vechslu podpisal —

ZALEVSKI:

Ha — nikada bolje, Jakube! Sada već znadem, kako te izplatim. Nu prije svega g. Rozumni nemože te vechsle podpisat — on mora vazda misliti, da sam brat onoga drotara, razumieš?

ŽUDIJA:

Jemine, dakle on bez šale nezna, da ste vi mladi grof Zalevski?

ZALEVSKI:

Jakube — gdje ti je židovski razum i kombinacija. Zar misliš, da bi se tako loyalni gospodin i pozorni spekulant, košto je g. Rozumni jednoga bjegunca, na koga je 1000 dukatov bačeno, usudio u svojoj kući držati i tajiti ga? pak još svoju kćerku, svoje ime i polovinu svojega blaga za volju toga problematičkoga zeta reskirati? —

ŽUDIJA!

Auveh! Imate „ganz Recht" g. grofe, auveh i triputa auveh! Što sada?

ZALEVSKI:

Znašli što Jakube? Svi ovdje misle, da sam ja Matija Bubenčik, brat onoga drotara. Kako me ljubi g. Rozumni, mislim — da si osvjedočen; i buduć da srećom i srdcem njegove kćeri Ludmile okrećem: neima onda sumnje, da se ja pod imenom Matije Bubenčika ovdje oženiti moram — i kao pravi već zet g. Rozumnoga — lje ti lasno onu vechslu izplatim, što? zar ni u tome nevidiš garancije?

ŽUDIJA:

Hm! prekrasno herr graf — prekrasno — ali

(Češe si glavu).

ZALEVSKI:

Pak zar to držiš za nepoštenje, žide?

ŽUDIJA:

He he, to baš ne — taj „Vorschlag" baš nebi bio zločest — vi ste mlad čovjek i na sva pripravan — pak neimate ničesa izgubiti, već u svakom slučajú dobiti — ali prosim — njekoje okolnosti imale bi se ipak bolje razjasniti n. p. bude li vas htjeo onaj drotar za svoga brata vazda i neuzkolebivo priznavati.

ZALEVSKI (sam):

Vidiš žida, taj se neda varati! (Njemu). Nu to si možeš misliti žide, što sve nije kadar siromašan drotar za novac učiniti? A da je on prevejani majstor, znaj s toga, što ti on rollu mojega brata velikom taktikom predstavlja a ni duši nepade na um u cieloj kući i pomisliti, da je inače. Ta sve ti u kući prisegne, da sam mu ja rodjeni brat — a znaš li žide, čime si u nuždi pomogosmo?

ŽUDIJA:

Toga si nemogu ni pomisliti!

ZALEVSKI:

A to ti je posve jednostavno. On je imao brata u školah a toga ti u svietu nestalo i zvaše se Matija Bubenčik. — Jedna školska svjedočba kao njeka relikvija osta iza njega, a nje se ja — u dobri čas, dočepah — i na temelju te svjedočbe primi me g. Rozumni za odhranitelja svoga sina — ha ha ha, svjedočba je sada u njegovih rukuh, ha ha ha!

ŽUDIJA:

Jäkkrle, tu svjedočbu mi doista kaza g. Rozumni, — vidjeh ju svojima očima; a vi ste u istinu s drotarom na čistu?

ZALEVSKI:

I tako smó g. Rozumnoga i cielu mu kuću prevarili, ha ha ha, šta to nije liepi špas, Jakube!?

ŽUDIJA:

Na moju dušu, „ein Meisterstück" svietli gospodine! To ne bijah mislio, — da ste takova glava, — takova glavica! (Za sebe). Hm, s ove strane bilo bi dakle garancije, jer obodvojici je do toga, da jim to njihovo kujonstvo neizadje na vidjelo — a obadva su veoma interessirt —

ZALEVSKI:

Dakle jošte oklevaš, žide?

ŽUDIJA:

Svietli g. grofe, sada istom vidim, da handlujem s mudrim gospodinom — nu ja jošte nięsam kod kuće. Tko bi mi ali vašu vechslu izplatio — u slučaju — da vas kćerka g. Rozumnoga nebi htjela — jer vam ja znadem, da ženske, dobivaju često kuriožan „Geschmack" i kaprize — a osim toga, buduć da bi se „angeblich" za brata onoga drotara izdati morala, tko znade, da je nebi to ženirovalo — da vas se nebi sramila?

ZALEVSKI:

O — Jakube, ako je samo u tom grmu zec, lasno je onda. (Pozvoni). Srećom — ona je strašno u me zaljubljena — (Johanu — došavšemu) Johane, pozovi gospodičnu Ludmilu — da ju prosim na dvie trie rieči doći, marsch! (Sluga ode.) Uvidiš Jakube, kako me strašno ljubi! Ti se sakrij za onaj zastor — a da si tamo nepomičan, pak slušaj i pamti si dobro svako slovce i budi niemim svjedokom velike moje sreće! (Žid si prsti glavu češe). No — držiš li to za podlost?

ŽUDIJA:

To baš ne, herr graf! Ali znajte, da se ja vazda držim pri „gšeftah" onoga: zlo ti vuku po poruku!

ZALEVSKI:

Vrazi te uzeli, pa zar mi nevjeruješ?

ŽUDIJA:

Jemine; ja nikomu na svietu nevjerujem, već samomu sebi. A zato želim, da se vi g. grofe sakrijete a ja se s gospodičnom sám porazgovorim.

ZALEVSKI:

Ha ha ha, misliš li da Ludmila svoje srdčane tajnosti kakovu židu odkrije?

ŽUDIJA:

O — doista odkrije — nebrinite se; samo ako vas rado ima — doista mi se liepo i krasno izpovi — kako valja; — ja vam sviet poznam! Nu pst, već ide — brzo se sakrijte. (Urine ga za zastor).

PRIZOR XV.

ŽUDIJA, LUDMILA i ZALEVSKI.

LUDMILA (s kiticom cvieća):

Ah — ta neima ga ovdje!

ŽUDIJA (za se):

Jäkkrle, to je krasa, živcata Rachel! (Kašljucne, — njoj.) Khašama Diener, gnädiges Fräulein! ah krasne li kitice!

(Hoće da prinjuši).

LUDMILA (udari ga kiticom — žid odskoči):

Ha ha — to nije za vaš nos Jakube! Nu à propos, nije li ovdje g. odbranitelj? Upravo dodjoh iz vrta — i razumjeh, da me zove na dvie rieči —

ŽUDIJA:

Aj aj, — a ta kitica je doista njemu namienjena?

LUDMILA:

Nu a gdje je? Ta Johann mi reče, da je ovdje!

ŽUDIJA (sobom):

Amen! Kitica je njegova, — das ist gut! (njoj). Taki dodje; malo prije vas ode od ovuda.

LUDMILA:

A zašto — ta dade me simo zvati!

ŽUDIJA:

Da kako — jerbo se htjede s vami oprostiti — odišao si upravo robu pakovati —

LUDMILA:

Pakovati? Dakle odlazi kuda?

ŽUDIJA!

Sutru zorom odlazi —

LUDMILA:

Pak tako iznenada? A neznate — kako dugo izostane?

ŽUDIJA:

Vazda i u vieke!

LUDMILA (uplašena):

Za Boga! Što govoriti Jakube! — Na úviek!? Nu — to nemože biti; vi se samo šalite!

ŽUDIJA (na strani):

Čistà rafinada! Das ist vortrefflich! (Sada njoj). Nešalim se krasna Rachel — veleć — da odlazi na vieki viekov —

ZALEVSKI (za zastorom):

To je prefrigani kujon!

LUDMILA:

Ali za Boga, Jakube — pa zašto?

ŽUDIJA:

Zašto? Jemine, — pa zar neznate, da mu je ovih danov vlastiti brat u pohode došao?

LUDMILA:

I — nu — pa što jošte — što je komu do toga?

ŽUDIJA:

Što je komu do toga? A što g. odhranitelj govori, to neznate! — Ah — reče mi prije časka — ja sam nesretno stvorenje; nizka, prosta drotarskoga koljena, — moj brat

je evo ovdje — kakovim licem mogao bih sada i pomisliti na ljubav Ludmilinu — reče — ona bi me se doista stidjela, otac sám bi ju toga radi ukorio a i čitav sviet bi ju izsmijao — ne ne — reče — ona me ljubiti nemože — ja ovdje dalje ostati nemogu“ — to rekav, ode spremati stvari za odlazak —

ZALEVSKI (za zastorom):

To je prokleti kujon!

LUDMILA:

Ah za Boga — a sa mnom se niti neposavjetovà niti s mojim babom — o ja nesretna osoba — on me doista neljubi iskreno i čistom dušom! — (krije si obličaj i plače).

ŽUDIJA (sobom):

U živac sam joj pogodio — njezina ljubav je čisti med; — svaka suzica — sto dukatov vriedi! (Njoj). Aj — aj — dakle ga žalite — mein Fräulein?! —

LUDMILA:

Ah — moj mili Jakube! Molim vas liepo, recite mu, da se neprenagli, — prije da se porazgovori sa mnom i s mojim babom —

ŽUDIJA:

He he he — dakle mu smiem kazati, da ga ljubite?

LUDMILA:

A zašto da to tajim — zar je to šta zloga?

ŽUDIJA:

Ta još veoma dobro! Nu nebudete li se š njim sramila, zato, što mu je brat drotarom?

LUDMILA:

Nikada, dok sam živa!

ŽUDIJA (sobom):

Jemine, to je čisti diamant!

LUDMILA:

Pa što se tiče njegova brata — on nebude više drotarom; oženi se i on u nas — moja rodjakinja Marina je unj zaljubljena —

ZALEVSKI:

Miliun vragov — opet liepe komedije!

ŽUDIJA (radostno):

Ha, šta to govorite, krasna Rachel? Jemine, da je vaša rodjakinja Marina u drotara zaljubljena?

LUDMILA:

Doista Jakube, ona mi sama to upravo danas reče — a i drotar se u nju zaljubio, a budué je on odhraniteljev brat, zaisto moj otac nebude ništa imao proto tomu — da se obadvije na jednom vjenčamo.

ŽUDIJA (radostno za se):

„Gott, das ist ein combinirter, durchgetriebener Plan!" —

LUDMILA:

A da se tomu i moj otac protivi, ja bih se stvorila boljestnom, nebih jela, niti pila — besjedom, bolovala bih. —

ŽUDIJA (na stranu):

„Göttliche Kaprizen!" Čisto zlato treće probe! (Njoj.) Dakle dobro — krasna Ludmilo, — želim sav svoj upliv upotriebiti — da odvratim g. odhranitelja od tog nagloga i nerazmišljenoga odlazka; nu i vi morate g. otca k tomu pripravljati; — gladite ga, previjajte se — lisičite se okolo njega, — jerbo znajte, da vas bude mladi Bubenčik jošte danas u otca prosio! —

LUDMILA (radostno):

Ah Jakube, da znate, kako vas sada rado imadem; — sada već zaslužujute, da prinjušite ovoj kitici, koju vam ovdje ostavljam (daje mu kiticu) moleć vas — da ju g. odhranitelju predate — s mojim pozdravom; — a ja idem svomu bajki, da ga po malo pripravim — zaigram si s njim šach, a bez toga rado sa mnom igra — à dieu!

(Ode).

ŽUDIJA (sam):

Ni — ni — „das ist ein Schatz!" — To je g'scheft! — Jakube — diži cienu! —

PRIZOR XVI.

ZALEVSKI i ŽUDIJA.

ZALEVSKI (izadje iza zastora):

Ti lijo židovska, daš simo oto cvieće! (istrgne mu iz ruke i žurno privonji). O ti nevini angjele — i dobra dušice!

ŽUDIJA:

„Mein Kompliment" svietli g. grofe! Sada već imate credit i garancije u mene — he he he; — vidite opet, da je zlo vuku po poruku; — glavom se mora osvjedočiti! — nu vi ste ipak glavica — mudra glavica — duše mi, — šteta vječna — što se nebrojite našoj generaciji; — bogme, za dvie godine — eto vas drugim Rothschildom! Ale — jemine — šest tisuć jest Boga mi — premalo za tako veliku sreću, koju vam sada od srdca želim —

ZALEVSKI:

Vražja ti lijo, — ti — a komu sreću željeti — ti? — Lisice lijna! —

ŽUDIJA:

Prosim ponizno, koj je moguć čiju sreću jednom besjedom uništiti, a to ipak neučini — taj mu ju doista od srdca želi — g. grofe!

ZALEVSKI:

Shvaćam dobro tvoju pretnju, ti vječni žide — govori samo dalje!

ŽUDIJA:

He he — morate mi trojinom više upisati — nu ipak želim biti i „großmüthig" — pišite vechslu samo na 12 tisuć for.! — Evo vam štempla! — (Izvuče papir i podaje mu.) He he he — pišite!

ZALEVSKI:

Otaj paklenski usmjeh unutarnje ti radosti — na tvojih čvaljah — dokazuje mi, da poznaš podpuno, — i kladivo i nakovalo! (Sjedne i piše).

ŽUDIJA (nametnuv si naočale — čita iza ledj):

„Podpisani obvezuje se ovom obveznicom na dan svojega vjenčanja sa Ludmilom, kčerkom g. Rozumnoga, vlastnika tvornic u Pešti, 12000 fr. (Zalevskomu) — molim, do to pismeni izpišete — ganz richtig! — (čita dalje). dvanaest tisuć forintov Žudiji Jakobu" —

ZALEVSKI:

A vaše prezime?

ŽUDIJA:

Jakob Mojschl!

ZALEVSKI (piše i čita):

„Jakobu Mojschlu polag vechslova prava" —

ŽUDIJA (na stran):

Jemine, — krasna li mi iznašašća — ti vechsli — „Gott segne den Erfinder!" —

ZALEVSKI (piše i čita):

„U gotovini izplatiti. U Pešti dne 1. Svibnja 185* vlastoručni podpis: Matija Bubenčik.“ Evo ti Jakube (daje mu pismo) preslabekuj si to jošte jednom, — jesi li sada zadovoljan? —

ŽUDIJA (motreć pismo):

„Ganz richtig,“ podpunoma zadovoljan! (metnuv pismo u džep — za se). He he — to nije bio baš zločest „Handl“ — (njemu) g. grofe, sada vam već mogu iz grunta srdca svoga čestitati na vašemu sretnom vjenčanju i spojenju sa krasnom Ludmilom! (pokloni se).

ZALEVSKI:

Ha, doista niesi još nikomu tako srdačno sreće saželjeo, žide! Nu moram ti ipak reći, da si pri čitavom svojem obješenjakluku samo prosti bukvanović, à dieu! — (Ode u pobočnu sobu).

ŽUDIJA (sam):

Jemine, ja prosti bukvàn? Vrag je vrag, nebi li me i prevario? Nu ne — to je nemoguće — ta upotriebih svu i najveću pozornost trgovačku — ah — hola, već razumiem! „Freilich“ — da sam bukvanović — ta mogah ga jošte dvojinom prišarafiti — boga mi — i na dvadeset tisuć, i na trideset udariti — a on bi bio morao pisati! — Freilich — da sam mazgov a ne bukvanović! Jakube, da te tvoj pradjed vidi — liepo li bi se s tobom ponosio! — Nu to ti je hvala — kada čovjek ima nješto dobra srdca i sviesti — onda mu se i bukvanovići zahvaljuje! — Nu čekaj — ta još nije stvar riešena — Zec je istom na ražnju! — On misli — da — kad mi izbroji po svatbi ono 12 tisuć — da je sa mnom kvit! — „O du armer Narr!“ Ti jošte nepoznaš žida Jakoba Mojšla, i neznaš, da te ima do smrti u škripcih, — da ti bude svake godine po 2 — 3

puta za vratom i bude te muzakati kao dobru kravicu mljekaricu, i bude te sisucati poput pijavice konjske i nikad se ga osloboditi nećeš — tako mi moga pravoga židovstva! — (Odlazi na velika vrata — a Zalevski se povrati):

PRIZOR XVII.

ZALEVSKI; posle ROZUMNI, LUDMILA, ERNEST i MARINA.

ZALEVSKI (sam):

Nu — jedva jedvice oprostih se toga žida! Al što sada? Hm, ta angjeoska duša, Ludmila, ipak me od srdca ljubi! Sada bih već imao volju pobratiti se s onim drotarom — samo da mi nebi smetao pravi njegov brat. Svakako moram obadvojicu pohoditi pa se š njimi dogovoriti — (Hoće odići; — al eto na vratih: Rozumni, Ludmila, Ernest i Marina) — ha — ovi se valjda naumiše u obiteljskomu krugu o čemu dogovarati! —

ROZUMNI (Zalevskomu):

To je strašno, dakle nas naumiste bez šale, na jednom ostaviti, g. odhranitelju? Za Boga, ta što vam to pade na um?

ERNEST:

A meni se baš ni s daleka nepovjeriste, gospodine! zar ste poludjeo?

ZALEVSKI (sav spleten):

Ama — za Boga — ja — kako to?

LUDMILA Zalevskomu):

Pa zar je to krasno od vas — tako kradomice svoje stvari sakupljati, — bez našega znanja htjeti odići — a niti se s babom neposavjetovati?

MARINA:

Pak si sirotu brata ovdje ostaviti — stideć se ga zato, što je bio drotarom? Fuj

ZALEVSKI (u smetnji):

Ah — oprostite mi! (Na stran). Tri šta mu čud — u što me taj prokleti žid nezaplete? — Što da govorim sada? (Rozumnomu). Ja doduše — naumih za se pridržati uzrok mojega odlazka —

ROZUMNI:

To je strašno — dakle je ipak to istina?

ZALEVSKI:

Nu sada već moram progovoriti. Moj odhraniteljski cilj nedopušća mi, da dulje u vašemu uglednom domu ostanem; jere znajte gospodine da ja vašu kćerku nada sve ljubim!

LUDMILA (osobito ganjena — objimlje Marinu):

Ah — sestrice moja — on me ljubi — nada sve ljubi! —

ROZUMNI:

To je strašno!

ZALEVSKI:

Tako 'jest — ljubim ju od prvoga uočenja svoga! Njezina krasota, njezina djetinska prostota i nevinost obuzeše silom munjina bleska srdce moje i otraviše ga — te razpališe hranjivim plamom ljubavi korien srdca moga — i to bi glavni uzrok, gospodine, što tako oklevah primiti odhranjivanje sina vašega — nu vi me siliste — te nemogav vašoj dobroti i naklonosti odoljeti — postah odhraniteljem vašega sina — u kojemu važnomu položenju sve do sada nastojah svoju nesretnu naklonost k vašoj kćerci — ne bez okrutnoga unutarnjega boja, — u sebi utajiti i udušiti —

ROZUMNI:

No no, g. odhranitelju! upravo otim svojim krasnim ponašanjem — što ste imao vazda pred očima nada sve učiteljsku svoju svrhu — pribavio ste si u mene osobito štovanje i naklonost —

ZALEVSKI:

Ali sada, gdje mi evo prije časka gospodična Ludmila odkrila — da je i ona u me zaljubljena —

ROZUMNI:

Aj aj — šta tu čujem — moja kćerka?

LUDMILA:

Ah — babo zlatni — pak zar je to šta zloga?

ZALEVSKI (Rozumnomu):

Dakle — sada već i sam morate uznati, da ovdje nemože više podnieti probe moja poedagogija — prilikom i sgodom tvore se dobra i zla — ne ne, ja nemogu preužiti vaše dobrote gospodine — Ludmila nemože biti mojom —

ERNEST:

Nu — pa zašto nebi mogla biti moja sestra vašom suprugom, g. odhranitelju? Barem meni bi bilo najmilije na tom svietu — da se mogu zvati vašim šurom.

ZALEVSKI:

Ne ne, braco moj, ta znadete dobro, što nas razstavlja?

ERNEST:

Što bi vas razstavljalo? (Zažmirne nanj). Zar možda to, što ste siromaške drotarske korenike — da imate ovdje brata drotara?

LUDMILA:

Ah — u tom grmu zec leži! On misli, da bismo se stidili — poradi njegova prostoga brata drotara — zato volji odići — ah!

ROZUMNI (na stran):

Hm, svakako ukazà opet ovaj mladić liepu čest svoga značaja! Hm, ja sam doduše, mislio, da ima za cielu stvar jošte dosta časa, — nu sada već nije do oklevanja. (Zalevskomu). g. odhranitelju, mi vas podniipošto iz kuće nepustimo! Vaše odhranjenje, izobraženost pa pošten i plemeniti značaj — podpunoma izbrisaše vam iž čela pečat nizkoga koljena te vas podigoše u stališ prav pravcatih plemićev — bez pljesnivih listin — a takovimi upravo neka se ponosi prezren naš drotarski narod; a znajte, da sam i ja hvojčica upravo ote poteptane i prezrene grane slovenske, te naravno nebudem se stidjeo — već ponosio zetom — koj je meni plemićem slovenskim — a to ste vi! (Tucka ga po ramenu; u to drotar i Doboši).

PRIZOR XVIII.

DROTAR, DOBOŠI i prijašnji

DROTAR:

Bog vam dao sreću, gospodo moja!

ZALEVSKI (stupa predanj):

Bog te uslišao, Andrija! Živ i zdrav da si nam (rukuju se) da nam i ti ovdje bijaše — (na stran) kod gradjenja tornja babilonskoga! A sada — pomozi Bože!

DOBOŠI (poklanja se Rozumnomu):

Sluga pokoran, velemožni gospodine!

ROZUMNI (drotaru):

Upravo nam u dobri čas doidjoste, drotarku! Tà vaš brat nas već htjeo ostaviti — znate li to?

DOBOŠI (Rozumnomu):

Oh — ono je bio cigan, koj vam to reče g. vele-

možni! — Valjda nijesam s uma sišao! Ta ja nijesam ni koraka od kuće odišao — osim na poštu s onimi listi; nu tamo moradoh dugo čekati — ovdje vam recepisov! (Metnu jih na stol).

ROZUMNI:

To je strašno — kuda to ševrda taj moj inšpektor! (Svi se smiju). Valjda je izpod kokoših prošao!

DROTAR:

G. velemožni, bormeš je malo više danas povukao onoga vašega dobroga — he he he vinčeka!

ROZUMNI:

Tako vre! Dakle, drotarku moj, upravo sada saznah, da je moja kćerka zaljubljena u vašega g. brata.

DOBOŚI (brzo):

O — nečuvene sreće!

(Ljubazno motreć Ludmilu).

ZALEVSKI (skoro u jedan čas s Dobošem):

Oh! (Na stran). Studen me pot pobija!

ROZUMNI (ide drotaru):

Buduć, da sam podpuno osvjedočen, da samo vaš brat može moju kćerku usrećiti —

DOBOŚI (brzo):

O — doista — he he he! (Hoće k Ludmili potrčati, nu Ernest ga pridrža za kaput, na što se on gnjevno obazre — komično stojeć).

ZALEVSKI (Ludmili):

O — (na stran). Paklenske me pobijaju muke!

ROZUMNI (drotaru):

Zato — da današnji dan veselo dovršimo, veselo vam izjavljujem; da vašega g. brata za zeta uzimljem — davajuć mu svoju kćerku za njegovu suprugu!

DROTAR, LUDMILA, ZALEVSKI i DOBOŠI (svi u glas):

Oh radost nad radosti! (Svi mahom polete Rozumnomu ruku ljubiti, a Doboši zapnuv o Zalevskoga — odfrkne i padne; sve se sbilo migom).

ERNEST (podižuć Doboša):

Ha ha ha — ništa ništa — šogore — to je bio mali Salto mortale — samo ustanite!

DROTAR (Rozumnomu):

Ah — moj dragi velemožni gospodine! Ta vaša velika dobrota podala je i meni smjelost, da vam se usudjujem i svoju poniznu prošnju predložiti — nu samo se nesrdite! — (Izpravljajuć se — zakašlje).

ZALEVSKI (na stran):

Svi vrazi me — što se opet sadi porodi?

ROZUMNI (drotaru):

Ništa neoklevajte, drotarku! Van šnjom — ta već ste bez toga mojim rodom!

DROTAR:

No — kad je već tomu tako velemožni gospodine — kada već mojemu g. bratu svoju milu kćerku u istinu dajete za ženu: podajte onda i meni svoju bratučedu Marinu, da se time vaše rodbinstvo još čvršće sveže!

DOBOŠI:

Oh — radosti moja!

ZALEVSKI (u smetnji):

I to sveobća! (Na stran). Vrazi!

ROZUMNI:

To je opet strašno! Hm, na to opet nijesam bio pripravljen! (Marini). Nu Marice moja, što ti na to? Dodje li ti amo u Peštu, da se udaš za drotara?

MARINA:

Ah — g. striće! Kada se vi — niti moja stričična nestidite njegova brata, čemu da se ga ja stidim? Ta obadvojica su jedne i čiste korenike slovenske!

ZALEVSKI (Ernestu):

Haj — hop — od Adama i Eve!

ROZUMNI:

To je strašno! Dakle ga u istinu ljubiš, djevojče zlatno?

MARINA:

Iz cieloga srdca, iz sve duše svoje! Njegove dumne pjesme ponajprije uzbudiše u meni sažàljenje nad njegovim položajem; nu upoznav ga pobolje u naših tvornicah kao revna i poslena poslenika — svojim otvorenim licem, dobrotom i ozbiljnošću tako me svlada — da si nemogoh već pomoći. — Sažaljenje pretvori mi se u ljubav, koju nasilno tajah i pretajah, jerbo nijesam znala, da se taj njegov brat, o kojemu mi on često pripoviedaše, u našem domu nahodi, da on ima biti suprugom mile mi stričićne: nu sada nevidim razloga, zašto se nebi mogle dvie stričićne udati za dva rodjena brata — ako to dopusti moj dragi g. stric! — (Ljubi mu ruku).

DROTAR:

Oh — sretna li mene — drotara!

ROZUMNI:

To je strašno, — kako li mi je na jednom govorljiva, — ta ima razlogov za se, kao šipak koščic!

ZALEVSKI:

Ljubav ju naučila i logiku!

DOBOŠI:

I rhetoriku, rogo humillime!

ROZUMNI:

Dakle — diete moje milo! Kada dakle misliš biti sretna s otim vriednim sinom prirode, budi ti; nu veli se, da se ženitbe istom u raju zaključuju: budi dakle ono, što je gore odsudjeno! Al današnjega dana je već bez toga malo, — a ja se još moram posavjetovati poradi vjena vašega — sutra rano dam pozvati notara, da sastavi dva kontrakta ženitbena. A sada mi se liepo razidjite i pripravljajte za veseli ples — a našim budućim drugom dopušćam, da se prvi krat poštenim načinom obgrle i lahku si noć od srdca reknu!

DROTAR (luči se s Marinom):

Dakle — lahku noć dušice moja!

DOBOŚI (u isti čas Ludmili):

Lahku noć! (Leti k njoj — nu ona mu uzmaknu — te upravo u naručaj Zalevskomu). Ho ho ho, quid hoc video? Šta je to?

ROZUMNI:

Ha, — jesu li gdje skladnija dva para na svietu, — jedno prama drugom — suza s okom! A sada, djevojčice moje — sa mnom! (Ludmila i Marina dotrče i uhvate ga za ramena.) Tako valja — a vam drugim — lahku noć! (Odlazi vodjen Ludmilom i Marinom).

SVI:

Lahku noć!

DOBOŚI:

Ništa — lahku noć — ho ho ho, počekajte — ja se još moram s velemožnim gospodinom porazumjeti — (hoće za njimi).

ERNEST (pridržav ga):

Ama šogore, pustite to za danas — moj babo bi se razljutio — nesmite biti dosadljivim — ta i sutra ima dana!

DOBOŚI (Zalevskomu):

Dakle, kako se vi usudiste moju zaručnicu obgrliti, hej!?

ZALEVSKI (u smetnji):

Nu nu, pardon, domine frater — ja nijesam kriv, što se u moj naručaj zaletela!

ERNEST:

Ha ha — doista se pregledala!

DOBOŚI:

Hvala vam na takovu pregledu!

DROTAR:

He he — Mato! Ako se je pregledala, tak valjda u križ gleda ta tvoja zaručnica!

ZALEVSKI i ERNEST:

Bravo, šogore, vi ste pogodio!

DOBOŚI (uzvija glavom):

Hm — to sve neide na moj račun — ja baš nijesam u toliko prost — nu uvidim sutra! (Drotaru). Ajdmo, brate moj! Ovi ti se svi iz nas sprdaju.

DROTAR (na odlazku):

Nu, po Bogu brate, ako si ti ludjak — ja — duše mi, nijesam! Lahku noć, gospodo!

PRIZOR XIX.

ZALEVSKI i ERNEST.

ERNEST:

Ha ha ha, to ti je živa komedija!

ZALEVSKI:

Komedija u istinu, samo ako se sutra tragedijom ne-

zaključi! (Sav smućen baci se u naslonjač): Sada već neznam — bili lievom, bili desnom udario stranom — iz ovoga labirinta?

ERNEST:

Ja bih vam svjetovao — da se držite lieve, gospodine!

ZALEVSKI:

Možda à la Ikarus — salto mortale — u Dunaj!

ERNEST:

Nu — grom i paklo! Zar ste tako malodušan? — Zar mislite, da nebi bilo moguće, oba ta dva drotarska brata, novcem predobiti?

ZALEVSKI:

To težko — jer su obadva opojena uobraženom srećom ljubavi i bogatstva!

ERNEST:

Ali, ako jih mudro iztrieznimo, ako sami dodju u trag svojoj zabludnoj cesti; — kad se uvjere, da je to bio za njih samo krasni i sladki san o sreći njihovoj, koji se je samo na nesporazumljenju osnivao — a kada konačno na nje navalimo i prošnjom i pretnjom, obećivanjem i — novcem: doista — čista strielo, — pa zar me neučiste i sam, — da je novac svemožac, da je ona divotvorna sila i moć, — kojoj malo tko odoljeti može?

ZALEVSKI:

Ali braco, bili joj ipak onaj surovi sin prirode — drotar — odoljeti mogao?

ERNEST:

Gospodine, ako već nebi toga drotara ni prošnje, ni pretnje niti centovažni srebrni i zlatni razlozi mogli slomiti: onda ja znadem još za divotvorniju silu —

ZALEVSKI:

A ta bi bila?

ERNEST:

Ha, mislim, da sila ljubavi! Ta učiste me i sam gospodine, da je sila ljubavi svemoguća, kojoj niti sami bogovi u Olympu odoljeti nemogahu — učiste me, da i one najhrabrenije junake, koji cielim svietom gospodjahu — napokon svlada žena — te žena!

ZALEVSKI (skoči):

Ha — junače moj — razumiem!

ERNEST:

Zar nije istina g. majstore! Jeste li vidjeo, kako je onaj drotar u moju stričićnu zaljubljen — a obrečeno jim već i vjenčanje. Marina dakle budi vašom Dalilom — da svladate Samsona svoga. Nu prije svega valja nam Marinu obučiti i ako treba uplašiti malo; posle nam već ničesa netreba, samo razjasniti drotaru: ol' ti ovo, ol' ti ono? Ovako: Budeš li umio držati jezik za zubi, ti i tvoj brat naime, — tvoja je Marina — i jesi bogat čovjek u Pešti: — ako li nas pako izdaš, Marina nebude nikada tvojom, a pak voljno ti posle opet lonce drotati i s bratom si — blunom! —

ZALEVSKI:

Bravissimo! Vi ste ipak moj vriedni djak! Vi umite moju nauku kroz sito i rešeto procedjivati, ona vam uidje u krv i u tuk; a budete li i dalje tako napredovati: Tak — kunem vam se samim Herkulešom — iz vas odgojim prvoga diplomata u Europi! Hurrah!

(Oba odlaze žurno; zastor padne).

ČIN III.

RRIZOR I.

(Učevna dvorana).

JOHANN, za čas MARINA.

JOHANN (dolazi iz pobočnih vrat):

Ah, već davno tako dobro nespavah, kao što ove noći — (zieva) ja — ah, to mi nikako neidje u glavu — valjda je poludjeo taj naš velemožni gospodin, da tu svoju bratučedu tako prostomu drota (zieva) a — aru daje! Ne — toga ja nemogu dopustiti — te sramote i posmjeha! A — nijesam li je ja prije zaslužio? Do duše — je istina, da je ona samo prosta seoska Ma- (zieva) r-rgeta — Margeta, nu ona je ipak bratučeda našega velemožnoga — he he he, ta lasno ju je za 3 dana u dovršenu „gnädige Frau“ obrnuti!

MARINA (dotrča):

Ah — dobro jutro Johane! Zar nije ovdje g. odhranitelj? Rada bih se š njim porazgovoriti — ta bratić Ernest upravo me preplašio rekav, da taj drotar nije brat g. odhranitelja već hausmajstora Dobošia. —

JOHANN:

He he he, ta čistu i golu istinu vam govoraše! Gospodin hausinšpektor a onaj drotar jesu dva rodjena brata; ja sam jih vidjeo svojima očima gdje se grliše i slušao svojima ušima — gdje se tikaše —

MARINA:

Ali — vi blebonjo — Johane — vi takodjer binečete?

JOHANN:

Ja — pak još vam da binečem? Neka me evo ovdje umah guska nogom ošine, ako vam negovorim čistu i prečistu istinu!; vjerujte mi Marinka moja zlatna (klekne pred nju) jer vas ljubim — kunem vam se čistom supružskom ljubavi — o da samo znate, kako ovo srdce za vami tuče! Što dà uzimate onoga prostoga drotara — mene uzmite; — kroza me postanete gospodjom — velemožnom, — pak vam kupim vjerujte — krnjolinu i klobuk sa koprenom i rukavice i muftić! (Kleči pred njom; u to Zalevski i Ernest — motre jih od vrat).

PRIZOR II.

ZALEVSKI — ERNEST i prijašnji.

ZALEVSKI i ERNEST:

Ha ha ha — bravo, bravo!

JOHANN (djipi pa bjež'!):

Ho ho ho — (Ode).

MARINA:

Ah — gledjite samo — kako je taj naš Johann poludjeo!

ZALEVSKI:

Ta vidjesmo, kako vam je svoje srdašce na dlanu si pokazivao — pa još k tomu — klečeć; sada već imate dva švalera; birajte dakle: Drotara ali Johana!

MARINA:

Oh — voljela bih u Dunaj skočiti, nego si toga pljundravca uzeti!

ERNEST (Zalevskomu):

Ha — tá vriedi zlata!

ZALEVSKI (Ernestu):

Prekrasno! Upravo voda na naš mlin! (Marini). Aj aj — Marinko, dakle vam je miliji onaj drotar — brat hausmajstorov?

MARINA:

Ah — za Boga, dakle je to ipak istina? Onaj drotar nije dakle vaš brat, g. odhranitelju?

ZALEVSKI:

Ha ha ha — kakov moj brat! A tko vas je mogao tako zasliepiti? Pitaste li mene ikada šta o toj stvari? Ja sam ga jučer prvi krat u vašoj kući vidjeo — niti mogu dokučiti — kakovim divnim načinom postade mi, na jednom bratom? doista me upletoste u liepo koljeno!

MARINA:

Ah — jaoh si ga meni li prejaoh — kukavici! — kako vidim, sada mi već nije niti taj drotar sudjen; kakve sramote i podsmjeha — to je već svagdje razglašeno!

ERNEST:

Nu možeš mi, draga Marinko i to vjerovati, da te bude moj babo, samo da se ta sramota zaliže — pokušao s Johanom svezati, koj je bez toga, u te zaljubljen — a već preko 10 godin u kući nam vjerno služi —

MARINA:

Ah ja ga neću — neću, — nesretne mene sirotice! Zašto neostadoh radje u Oravi, tudjega upravo služeći?

ZALEVSKI:

Sirotice Marinko! Netugujte, netrapite se tako; meni

vas je u istinu žao — naša je briga izposlovati, da se udate za svoga drotara! —

MARINA:

Ah, ako on nije vaš brat, gospodine, tak je sve badava — ja poznam g. strica!

ZALEVSKI:

Nu srećom — vaš g. stric i vaša rodjakinja uvjek su te tvrde misli, da je on drotar moj rodjeni brat: pustimo jih dakle i na dalje u toj misli; što se mene tiče, ja se budem tako vladao, kao da je sbilja moj pravi brat.

ERNEST:

I ja budem mučao već za ljubav vašu — evo moje ruke!

MARINA (radostno):

Ha, dakle uzdržite rieč?

ZALEVSKI:

O — drage volje! Ljubav nas sve oniemi; pri tomu ja dobim Ludmilu, vi mojega nazivobrata — krasne mi šale — samo da nam kašnje — svi jih biesi — taj drotar i rodjeni mu brat Doboši sve plane nepokvare!

ERNEST:

Toga nesmi biti, samo jim moramo u napried stvar protumačiti, da znaju na kojoj su. Nu ti Marinko, moraš stvar najvažniju preuzeti — onaj drotar je u te zaljubljen i sve ti za ljubav učini; samo ga moraš mudro nagovarati, obučkavati —

MARINA:

Jaj, bože moj, pa zar to nebude grieh? Ta to mi se čini tako, kao htjeti navlaš g. strica prevariti!

ERNEST:

Idi — kakov grieh? Ta komu time naškodimo?

ZALEVSKI:

Niti živoj duši! Nevina šala! Medjutim dobro, kad neće Marinka — mi je lje nebudemo prositi! — A mili drotar može opet svoje drotje pobrati, pak —

ERNEST:

Ha ha, — a Marina neka si posle uzme staroga slugu — pustimo ju! (Hoće iti).

MARINA:

Ali no, neidite — ta meni je sve jedno! Ta vi ste izučeni študenti i dobro znadete, što je grieh što li nije? A velite, da je to samo šala —

ZALEVSKI (Ernestu):

Bravo, već je naša! (Marini). Dakle, ako hoćete Marinko, idite namah s nami tomu drotaru!

MARINA:

Ali za Boga — ta moram ipak prije stvar promozgati —

ERNEST (prime ju za ruku):

Ništa, stvar se nemože odvlačiti — babo za čas pošalje po notara — sada nije kada promazgati. (Vuče ju).

ZALEVSKI (Uhvati ju za drugu ruku):

Ej da, ta bude vam jur kašnje Ljubić bogo prišapčivati i besjede, koje morate govoriti. (Vode ju). Živila naša diplomacija!

PRIZOR III.

DROTAR, DOBOŠI i prijašnji.

DROTAR (pridržav jih na cesti):

Ho ho ho, gospodo! A šta to navlacite tu moju zaručnicu? Kanite li mi ju tako rano odvezti, he?

ERNEST (pustiv Marinu):

Ta upravo k vam ju vodimo, šogorče! Jerbo nam

neće vjerovati, da ste vi brat onoga našega hausinspectora. (Pokazuje Doboša).

ZALEVSKI:

Ha ha ha, ona misli, da sam ja vaš brat, drotarku! (Marini). Ta k biesu, govorite već jedared, Marinko!

MARINA (na stran):

Ah Bože moj, kako da začnem?

ERNEST:

Mili moj drotarku! Jučer vam se strašno nesporazumljenje dogodilo u čitavoj kući. Moj babo, i ja, i moja sestra Ludmila, i ova moja bratična Marina, riečju — svi smo mislili, da je ovaj gospodin — (rukom na Zalevskoga) rodjeni vaš brat, zato što se i on, čudnovatim slučajem zove Matija Bubenčik —

DOBOŠI:

Rogo humillime, to je ciganija; on nije Matija Bubenčik!

MARINA (Dobošiu):

Zar ste poludjeo, g. inšpektore? Ta vi nijeste Bubenčik, već Doboši — to barem čitav sviet znade!

DOBOŠI:

Dá — jer sam si već davno svoje slovensko ime pomagjario, a prije sam bio, košto to dobro moj brat znade, Bubenčik!

MARINA:

Hm, što je bilo prije, to nije sada; sada je ovaj gospodin (pokazuje na Zalevskoga) Bubenčik a vi ste Doboši; zar nije tako?

DROTAR (Dobošiu):

Ta — vrazi te odnieli — Mato — dakle je to tako?

DOBOŠI:

Ah, neljuti se dragi brate, ta velim ti, da sam si, jošte juristom bivši, ime pomagjario,—

MARINA:

Jer se je stidjeo, što ga je Bog Slovakom stvorio — gnjusni izrode!

DOBOŠI:

Nu, kad mi se sve posmievalo, da „tót nem ember“ a „jaj szegény tót legény, mindég krumplit zabálni!“

DROTAR (Dobošiu):

Milium te sriel ošinulo, ti neharniče kleti! Zato li toliko trošismo na te, školajuć te, — da se posle budeš stidjeo roda i koljeno, gniezda svoga, i čistoga slovenskoga imena?! Stotinu te vragov raztrgalo — ti nakazo — potvoro grdna! (Hoće se unj zabušiti).

MARINA:

Inu Inu, moj dragi Andrija, umiri se samo — što učini učini; to se opraviti već nemože. Toliko je istine, da kada si ti u našu kuću došao i pripoviedao o svom izučenom bratu Matiji Bubenčiku: — nikomu ni s daleka nije na um pasti moglo, da bi mogao taj izrod biti tvojim bratom, već svi držasmo toga gospodina za tvojega brata.

ERNEST:

Posve naravno; jere moj g. odhranitelj bio nam je poznat pod imenom Matije Bubenčika.

DROTAR:

Tri sta mu čud; sada mi se po malo oči otvaraju!

ERNEST:

I budući da je moja sestra u g. Matiju Bubenčika a ne u hausmajstora Dobošia zaljubljena —

DOBOŠI:

Ništa to! Od sada ja neću biti Doboši, već opet Matija Bubenčik!

MARINA:

Aj aj — posle podne neide se k svetoj misi! Ostanite vi samo Doboši, jerbo moja sestrična ovoga gospodina (pokazuje ga) ljubi i š njim je zaručena, ko što ste to sam na svoje oči vidjeo!

DOBOŚI:

„Ördög adta“ — dakle ona ipak nije sliepo nabasala!

ZALEVSKI:

Ha ha ha — niti negleda u križ, domine frater!

DOBOŠI (drotaru):

Zar ti nijesam rekao, da iz nas norce prave, he?

DROTAR:

To je strašno, to su spletke! Nu ti tikvane — ti si svemu tomu kriv, to tvoje vražje magjarsko ime sve je zamiešalo, — a sada te sam Bog kazni! (Zalevskomu). A vi mladi gospodičiću, zašto sinoć nehtjedoste velemožnomu gospodinu otu pogrešku razjasniti? Zašto ste se sgurio kanoti uš — da već moram reći — pod krastu, kad mi je gospodin govorio, da on svoju kćerku mojemu bratu za ženu daje? Zašto nehtjedoste na vidjelo — da vi nijeste moj brat, he? Šteta i onih novac, što jih vaši roditelji na vas potrošiše — školajuć vaš; šteta bormeš!

ZALEVSKI (na stran):

Vrazi ga odnieli, taj ti me baš onako po drotarsku opleta i okiva! (Drotaru). Zašto? Nu drotarku, jer sam se plašio, da nebiste vi mogao dobiti Marínke, da je bio velemožni g. saznao onda, da nijeste mojim bratom.

MARINA:

Doista Andrija, g. strîc usliša našu molbu samo zato, što mišljaše, da si ti brat njegova zeta.

DROTAR:

Hi — patalijun vier! To ti je jošte veći galimatija!

ERNEST:

Doista drotarku, jerbo, da već i sada moj babo sazna, da vi nijeste brat g. odhranitelja — mi nikada šogori!

DROTAR:

S bogom dakle ti nesretni drotare! Baš si se namjerio na sotone! A što sada?

MARINA:

Nu — mili moj — prava ljubav sve navlada.

DROTAR (duboko ganjen):

Jaj — dušo moja — gorko li navlada!

MARINA:

Čujder, dragi moj! Srećom moj g. stric još i sada misli, da si ti u istinu brat njegva g. zeta: Ako se dakle mi sami neodamo, sve bude dobro — i jošte danas doista nas blagoslovi, pak —

DROTAR:

Ah — samo da nas nebi ta mlada gospoda odala!

ERNEST:

Za ljubav moje rodjakinje Marine, ja tó doista neučinim, drotarku! Samo vi pazite na jezik, evo moje ruke!

ZALEVSKI:

A ni ja neću dva ljubeća se srdca razdvojiti; — kad se je vaš pravi brat vašega imena sramio, drotarku, — ja se ga nebudem — ja vas budem pred cielom svietom

za rodjenoga brata držao — budemo se „tikati“ evo ti i moje ruke, iskreni brate moj!

DROTAR:

Ah bože moj, velike li dobrote od vas! Nu možda se samo šalite sa mnom? he?

ZALEVSKI:

Neima tu šale, brate moj! samo se nezareci pred g. velemožnim, da mi nerekneš, mladi gospodičiću! reci mi prosto „ti“ i zovi me svojim milim bratom — Matom svojim!

DROTAR:

He he he, mladi gospodičiću; ta to mi njekako smiešno zuji!

ZALEVSKI:

Ta, zar ti nerekoh, da mi negovoriš: Mladi gospodičić: Na taj način budeš izdao čitavu tu šalu — pokušaj samo dva tri put reči: Brate moj, Mato moj dragi, dok ti jezik privikne!

DROTAR:

Nu — onda se nesmite srditi — to jest — nesmieš se srditi he he he — Mato moj!

SVI:

Ha ha ha, dobro je — to već poidje!

ZALEVSKI:

Tako Andrija moj, sad si moj! Samo se kašnje — k besu — nezaboravi — a vi Doboši, jaoh si ga vam, ako nam otu nevinu šalu pokvarite! A sada, aidmo velemožnomu gospodinu! (Uzme drotara pod ruke).

SVI:

Ha ha ha, ajdmo, ajdmo! (Vuku drotara).

DROTAR:

Nu nebude tako! Za Boga, čujte-der, molim vas pokorno —

ZALEVSKI:

No — šta imaš jošte, brate moj?

DROTAR:

Jaj, žalostan sam ja vaš brat, mladi gospodičiću! Já — da vas ja tako svojim bratom zovem, — ja bih duše mi — lagao, i velemožnoga našega očevidno varao. Ne ne — za Boga dragoga, pustite me u miru! Ja sam si to bolje razmislio. Velemožni vaš gospodin jest biser — duša; on me je u svoj dom ljubazno primio i tolika mi dobročinstva učinio, a ja da mu ljubav tim lukavim načinom odvraćam?!

SVI:

Evo, gdje smo opet!

ERNEST:

Nu — vidiš li ga — šogore! Ta to ti bude samo nedužna šala, koja nikomu nenaškodi — a vas ipak s Marinom usreći. Ovdje se liepo oženite, stupite u rodbinstvo s cielom našom obitelju, iz drotara postanete gospodinom: pa ako se — bez šale — sada još sam izdate, — ja svoga babu znadem — on vam Marine nebude dao; pak vam dajem svoju rieč, da i vaš brat u nas liepu si službu izgubi — a pak možete onda obadva s trbuhom za kruhom!

DROTAR:

Jaj, bože moj, otče moj!

DOBOŠI:

Ah — skloni se ipak, kad je tako, bratac moj! Ta ako nam ovdje dobro bude — a imamo staroga otca kod kuće, možemo ga posle k sebi uzeti: ako li nas pak proćeraju, što onda?

DROTAR:

Ne ne, brate moj dragi! Pusti me samo, to bi ipak bilo nepošteno od nas!

MARINA:

Ah, Ah, kuku meni jadnoj prevarenoj sirotici! Pa zar me ti opušćaš, mili moj? Ah, neodlazi ne, ostani ovdje, pristupi toj nevinoj šali, samo, ako me ljubiš — što je crno pod noktom — nemoj me unesrećiti na vieke! (Drži ga.)

DROTAR (trga joj se iz rukuh):

Jaoh meni — srdce mi pukne od tuge — pusti me dušo draga! Ne ne, ja nemožem toga vriednoga gospodina prevariti! Tko pravcem stupa, nikada nezabludi, Marinko moja! Ja idem glavom g. tvomu stricu, da mu protumačim cielu stvar, da se neprevari ta poštena duša gospodska; nu ako li nemožeš biti moja otvorenim i pravičnim načinom, dušo moja, Bogu te onda predajem — budi onda, što mora biti: ali ja neću biti lažom i varalicom za sve blago cieloga svieta — radje ostanem i na dalje — siromašnim nu poštenim drotarom! (Svim). Je ste li me razumjela — gospodo moja? (Iztrgne joj se — te pobježe).

SVI:

To je ipak nečuveno stvorenje!

ERNEST:

Tri sta mu čud, tomu se nebi bio nadao — ajdmo brže za njim, — što li se sve iz toga neizlegne?

(Svi odtrče).

PRIZOR IV.

(Promjena. Čekaonica u Rozumnoga).

JOHANN; za čas DROTAR, MARINA, ERNEST i DOBOŠI.

JOHANN (sam):

To je strašno! Duše mi, — u našoj kući ti sve poludjelo. Pa i sam g. velemožni misli, da je onaj drotar odhraniteljev brat. Ta niti me nehtjede poslušnuti — dà

i trubilom me pri tomu nazvà. Nu — da vidimo — tko je trubilo — idem po samoga drotara, pa neka mu on sam u brk rekne: Tko mu je brat; eda li g. odhranitelj ali hausmajstor? (Žureć se, buhne u drotara — upravo unišavšeg). Ho

DROTAR:

Ja bih rado govoriti sa velemožnim gospodinom; pustite me k njemu (Hoće unići).

JOHANN (šćepa ga za vrat):

Halt! Baš ste mi dobro došao, vi prosti drotare, vi cupilupi! Vi se usudiste prositi — bratučedu velemožnoga gospodina za svoju ženu? Vi lebudko — zar nijeste znao, da ja imam veće pravo na nju, nego vi? ja, koji već ovdje 10 godin služim — i to pošteno — a Marinu od srdca ljubim, he? —

(Marina, Ernest i Doboši unidju).

MARINA:

Ha — za Boga — ti se hrvaju!

JOHANN (pustiv drotara — trči k Marini — kloneć se): —

Ah — dobro je Marinko, moja siva golubičice, da ste amo za samcem si došla — vi mi nehtjedoste vjerovati, da je ovaj prosti drotar rodjeni brat našega hausmajstora; pa zar negovorih istine? Zar sam vas varao? Ja sam to već i velemožnomu gospodinu rekao i vas molio za ženu si —

ERNEST i DOBOŠI (na stran):

Paff! Svi smo izdani!

MARINA:

A zašto — Bog s vami — rekoste to gospodinu stricu?

JOHANN:

E, rekoh te rekoh — nu on mi nehtjede vjerovati —

smijuć se pri tomu i bukvanom me nazivljuć: a sada mi upravo dobro doidjoste svi skupa, sad pozovem velemožnoga gospodina a vi drotare, morate u oči gospodinu našemu kazati, tko ste vi, koji je vaš brat a i vi gospodine hausmajstore — razumite? A pak — krasna Marinka bude doista vaviek moja!

(Baci joj poljubac prstom — i ode u pobočnu sobu).

MARINA:

Jaoh si ga meni — kuku meni!

DROTAR (u žarljivosti):

Po Bogu — Marinko — pa zar te ta pljúndronja pljúndrasti — doista ljubi?

MARINA:

E — dašto da me ljubi — kao norc! Nu daleko mu kuća od moje — a sada moguće, da će me htjeti i prisiliti zanj — nu dokle je hladna i duboka Dunaja — toga nebude!

DROTAR:

Mila majko moja — gdje si — pomozi!

ERNEST:

Nu sada pamet, drotarku, nećete li i sebe i Marinu unesrećiti, tak morati tajiti — i mi svi budemo tajali — a babo bude nam doista vjerovati a slugu za blunu i glupana i ludjaka proglasi — a tim spasite sebe, Marinu i brata si —

DOBOŚI:

Aj — učini to brate moj — prosim te, kako se Bog prosi!

DROTAR (bojuje sobom):

Ah — to ne, to ne — brate moj! Ta to bi bilo ipak griešno! —

MARINA (klekne predanj):

Jaoh — pa zar te nemože moja barem nesreća ganuti — mili moj? Zar me već tako malo ljubiš? Gledji — taj malucki grieh nemože se niti zvati griehom — tim većma, što nikomu neškodi a mi dva možemo nuzanj i sretni biti! Pa, ako i jeste to kakov grieh — dragi Bog nam ga doista oprosti već zato, što se tako ljubimo: Ja se budem kašnje vruće Bogu molila, i poste postila i crkvu pohadjala i zadušbine tvorila — ah —

(Plače).

DROTAR:

Nu — što da učinim — ja griešni čovječe?

MARINA (nastavljajuć):

A kada budemo jednom svoji — onda budem sama g. strica za odpušćenje prosila, — i g. Ernest i sestrićna Ludmila budu za nas molili a g. stric se doista umiri i utaloži i bude opet sve u redu a samo sada me spasi i izbavi iz drapalj toga gnjusnoga pljundronje! (Plače).

DROTAR:

Nu — sada već nemarim, dušo moja! Samo ustani (diže ju) pak neplači — Bog te pomiluj! (Gledi ju).

ERNEST (na stran):

Ha — ipak nadjača ljubav! (Njim). Tiho — za Boga — već ide babo — samo sada svi mudro odgovarajmo!

PRIZOR V.

ROZUMNI i JOHANN; prijašnji.

ROZUMNI:

To je strašno — kakav li mi je smetenjak taj moj sluga! Neda mi mira, pa baje i dokazuje bogmajuć i kuneć se svimi svetci, da ste vi drotarku, pravi brat moga

hausmajstora. (Dobošiu). Sada daklė kaznjte mi istinu, g. Doboši! Što je u stvari? Ili ste možda pred mojom družinom kazivao, da ste brat ovoga drotara? Što li?

DOBOŚI:

Ama—já velemožni gospodine? Nikad niti živoj duši toga nerekoh!

ERNEST:

Nu, dragi moj babo, ta niti u samih imenih nije níti iz daleka sličnosti: Ta onaj drotar zove se Bubenčik a hausmajstor se piše Doboši.

ROZUMNI (Johanu).

No — čuješ li sada — ti blebetalo staro? Zar ti nijesam i ja toga rekao?

JOHANN:

Badava vam sve to: Taj hausmajstor vas vara velemožni gospodine!

DOBOŠI:

Ja da varam? Pa zar sam ti ja kada rekao, da je taj drotar moj rodjeni brat?

JOHANN:

Jerbo se sramite š njim — nu neka to sam drotar izjavi i razjasni! No, pa zar nije istina, drotare, da je taj naš g. hausmajstor vaš rodjeni brat, he? — odgovorite — polag svoje duše!

DROTAR (boreć se sobom):

Ah — na moju dušu — (motreć Marinu, koja mu rukama, nogama, očima i cielim tielom namiguje, da veli: ne) nije — nije — nije! —

MARINA i ERNEST (na stran radostno):

Ha, hvala Bogu, ipak je slagal!

ROZUMNI:

To je ipak strašno, tako mi poštenja, taj moj Johann morao se danas negdje norih gljiv najesti!

JOHANN:

Ne — ja norih gljiv nijesam ni vidjeo danas, samo dvie porcije bifteka i piva imadoh za „gabelfruštuk", nu ipak bih se zakleo, — da taj drotar nije brat g. odhranitelju. (Drotaru). No recite još drotare na svoju dušu, je li je naš g. odhranitelj vaš brat, šta? Recite istinu, jere ga sada pozovem — a pak vas liepo u vašoj ciganiji uhvatimo — no, možete li reći, da je tako?

DROTAR (boreć se u duši):

O! (Motreć Marinu, kakove mu znake daje). Dakako, jest mi brat!

ERNEST i MARINA (na stran):

Ha, dobro je, opet slagà!

ROZUMNI:

To ti je ipak strašno!

JOHANN (pačinjajuć):

To je ipak strašno!

ROZUMNI (Johanu):

Ču li dakle, ti prosto trubilo! (Sgrabiv ga za grkljan). To je strašno, ovako iz mene norca praviti! (Steplje ga).

JOHANN:

A — a a! (Ernest i Marina se smeju).

ROZUMNI (Johanu):

Sada da mi više nepisneš — što si dobio — to je tvoje — a sada idi po gospodina odhranitelja, razumieš? Po mojega g. zeta, da ga prosimo, da doidje simo — k

pisanju svatbenoga kontrakta, — da je već sve gotovo — moja kćerka obučena, notar da mahom doidje a njegov brat takodjer da je već ovdje — (Johann hoće govorit). Niti rieči — marš! (Johann odidje). To je strašno, već mi davno nije bio tako spleten kao danas! Nu ništa zato, djetco moja; čini mi se, da ga je nješto ljubav pomutila, — jerbo vam je on u moju Marinku zaljubljen — i na silu htjede, da mu ju dam — i danas ga već blagoslovim; ha ha ha — to mu moramo oprostiti, — jerbo je inače vjerni moj sluga; nu ljubav je doista tako nješto ludoga, da i staru glavu više put u pravi vrtlog zanese! Sada dakle, djetco moja, iditi u moji družtvenu dvoranu, — tamo da dočekamo i notara i g. odhranitelja to jest moga novoga zeta, (Otvori bobočna vrata). Aidte, djetco moja! (Ide s Marinom).

DROTAR:

Avaj meni, Bože moj, što sam to učinio?

ERNEST (uhvati ga za ruku):

Ha ha švagre, nič si nerob z toho!
Láska robí v svete lhárov mnoho:
Len už včul buď dúsledny a stály —
Trebars neviem, tento tvoj klam maly
Ako v čerty ešte ti vypáli!

(Nestane jih za drugimi).

PRIZOR VI.

(Promjena. Učevna dvorana).

ZALEVSKI; pak JOHANN i ERNEST.

ZALEVSKI (pečati list; pred njim stoji boca vina i pehar):

Tako — moja zadaća jest dakle kao već dovršena! Onaj drotar strašno me je ganuo — i posve nadvladao, moram si svu tu uzbunjenost malo vinom zaliti! (Pije).

JOHANN (dotrča):

G. moderateur! Izvoljite namah doići velemožnomu gospodinu; već su se g. svatovi sakupili a notariuš za čas doidje, samo jošte vas čekaju — a onaj kujon drotar, on se usudio pred velemožnim gospodinom dokazivati, da je vaš brat; izgrdite ga poradi te očevidne smjelosti njegove!

ZALEVSKI:

Neljuti me ovdje, ja znadem što mi je činiti; nu evo ti lista, bježi s njim na policiju i predaj ga gospodinu komisaru u vlastite ruke, razumieš, marš! (Johann ode s listom.) „Budi, što mora biti“ — reče drotar — grom i pakło — nu tko bi si mogao pomisliti takovu silu duševnu, takovu krasu moralnoga karaktera u jednomu drotaru! (Pije).

ERNEST (dotrča).

Ha, victorija, victorija gospodine! Naša diplomacija pobiedila, Samson je jur svladan — onaj drotar prizna pred mojim otcem, da je vaš rodjeni brat — a sada idite, već svi na vas čekaju a moja sestra je nestrpljiva —

ZALEVSKI:

Ha — nedivim se, što su drotara nadvladale naše paklene mudrolije — nu braco, da nam mogaše u duši našoj čitati namjere naše — ne ne, brajko, — dosta je već tih naših ludorij — zabrazdismo podaleko, a onaj drotar nas doista nemilo ošinù — valja nam se i od njega koječemu učiti — prijatelju moj! „Tko ide ravnim putem, taj nezabludi“ reče drotar, a mi smo već bili na krivoj —

ERNEST (u čuda):

Ama gospodine, sada — gdje ste već u cilja svoga — sada još tako govorite?

ZALEVSKI:

Nikad još nijesam bio tako daleko od njega — košto danas! Ne — ne brajko! Morate sam pripoznati, da bi to bilo strašno nepošteno od mene. Vidite, kada me vaš g. otac uzė za svoga odhranitelja, dadoh mu rieč, da se u meni nikad nebude prevario — a to želim sada — košto to mužu doliči — i dokazati i svoj odhraniteljski krug valjano dokončati. Na razstanku ali bratac moj, — s moje nesreće učite se — kamo je kadra zanieti mladića lahka lahkoumnost. Nesretna prirodjenost grieha je vam ta, — da on s početka tanahnim samo, vetrenošću sapredenim vlakancem plien svoj u oblastu mrežicu hvata, — jednom uhvaćen pako — jačimi i pouzdanijimi vêzi strastih naših — sve to više prepletuje — a već prepleten taj plien — po razkošnih doduše — nu bludnih stranputicah nesmotreno povlači u onaj labyrint, koj se mečtom našom nazivlje labirint ljubavi, — u kojemu se za ljubav krasne Ariadne tako milo bludi i tumara, tako sladko u svakojake ludosti omata, — tako razkošno tu i tamo raznovrstni griešci počinjaju — — nu u kojemu konačno gladni Minotaurus na nesretnu svoju žrtvu otvorenim svojim ždralom — čeka, (Uzme pehar i pije) da ga proguta —

ERNEST:

Gospodine, s vaše besjede — groza me popada!

PRIZOR VII.

ŽUDIJA k prijašnjim.

ŽUDIJA (klanjajuć se od vrat):

Khašama Diener! — (Zalevskomu). Gospodine, doidjoh vam čestitati vašemu vjenčanju! He he he!

ZALEVSKI (učini se mahom pijanim, pehar u ruci držeć nastavlja prijašni govor).

Tak vidite brajko, i ja sam vam zabludio u taj laby-

rint, he he — sad već nemogu niti nazad (batuca nazad) niti napried (prikročuje židu, koj mu uzmiče — uplašen) već stojim evo ovdje pred svojim Minotaurom (opet prama židu) — ho ho, ali ja se ga neplašim, — ja ga moram svladati i uništiti, kao hrabri Theseus za ljubav svoje mile A — a ariadne!

(Opet prama židu batucajuć).

ERNEST:

Ama za Boga — gospodine, to vino vam mahom u glavu udarilo!

ŽUDIJA:

Auveh! Gospodin „Bräutigam“ je pijan, auveh!

ZALEVSKI (izravnav se pred židom):

Vrazi te žide! Tko je pijan? He?

ŽUDIJA:

He he, pardon! Ipak nijeste pijan, samo ste se šalio! Jemine, tako nješto, tako prirodjeno — malo, te nevjerovah — ni — liepe mi šale!

ZALEVSKI (batuca opet):

He he Jakobe, zar to nebude liepi juks — kad ja dobim onako bo- bo-gatu ženkicu, a ti 12 tisuć for? Zar nebudemo imali obadva dobar re-re-rebah! (Batuca).

ŽUDIJA (pred njim uzmičuć):

Auveh! On se nešali, ipak je pijan! (Njemu). Ama gospodine — barem si legnite, dok vam se izpuši glava!

ZALEVSKI:

Ja spavat? Ha ha, ti prosti Jakob Moj Moj — Mojšl; ta već me svi čekaju u dvorani; napišemo taki hajrac-kontrakt — aidmo! (Batucajuć hoće da ide).

ŽUDIJA (pridrži ga):

Auveh, pa zar ovako pripit? Bog se sam neka smiluje! Recite mi nesretniče, želite li tu ženitbu navlaš srušiti?

ZALEVSKI:

Ih šta — la — lari — fari! Ti to nerazumieš, prosti Jakube! Ah — samo ako bude s tebe gospodin — he he, ajdmo dakle, već je tamo doista i notariuš — (Hoće da ide.)

ERNEST (s grozom):

Ama to je grozovito, što vam se je to pripetilo, gospodine? Lezite simo na divan, ja idem reći, da. vam je zlo došlo — dok se neizspavate —

ZALEVSKI (iztrgne mu se):

Ništa — ja moram ići — a šta bi posle moja „Brraut“ rekla? (Hoće opet ići).

ŽUDIJA (drži ga):

Jemine, nesmite ići—ja vas nepustim (Ernestu) Mladi gospodine, pomozite mi ga pridržati! (Na stran). Auveh! već me pot pošikuje; već sam — kao da su me iz vode izvukli! (Zalevskom). Za Boga! Zar mislite, da bi poštena djevojka htjela uzeti pijanicu?

ZALEVSKI:

Nu nedaj Bože — pak si naidem drugu!

ŽUDIJA:

Drugu? jemine, a tko mi posle izplati moju wechslu, he? Ní gospodine, kunem vam se svojim poštenjem, akoli iz vaše ženitbe ničesa nebude —

ZALEVSKI:

Tak ti doista onda wechsla propadne, Jakube! he he, ti ku — ku — kujone!

ŽUDIJA:

Auveh, evo prevarena žida! — Ali gospodine, poslušnite me, legnite si u svojoj sobici, — dajte si uvariti herbathé —

ZALEVSKI:

Já — herbathé? Aj ti prosti Moj — mojšl; zar i ti već imaš ra — rauschl?

ERNEST:

Strah božji, evo svi idu simo; to ti bude strašna katastrafa!

ŽUDIJA:

Auveh, auveh, — ode moja wechsla „zum Teufel!"

PRIZOR VIII.

ROZUMNI, LUDMILA, DROTAR, MARINA: DOBOŠI k prijašnjim.

ROZUMNI (vodeć Ludmilu Zalevskomu):

Aj — aj — dakle moramo sami doići po g. mladenca? već čekamo preko pol sata — a mladoženje neima! Je li to krasno od vas, da vas mora zaručnica tražiti?

ZALEVSKI:

Ta upravo sada se spremam k njoj!

LUDMILA (smješeć se):

O — već je ona sama ovdje!

(Pokloni mu se).

ZALEVSKI:

Ha, ona sama? To je osobita ra — radost za me, gospodično! Smim li vam podati svoju ruku?

(Sili se, da ravno stoji pred njom).

LUDMILA:

Za Boga, a što vam je gospodine?

ZALEVSKI (batajuć):

Meni, ha — a što bi mi bilo! Osim što sam dobre volje, he he he krasni angjele moj!

(Ludmila uzmiče pred njim).

DROTAR:

Tri sta mu! Taj ga ima, već nije gospodar ni jeziku ni nogama!

ERNEST:

Šta to! Zlo mu je — dobio je omiljavicu, a to brzo proidje!

ŽUDIJA (radostno):

Da da — omiljavicu! G. odbranitelj je podvržen toj napasti, košto mi reče.

ZALEVSKI:

Já — já da sam ti rekao? Ti lažeš — ti — stari griešniče! (Ostalim). — Oprostite mi gospodo! Naručio sam za tu našu svatbu njekoliko bu — bu — butelj ma — malage; a ja ju rado pijuckam, tako mi je išla u slast — he he he, nu zato sam ipak još pri dobru razumu i pameti!

(Batuca vazda).

SVI (skoro u glas, užasno):

To je strašno!

ERNEST (uhvati Zalevskoga):

Ama za Boga vas molim, gospodine, razaberite se — idite leć!

ZALEVSKI:

Já a leć? Vi ste moj učenik a ja vaš majstor, vi me nebudete učio!

ROZUMNI:

To je strašno! Doista liepi majstor! Dakle onaj moj Johann ipak je pravo govorio!

LUDMILA:

O, kako se nedostojno i gadno ponaša! O ja nesretna osoba, kakovu sam sramotu doživjela!

ŽUDIJA:

Auveh — auveh! Moja wechsla! (Ludmili). Ah, Mamselchen, oprostite, nu svaki čovjek ima po koju mahnu i pogrešku — nu inače — mogu vam se zakleti — on vam bude vriedan i vjeran suprug. —

ROZUMNI:

To je strašno, toga židova valjda opet razum ostavlja!

ŽUDIJA:

Razum, jemine, da me samo razum, a ništa više!

ZALEVSKI:

Dakle, gdje je taj g. notariuš, he?

ERNEST:

Nu — za Boga — (vuče ga).

ZALEVSKI:

Ih — šta — sada budemo ženitbeni kontrakt pisali, ja imadem za to pravo i moj brat drr — drotar (batuca k njemu) ha, tu si ti moj mili Andrija? Idi, da te zagrlim — ti si vriedan dečko!

(Malo, da se nesruši nanj).

DROTAR (pridrža ga):

Ho ho ho, mladi gospodičiću, koga vraga ovdje spravljate?

ROZUMNI:

Nu grom i paklo, već je toga dosta! Erneste i vi Doboši, pomozti tomu Drotaru, svladajte tu pijanicu, pa mi ga odvedite s očiuh! (Hoće ga uhvatit).

ZALEVSKI (podigne stolac):

Ovo prvomu, koj me se dotakne!

ROZUMNI:

To je strah božji! (Ludmili). Evo dakle tvoga muža, pijanice — ako misliš, da možeš biti š njim sretna —

LUDMILA:

Neću ga, neću — ja osramoćena djevojka! (Baci se u otčev naručaj). Ah bože moj, otče moj, liepu li ti sam svatbu doživjela! (Plače).

ŽUDIJA (za se):

Auveh, — to se je moglo predvidjeti! (Na odlazku). Nu počkaj — zato mi moraš kroz rešetke viriti! (Ode).

ROZUMNI (Zalevskomu):

G. Bubenčiku! Neznam, možete li me u tom stanju razumjeti — nu to je meni sve jedno. — Kad sam vas prije mjeseca za odhranitelja svoga sina primio, učinio sam to iz sažaljenja prama vašemu bratu drotaru — učinih to — Bog mi svjedok — s čistoga čovjekoljubja. Nadao sam se, da moja dobrota vaše lahkoumlje svlada i čuvstvo dužnostih u vašem srdcu probudi. Nu tako je to, kada čovjek što Slovaku učini. Pa da sám angjeo iz raja doidje — ništa š njih nestvori nikada poradi proklete naklonosti k pijanstvu i proždrljivosti! To je doista prokleti i pogubljen narod! Nije ni čudo, što se ga izobraženiji sinovi — konačno i stidjeti moraju! Gospodine, vi ste moju dobrotu nevaljalim načinom zlo upotriebio i cieli moj dom osramotio strašno: od ovoga časka nijeste u mojoj službi; sada pakujte svoje stvari, pak — marš! —

LUDMILA:

Ah — strašno je to — strašno!

ZALEVSKI (učini se trieznim):

Ah — srdce mi mora puknuti od tuge! S bogom Ludmilo! A vi gospodine, oprostite mojoj nečednosti — nu moj brat drotar je posve nedužan — kao što je Bog na nebu — posve nedužan! (Opet bataca). À dieu! Vaš posve pokorni sluga!

(Odlazi batajuć — s Ernestom).

ROZUMNI:

To je strašno! Kakovomu čovjeku evo povjerih svoga sina — a pri tom još htjedoh ga oženiti s Ludmilom, svojom k čerkom! Nu hvala Bogu, te se u dobri čas pokaza onakovim, kakov i jest u istinu! (Drotaru). Boga mi, imate krasnoga brata; sada možete i vi š njim opet u sviet lonce krpat i pijančovat! —

DROTAR:

Vrazi ga odnieli, što da reknem sada jadni grięšnik? (Marini). No, vidiš li ga sada ti zavedljiva Evo, kakov konac uzė stvar, što si me zavela kao Adama u raju onom ciganijom! Zar nijesam rekao, da je ravna cesta najbolja i najsigurnija? O ja prosti čovjek — te se dadoh ženskimi spletkami zavezti! (Rozumnomu). A sada me bijte velemožni gospodine, zatvorite, mukama mučite, izsiecite na komadiće, jerbo — Boga mi moga — i samoga sebe se stidim; o ja svake kazni zaslužni drotar — evo mojih ledj — tucite me.

ROZUMNI:

To je strašno, ta da nije poludjeo taj drotar?

MARINA:

Jaj si ga meni — što bi poludjeo g. striče! On samo svoju pogrešku priznaje, na koju sam ga ja navela; ja sam svemu tomu uzrok, mene bijte, mene kaznite g. striče!

ROZUMNI:

Idite k besu! Pa što ste napravili? — (Na stran.) Vrazi jih — možda —

DROTAR:

Nu — prosim pokorno velemožni gospodine, doista smo vas danas svi prevarili; jer onaj pijani gospodin nije moj brat.

ROZUMNI:

Tri sta ti čud! Drotare (uhvati ga za vrat) šta to govoriš, da on nije tvoj brat?

DROTAR:

Boga mi nije! U vašoj kući vidjeo sam ga prvi put, ja ga nepoznam; a sada me zadavite, bacite o zemlju — ubijte!

ROZUMNI (pusti drotara):

A sada govori, ti ugursuze — zar mi nijesi rekao, da imaš izučenoga brata Matiju Bubenčika i da se u mojoj kući nahodi? He?

DOBOŠI (stupi predanj):

Rogo humillime, to sam ja — ja sam pravi brat njegov!

ROZUMNI:

To je strašno! Pak vi? Zar ste i vi poludjeo, ta vi se pišete Doboši!

DOBOŠI:

Da, jerbo sam si ja jošte kao jurista ime pomagjario; nu u mojoj starijoj svjedočbi jasno se pišem Matija Bubenčik. Ta ona svjedočba mora biti u vaših rukuh gosp. velemožni! Barem mi tako g. odhranitelj reče, da vam ju je predao.

ROZUMNI:

Meni? pak još to? (zamisli se). Ha — malo se sjećam — to je strašno! (Izvadi iz listnice pismo). Dakle ova svjedočba bi bila vaša g. Doboši?

DOBOŚI:

Ad obsequia velemožni gospodine, — to je moja svjedočba jošte iz rhetorike!

ROZUMNI (udari se o čelo):

Striele paklenske! Sada već razumiem — ha — ta sada sam na čistu! Moj Johann je ipak istinu govorio — oj — to je ipak nečuvena prevara — o ti prepredeni majstore! — gdje je — gdje je? Moram ga dati zatvorit — uhvatite ga, da nepobjegne — držte ga!

LUDMILA:

Ama za Boga — babo — pa koga?

ROZUMNI:

Toga nečuvenoga varalicu, toga ugursuza odhranitelja — toga zlosina — za njim! (Potrči za njim — nu mahom se umiri). Nu — nu; ta ja sam stranom i sam kriv — ja sam ga silio, da mi ostane u kući — to je strašna prevara! Nu ota svjedočba je svemu uzrok. (Baci pismo o zemlju a Doboši ga podigne). A vi dva (Drotaru i Dobošiu) ugursuzi, laže, vi drotarska marho! Vi ste mi danas u brk lagali, mene strašno prevarili, sada alo — marš! — Od danas nijeste u mojoj službi, spremajte si svoje prnjke i cunje — jošte danas iz kuće da ste mi — bez milosrdja — marš! — — (Drotar i Doboši, uzmicajući pred Rozumnim odoše, a Marina s klopljenimi rukama plačuć ode za njimi). — To je strašno! — Baš sam liepe ljude u kući držao, same pijanice, zlikovce — pa ovi su se imali još i oženiti u mene, u rodbinstvo sa mnom stupiti, nu baš bi ga bio pogodio — kćeri moja!

(Baci se na divan). Sada već uvidjam, da je upravo gadna — gnjušna i neštetna ota naša Slovač!

LUDMILA:

Ali babo moj, a tko ipak može biti taj odbranitelj, kad već nije brat onoga drotara? To ipak nemogu dokučiti!

PRIZOR IX.

ŽUDIJA, ROZUMNI i LUDMILA.

ŽUDIJA (dolazeć na stran):

Pokušam jošte nješto — 12 tisuć „ist der Mühe wert." — (Rozumnomu). He he, Khašama Diener! velemožni gospodine! Jemine, kako sjedite žalostan, doista žalite, što htjedoste kćerku udati, nu g. „bräutigam" vam se opio — he he he, nu ipak vam nije bio pijan — govorim na moju dušu — on se je samo stvorio pijanim — a imao je i dovoljna uzroka!

ROZUMNI:

Nu — vrazi i tebe — zar i ti luduješ?

ŽUDIJA:

Gospodine! Samo jučer ludovah a to za volju 12 tisućem fr. jemine, samo čitajte ovaj dokument!

(Daje mu wechslu).

ROZUMNI:

To je strašno, ta ovo je pismo onoga lole odbranitelja! (Čita).

ŽUDIJA:

„Ganz richtig" vlastoručno pismo vašega g. mladoženje; on mi je podpisao 12 tisuć fr. koje mi imao izplatiti na dan vjenčanja s vašom kćerkom „erga diese Wechsel" —

ROZUMNI (čitajuć):

„Matija Bubenčik!“ (Govori). Živa istina! Doista liepe stvari izhode mi na vidjelo, — čudo — da me kaplja neudari. (Pasti wechsel — a žid ga dohvati). Strašno, strašno je to, pak jošte bio je odhranitelj moga sina! Da — ugursuz i bezstidna, prevejena varalica!

ŽUDIJA:

Doisto strašna varalica, prevejanac i okrutni tigar! On me je tako sramotno prevario — pak mene Jakuba Mojsla, kojega jošte ni jedan kršćanin u svietu nije mogao prevariti!

ROZUMNI:

Pak kako, žide? Ta mene htjedoste prevariti — na račun moje kćeri podpisà on tih 12 tisuć for.

ŽUDIJA:

Tako jest — podpisà, a ja sam ostao norcem — nijesam ga izdao, nijesam ga sudu predao; jerbo, molim vas, on je pravi onaj bjegunac poljski, mladi grof Kažimir Zalevski!

LUDMILA (užasno):

Za Boga, mladi grof Kažimir Zalevski! (Klone).

ROZUMNI:

To je strašno!

ŽUDIJA:

Košto je Bog na nebu — to je on! Nu on me je bešteboval ovom wechslom, on me je osvjedočio, da se oženi u vas pod imenom Matije Bubenčika, i buduć vašim zetom, da mi bude u stanju izplatiti onu wechslu.

ROZUMNI:

Ti prosti žide, pa kak si mogao vjerovati, da bi ja mogao privoljeti na tako gadno kujonstvo?

ŽUDIJA:

Jemine, vjerovati? cieli sviet bio bi to vjerovao! Zar mi nerekoste sam, da ima biti vašim zetom? Zar mi nije frajla sama rekla, da ga ljubi nada sve? Zar ga neimaste svi za brata onoga drotara a drotar zar nebi „künstlich" u onaj komplot umiešen i podkupljen? Ne ne, ja sam imao sa svih stran podpunu garanciju za ovu wechslu — a jošte sinoć ste ga sa svojom kćerkom zaručio: nu danas, kad se je već imao ženitbeni kontrakt sastaviti — a ja sam pünktlich došao po svojih 12 tisuć fr. — taj ugursuz, taj brat navlaš se stvori pijanim — auveh pijanim —

LUDMILA (radostno):

Ah — babo dragi, dakle on nije bio pijan, doista nije bio pijan!

ROZUMNI (udari se o čelo):

Striele paklenske — sada mi se opet oči otvaraju!

ŽUDIJA:

Sada mi dakle recite, zar nije grozni čovjek, taj vaš bivši odhranitelj? Ja velim da je stotinu put gorji i grozniji od mene — Bože mi odpusti — ja sam samo fušar prama njemu — tako me je strašno prevario!

PRIZOR X.

ERNEST k prijašnjim.

ERNEST (dotrča):

Ah dragi moj babo! Oprostite mi veliki moj grieh — ja sam znao, da g. odhranitelj nije brat onoga drotara, da je on nesretni grof Kažimir Zalevski — on se je s mojim porazumljenjem ovomu obješenjaku židu napisao jedan wechsel,

ROZUMNI:

To je strašno, tvojim porazumljenjem?

ERNEST:

Jest — jerbo sam ga htjeo spasiti — ja sam preko Marine i onoga drotara nagovorio, da ga uzme za svoga brata — taj drotar je nedužan — a ja sam svemu kriv —

ROZUMNI:

To je strašno, ti sine moj dragi?

ERNEST:

Ah — žali bože, jest tako — ja sam krivac; nu danas rano, kad je već bilo sve mudro osnovano — i ja odoh po g. odbranitelja — da doidje k sastavljanju ženitbena kontrakta — na jedanput mi reče, — da iz svega toga nebude ništa, da bi to bila strašna nepoštenost —

ROZUMNI:

To je strašno, to je dakle rekao?

ERNEST:

To u istinu, i krasnu mi nauku dao; nu, čim se je taj žid na vratih ukazal, onaj čas — na moje čudo — zače po sobi batucati i brbucati — kao da je pijan tako — da sam i ja s početka mislio, da je u istinu pijan: nu babo moj! On nije bio pijan — nije bio pijan!

LUDMILA (radostno):

O — to već znademo, braco moj dragi, već znademo — ah — ipak smo mu strašnu krivdu učinili!

ROZUMNI (dubokim čuvstvom):

Ne — to je ipak strašan čovjek!

ŽUDIJA:

Jemine, zar vam nijesam rekao i govorio? (Na stran.) Ile he he, „das geht vortrefflich!" Moja wechsla nije propala!

PRIZOR XI.

JOHANN k prijašnjim.

JOHANN (s listom u ruci):

Doidjoh javiti, da onaj vražji odhranitelj već izlazi iz naše kuće, upravo si svoju bagažu pakuje — i za „s Bogom" pošilja ovaj list — (preda ga Rozumnomu, koj ga umah željno otvori i čita); nu ujedno vas prosi, da niti gospodična niti živa duša nesmi znati sadržaja osim vas velemožni gospodine.

LUDMILA:

Ah — za Boga, niti ja nesmiem to znati? Pa zašto ne? Ah — valjda me neljubi, pa zato odlazi iz naše kuće!

ROZUMNI (pročitav list):

To je strašno! čujte-der djetco moja, što mi piše! (Naumi čitat). „Veleštovani" —

JOHANN:

Ama — velemožni gospodine! Rekao vam, da nitko drugi nesmi znati —

ROZUMNI (izdere se nanj):

Ti blebetalo, marš na stran! Cuki iz sobe! (Odidje.) Slušajte dakle! (Čita). „Veleštovani gospodine! Odlazeć iz veleštovanoga vašega doma, hvalim vam na vašoj dobroti, kojom ste izgubljena, do mala, sina opravio — ufam se, da sam vam se po mogućnosti odmienio za rukom pošavšem mi odhranjenjem sina vašega Ernesta, kojega prijateljstvom, vašom blagonaklonošću i ljubavi vaše vriedne kćerke Ludmile vazda se neizrečeno dičio budem. Nu badava, — neumoljiva sudbina odtrgnu me iz kruga vaše plemenite obitelji — Ludmila nemože biti mojom! — Nu da joj boljest poradi moga odlazka olahkotim — jednom riečju, da uzmogne što laglje mene nesretnika zaboraviti a drugoga vriednoga muža blažena učiniti; — uzeh si slo-

bodu u vašoj štovanoj kući nečedno se — da neljudski — ponieti — učiniv se pijanim, znavši predobro, da ništa nije kadro tako oduriti i ogaditi mlada čovjeka u očiuh dobro odhranjene djevojke, košto pijanstvo: to joj neka bude psychologički liek — kojim se može izliečiti nesretna joj ljubav za menom; neka me zaboravi na uviek — nu ja, dokle budem živ, nikada nje, niti vas gospodine, zaboraviti neću. Nesretni grof Kažimir Zalevski.“ —

LUDMILA:

Ah — kuku si ga meni, — što smo učinili? Ah — a što će mi čitav sviet bez njega! Oh — nesretnice mene jadne! (Plače).

ROZUMNI:

Svakako, to je čudnovati mladi muž! Ta i te komedije, štono jih u mojoj kući počini, sada mi se istom u krasnoj svjetlosti predstavljaju!

ERNEST:

Ah — babo zlati, on me je učio, da kada plemenita duša i grieši, i ti griesi moraju joj biti krasni i divote dostojni!

ROZUMNI:

Ah krasni krasni! Nu što ipak sada kani?

ŽUDIJA:

Jemine, kudagod sobom baci — ja ga moram naići — toga ugursuza; — on se je duelirovao, komplote kovao, krive wechsle izdavao pak mene strašno prevario, porobio! Nu čekaj malo, ti junače poljski, uvidiš mi zato i Kufštein, ako mi te wechsle neizplatiš!

LUDMILA:

Ah Jakube, pa zar biste mogao biti tako nemilosrdan? Odkud vam može sada izplatiti tih 12 tisuć fr.?

ŽUDIJA:

Jemine, krasna Rachel, pa zar nije vaš g. „Väterchen" toliko premoguć i tako — „grossmüthig" da bi mi on izplatio wechslu za svojega grofovskoga zeta?

LUDMILA:

Ah — dragí moj babo!

ROZUMNI:

Nu nu, diete moje, to i ja mislim, nebi li ga i kako mogli oteti iz zahrdjalih kliešt ovoga lucipera židovskoga: nu 12 tisuć fr. onako mal à propos baciti — nije ipak šala! —

ERNEST (klekne pred otca):

Ah moj dobri otče! Ako li je moje ponašanje, tako prije mjeseca — vaše otčevsko srdce — grozom, strahom i užasom strašnim napunjivalo; ako sam prije toga prkosio vašoj dobroti, vašim otčevljim prošnjam i prietnjam: ah — oprostite mi, te primite sada moje sveto osvjedočenje, da budem od sada vašim najposlušnijim i najboljim sinom, da vas budem štovao i ljubio kanoti mojega najvećega dobročinitelja i najboljega otca —

ROZUMNI (ganjen):

Nu nu, sine moj dragi! (Na stran). U istinu, to je plod mudra odhranjivanja njegova —

ERNEST:

Ah — spasite mi sada mojega odhranitelja i prijatelja, koj je povratio izgubljena, razbludna sina dobromu otcu svojemu!

ROZUMNI:

Nu nu, istina je to sine moj! Dobar odhranitelj i dobar prijatelj zaslužuju svake žrtve! A za rukom pošlo od-

hranjenje jest pravi amanet — sada već radostno primam onu wechslu! (Pozvoni). Johann! (Johann doidje, Rozumni iz vrečice izvuče veliku listnicu — i broji velike banjke).

ŽUDIJA (na stran):

Ha, „Glück auf Jakube, Glück auf!"

ROZUMNI (Johanu):

Skoči g. odhranitelju — da ga liepo prosim neka mahom k meni doidje, da mu imam nješto osobitoga reći, Marš! (Johann odidje). A ti žide, — daj simo tu wechslu, da ti ju likvidiram! (Žid podava paklenskim veseljem papier).

LUDMILA i ERNEST:

Ah, dragi naš babo! (Grle ga).

PRIZOR XII.

DROTAR, DOBOŠI i MARINA k prijašnjim.

DROTAR (sa malo drotar i palicom u ruci):

Bog vas blagoslovi i čuvao — gospodine velemožni! (Ljubeć mu ruku). Hvala vam na svoj vašoj dobroti! (Doboši i Marina. plaču); oprostite mi, što sam tako strašno proti vam sagriešio — o ja sam vaš gnjev i mržnju podpunoma zaslužio — ostajte sada svi s milim Bogom! (Hoće da ide.)

ROZUMNI (pridržav ga):

Ho ho, drotarku, ta pričekajte malo! (Na stran). To je strašno, ta mal'da nezaboravismo na toga drotara! (Njemu.) Nikada vas nepustim iz svoga doma drotarku; vaše poštenje izašlo je na svjetlo — sve vam opraščam — ostajte kod mene — i eno vam žene, moje Marine —

DROTAR i MARINA (skoro na jedan put):

Ah, je li to moguće?

ROZUMNI:

Sve je moguće u Boga, drotarku! Marina je vaša a s njom dobite baš gospodsko vjeno za svoje gospodarstvo: nu sada morate onoga mladoga gospodina — razumite — onoga mojega gospodina zeta opet za svoga vlastitoga brata uzeti —

DROTAR (presenečen):

Ama — koga biesa, možda ne onoga pijanca?

ROZUMNI:

O — on nije bio pijan drotarku! Samo se tako stvori pred nami, a ja mu sada opet dajem svoju Ludmilu za ženu; nu vi morate svakomu reći, da je on vaš brat — on se ovdje ženi pod imenom vašega brata, razumite?

DROTAR:

Ama — svi svetci i svetice božje! A što mislite, velemožni gospodine? Ta upravo zato ste me kaznio, što sam lagao; pak sada —

ROZUMNI:

Sada drugi vjetar puše, drotarku! Sada vas kanim bogato nadariti samo zato, ako pred cielim svietom proglasite mojega zeta za svoga rodjenoga brata.

DROTAR:

Ej — tako mi majke, koje neimam — velemožni g., toga pak nebude! Jednom me proklete ženske suze zavedoše, — al od sada već niti čitav sviet!

SVI (ujedno):

To je strašno!

ŽUDIJA:

Auveh, — auveh!

DOBOŠI (drotaru):

Ali za Boga, brate moj dragi! Privolji na to: — ta sada već nikoga time nevaramo, kad si sami to žele.

DROTAR:

Jaj — al time bismo druge ljude varali — a savjest si u zlo zapredali!

ROZUMNI (nemilo):

Vrazi vas ipak, vi surovi drotare, ako mi ni toga nećete učiniti, onda možete k vragu samomu! —

ŽUDIJA (drotaru tiho):

Jemine, dobri čovječe, ako li to učiniti, što od vas zahtievaju, od mene vam onda jošte danas tisuća forintov! (Drži ga za ruku).

DROTAR (preziruć sve):

Daleko od mene — vi pokušitelji! Govorah vam: da je upravna cesta vazda najbolja. Proklet onaj, koji nepravednim putem steče blaga! A pravednu su vazda svagdje vrata otvorena — s Bogom — drotar sam bio, drotar budem — drotarom hoću i ostati! (Odbjegne — a Marina za njim.)

SVI (užasno):

To je strašno!

ROZUMNI:

To je strašno! (Židu). Tak sada vidiš žide, da bi ti badava ovu wechslu likvidirao — moj zet nemože se više zvati Matija Bubenčik; evo ti natrag veehsle! (Žid ju uzme.)

JOHANN (zasopljen):

Evo namah g. odhranitelja s policajnim komisarom —

SVI (uplašeni):

Za Boga s komisarom!

JOHANN:

Da s komisarom; — kad sam išao po njega na vašu zapovjed velemožni gospodine, već je bio unj g. komisar s njekakvimi papiri u ruci, koje mu čitaše — i mahom doidju obodva simo!

ROZUMNI, LUDMILA i ERNEST:

Zlo po nas — svi smo izdani!

ŽUDIJA:

„Weh mir, weh mir, meine Wechsel!"

PRIZOR XIII.

KOMISAR, ZALEVSKI i prijašnji.

KOMISAR (strogo službeno):

Evo me medju vami u ime zakona — sve je već izdano — u toj kući krio se je već podulje ovaj bjegunac poljski (kaže ga), koj je danas propao od ruke pravednosti, a vi svi ste sada arretirovani — kao što njegovi sukrivnici —

ZALEVSKI (prekine rieč — na stran):

Ama za ime božje, g. komisare, već je dosta šale! Zar nevidite da je sve zapanjeno strahom?

ROZUMNI (u smetnji):

Kojom srećom vi ovdje g. komisare? Dobro ste mi došao u moju kuću — molim, izvoljite (podava mu stolac, nu obrnjen) sjesti kod nas!

KOMISAR:

Ha ha, hvala vam g. Rozumni! Doista, kao da neimate čiste savjesti; (obrne si stolac i sjedne) čujte dakle! Gospodin vaš odbranitelj sam se ja danas pismeno u policije naše izdao, tvrdeć, da je on glavom onaj traženi bjegunac poljski mladi grof Kažimir Zalevski —

ROZUMNI: To je strašno!
LUDMILA: Ah — jaoh meni! (Skoro svi na jedan put).
ŽUDIJA: Auveh!

KOMISAR:

Ha ha, mlada gospodična takodjer se plaši? Nu, neplašite se, krasna gospodično! Jerbo g. grof ujedno primieti, da je vaš g. otac pri tomu posve nevin, a mislim, da vas sve skupa nemilo razveselim, veleć: da su nam upravo danas stigla službena pisma od krakovskoga policajnoga ureda (kaže listine) kojimi se javnosti saobćuje, da je mladi grof Kažimir Zalevski, koj bijaše poradi dvoboja i desentiranja iz vojske — pod kriminalnom vojničkom iztragom — konačno pomilovan — i može se smjelo u milu si domovinu povratiti, naročito pako u naručaj uzdišućeg si otca svoga —

ROZUMNI, LUDMILA i ERNEST (radostno):

Ah — pak je li to moguće?

KOMISAR:

I budući — košto malo prije rekoh — da se je sam skoro u isto vrieme, vaš g. odhranitelj policiji pismeno prijavio: to sam već znao, gdje imam grofa Kažimira Zalevskoga tražiti —

ZALEVSKI:

Tako jest, — a pri tomu bio je g. komisar tako dobrohotan, da mi je osobno tu radostno viest donio i pročitao sva uredna pisma, iz kojih sam na svoju neizrečenu radost saznao; da je — po mojemu iz domovine izčeznuću — moj dragi otac proti mojim protivnikom parnicu podigao — a zemaljski sud, da me je za nedužna pro-
sio —

ROZUMNI i LUDMILA (radostno):

Ah — za nedužna!

ZALEVSKI:

Tako jest, — na koliko sam najmre k tomu dvoboju bio pozvan i moralno prisiljen, što svjedoci i sekundanti dovoljno pred sudom dokazaše; a zato što sam pobjegao — moj dobri otac izprosi mi u samoga cara pomilovanje. Oh mój laskávy, mój kochány ojciec, którego już trzy liata nevidziálem! O jakóva to radość bedzie, kdy ztracény syn do lona svego dobrégo ojca, do lona svojej kochánej ojczyzny povruci; bo viecie dobrze panovie, jak ognivo plonie milość ojczyzny v Polaka lonie!

LUDMILA:

O radosti prevelike! O kako milozvučan je taj polski jezik u njegovih ustiuh — ta to njekako tako zuji, kako naša draga slovenšćina. Hm, zato mi je on često pripoviedao, da su slovenčina i polština dvie krasne sestre jedne matere Slave!

KOMISAR:

A čeština treća i to najstarija, draga gospodično! Meni je osobito milo, da se slučajno nahodim u toli izobraženom i oduševljenom slovjenskom družtvu! (Zalevskomu.) A vama g. grofe želim sreću, i osobito se radujem, što sam tako sretan — te vam mogu osobno ove listine uručiti — uzmite jih! (predaje mu — on radostno pregleda).

ROZUMNI:

Oj — radosti iznenadne! Tko bi bio mogao i pomisliti, da se to tako dobro svrši? Dakle onaj drotar ipak je istinu govorio, da je upravna cesta najbolja. Uh — a ja sam ga tako ružno prorerao! (Ernestu). Ah sine moj dragi — ti imaš lagane noge — bjež što igda možeš, možda ga jošte zatekneš kod Marine — potraži ga, dovedi ga

simo — Tako tako, sine moj dragi! (Ernest ode). Sirotice, ta on je upravo korunom čitavog toga plesa!

LUDMILA (Zalevskom):

Aj aj, na taj način dakle, vi nas na skoro i ostavite g. odhranitelju — (u smetnji) oho — kako li bi vas rada titulirala! —

ZALEVSKI:

O blaga gospodično! Odhranitelj jest liepa titula, kojom se vazda budem ponosio: nu za mene bude ljepša titula (klekne pred nju). — kad me budeš od sada svojim mladoženjom, svojim milim suprugom zvala — (klečeć drži ju za ruku).

LUDMILA:

Ama no — g. grofe (podiže ga) ustanite!

ZALEVSKI:

Krasna Ludmilo! Ljubav tvoja podala mi ovdje pravac dobromu odhranjinju a tvoj dobri otac jedino valjanost odhranjivanja cieniti naumi, zaručiv te jučer sa mnom — akoprem me za siromašnoga drotarskoga sina držaše: o kako sretna se ćutim sada, kad te već možem ljubaznom svojom groficom nazvati — no — moguli?

ROZUMNI (žmireć na Ludmilu):

Nu nu — diete moje — to se razumi — razumi!

LUDMILA:

Nu sada već nemarim, g. grofe, nu još pod jednom pogodbom — da mi se nikada više nestvorite pijanim!

ZALEVSKI:

Ha ha ha, evo moje ruke (udari joj po ruci i ljubi) krasna Ludmilo! To je bilo prvi i poslednji krat! O — kako neizrečeno bude se moj dragi otac veselio i ciela moja rodbina, kad jim ovako krasnu, kriepostnu i izobraženu ne-

vjestu dovedem od vriedne brace Slovakov iz Ugarske! (Obgrli ju i ljubi — razgovarajuć š njom na tihanu).

ŽUDIJA (radostno Rozumnomu):

He he g. velemožni! dakle privoljujete k otoj ženitbi?

ROZUMNI:

O drage volje, najvećom radošću — niti nam treba kontrakta pisati — evo nam svjedoka — gospodina komisara!

ŽUDIJA:

Jemine, dakle mi mora tu wechslu vaš grofovski g. zet izplatiti — tu je — „schwarz auf weiß" — na dan ženitbe s vašom kćerkom 12 tisuć forintov —

(Kaže wechslu).

ZALEVSKI (držeć pod rukom Ludmilu — židovu):

Ho ho — žide! Zar ti nijesam rekao, da si ti prosto trubilo? Na tvojoj wechsli stoji pisano — Matija Bubenčik, a ja sam ti, kako znadeš, grof Kažimir Zalevski — „verstanden?" —

ŽUDIJA:

Auveh — auveh! Ali hola! Ta to je ipak vaše pismo svietli gospodine! Ja moram dobiti proces — izplatite dobrovoljno!

ZALEVSKI:

Ha ha, žida — neka ti izplati Matija Bubenčik!

(Odvrati se od njega).

DOBOŚI (uplašen):

Ali — za Boga, možda ja? Pa zašto? A naposlied, ja se pišem Mathias Doboši!

ŽUDIJA:

„Weh mir, weh mir!" Ali à propos g. komisare, vi najbolje poznate zakone (tiho) „Die Hälfte von der Summe

gehört Ihnen" — (glasno). Sudite nam vi g. komisare! Grof Kažimir Zalevski podpisa tudje ime na moju wechslu, nu jest njegovo vlastoručno pismo; zar ne, da mora platiti? (Namagiva naaj). Die Hälfte von der Summe" —

KOMISAR (dostojanstveno):

Bijaše vam bolje paziti — žide! Ako bi tko — to bi mogao onaj Bubeněik, čije ime g. Grof podpisa — proti njemu parnicu podići.

ROZUMNI:

A da je nepodigne proti momu g. zetu, ja onih 12 tisuć for. darujem njegovu vriednomu bratu drotaru, komu imam zahvaliti, da takovi nedoidoše u ruke židovske; vrazi ga — da nebi toga drotara, liepo li me otaj prokleti nasoli! —

ŽUDIJA:

„Verfluchter drotar!" Sami ga vrazi upravo sada simo donesoše! — Ni — „Gott verzeihe mir" — nu ovako me još doista nitko na svietu prevario nije! (Na odhodku). Ale jemine — „Das soll mir nie mehr passiren, — nie mehr passiren" — Khašama Diener! (Odlazi).

SVI:

À dieu — ha ha ha ha ha!

(Svi se smiju, ruke si tiskajuć).

PRIZOR XIV.

DROTAR, MARINA, ERNEST i prijašnji.

ERNEST (vodi drotara s Marinom):

Ha ovdje je naš drotar, već htijaše odići lonce krpati — nu mi ga uhvatismo.

SVI:

Ha — dobro nam došao drotare, dobro došao!

ROZUMNI (tapče ga po ramenu):

Živio nam drotare! Vi ste mi svojim poštenjem 12 tisuč for. prištedio; a sada jih vam poklanjam. Evo (daje mu listnicu) uzmite si — medjutim da nijeste drotar — sada vas više nepustimo iz naše kuće — niti brata vašega!

DROTAR (motreć otvorenu listnicu):

Ama — sto miliun vrgoličev — ih! Ta tu su same nov novcate stotice! (Rozumnomu). He he — velemožni gospodine! Dva put ste me jur prevario, — možda se i sada samo šalite — evo vam (vraća mu novce) — nepravite komedije sa sirotom drotarom!

ROZUMNI:

Neima tu šale ni komedije — više vas nebudemo varali — pridržte si tu sumu, koju vam dajem kao vjeno ženitbeno s mojom milom Marinom; (Marini) idi simo — djevojčice moja!

ROZUMNI:

Drotarku moj! Vaše poštenje evo danas obdrža pravu pobjedu medju nami i pripravilo nam svim osobito veselje i pravi blagdan! Prvi vaš korak, kojim koračiste u moju kuću — sam Bog blagoslovi u istinu; jerbo samo kroz vas dao mi je Bog i dobroga odhranitelja za mojega sina — kroz vas dao mi je dobroga supruga za moju kćerku — kroz vas svezao sam jednu vriednu slovensku obitelj sa slavnim plemenitim rodom grofovskim Zalevskih: a sada je u redu, da i vi u naš rod stupite. (Primi Marinu za ruku pak ju sklopi s drotarom). Marina je vaša, drotarko; budite svoji i sretni tako, košto sam ja evo ovdje medju vami sretan — i evo vam moga blagoslova! (Drotar i Marina ljube Rozumnomu ruke).

SVI:

Slava drotaru!

I.

(na strani 3).

Zdravo nam drotari, v peštanskom kotaru!
Sudeć vam po čelu, svaka zla vas taru.

Ah, zlo je i prezlo, žal sviet na nas viče,
Da ta tužna Slovač kruha po svud išče.

Dobar je taj Slovak, muči se, prebija;
Rad svoje dobrote, jedva što se nija.

Muči se, trudi se u polju, u gori;
Pa ga ipak bieda svedj goni i mori.

Nekrade, nevara, ipak ga sve kudi
Prost da je i surov, nikom da neprudi.

Ah, zlo je Gorjanu slovenskom, brajane!
Te biede, nevolje — kada već nestane?

Pomozi Slovakom mili, silni Bože!
Kad si sam pomožeš — i Bog ti pomože.

II.

(na strani 5).

Kad-no drotar u sviet bieli prodje
Te na Mahnač plačuć, jadan dojdje,
Tam zapjeva, što od srdca može:
S Bogom mili, čuvao vas Bože!

Reci-der mi ti Machnaču veli;
Za dva lieta, ugledam li tebe?
Za dva lieta, što te neuvidim
Promieni l' se tužna sudba moja?

Donde, Bog znaj, gdje mi otac, mati?
Hoću li se s ljubom objimati?
Bude l' vjerna svojti, siroj kući,
Da l' neskaplje za mnom kukajući?

III.

(na strani 6).

Majko mila, ma slovenska, tužna l' si!
Tebe tuku s pamtivjekom zli časi;
Tvoja djetca širim svietom hodaju,
Jerbo krušca doma više neimaju.

Suprug ženu poopušća, sestru brat,
Za koj grošić ide lonce oplitat —
Za koj grošić na sve svieta strane
Sam i rod mu — biedno da s' prehrane.

IV.

(na strani 6).

Ah zli sviete, ako l' Boga znadeš
Zašt' preziraš jadnoga Slovaka?
On se biedno svijetom prebija,
Al mu gunjac vriednu ćut prikriva:

Ak zanata ljepšega nepozna
Je li zato vriedan preziranja?
Vi s' gospodo s toga zarudite
Što mu znanja nikad neušćiste!

Čast, poštenje budi svaku poslu,
Dok u grudih vriedno srdca kuca;
Koj lenjari, pravo ruši, guli
Tog' svim pravom sav sviet mrzi, huli!

Koj lenjari, pravo ruši, guli
Tog' svim pravom sav sviet mrzi, huli!

Nješto o „Drotaru."

Pročitav „Drotara" u izvoru, omili mi u toliko, da sam ga s mjesta stao prevadjati u hrvatski jezik, namjenjujuć ga Karlovačkomu samo obćinstvu. Prevedjena, čitah njekojim svojim prijateljem a oni mahom u glas: da se mora štampati s mjesta, a ja ni pet ni šest, već knjižaru, koj ga evo i naštampa.

O prevedu samo toliko budi rečeno s moje strane, da sam nastojao što vjerniji ostati izvorniku samu, al gdje i gdje nijesam se mogao zadovoljiti samo izrazom piščevim, već si odlanuh srdcu kojom osebnom izrekom, kojom, po mojoj misli, ako što neopravih, a ono doista nepokvarih.

Pisah jezikom, kojim i govorim, znadem, ne najboljim al doista ne i najgorjim a prepečenijega u njemu molim, da me blagoizvolji prerešetati za volju nauke jezikoslovne, na koju se do mala, pol Hrvatske dalo. Što pisah čiste slovjenske genitive množne, nedivi se nitko, već se divi onomu, komu sve do sada neomiliše i koji se plaše, da se uvedenjem njihovim, nenaruši, tobožnja, sveta književna sloga medju ćirilaši i latinaši. Da mi je sve tako stalno, košto to, da siromašni oti genitivi moraju jednom savladati sve svoje pagenitovlje, lasno bi onda izdahnuo! Suvišno je dakle budi braniti, budi vojevati proti jasnoti istine a najbolje je dopustiti, da si svaki napiše to siromašno genitovlje po volji, samo po živoj besjedi.

Tri pjesme, što jih pjeva drotar pak onu, što ju Marina, tiskah po izvorniku slovački, a mislim, da se u prevodu podnipošto upotriebiti nesmiju; drotar bo pjevajuć, ma najizvrstnije prevedenu pjesmu na hrvatsku, mahom prestao bi biti drotarom. Željeti bi bilo, da se svim pjesmam nabavi, budi izvorni narodni glas, budi umjetno sastavljen po zadumčivu duhu tatranskoga Slovaka.

U Karlovcu dne 21. veljače 1861.

S. V.

